FASCICULUS PRÆCEPTORUM LOGICORUM:

IN

Gratiam juventutis Academiæ *compositus & typis donatus.*

Editio altera limatior operâ secundâ.

C. A. $\frac{2/}{3}$

OXONIÆ,
Excudebat *H H.* Impensis *Jos. Guiw.* 1660.

BL

TYPOGRAPHUS
Benevolo Lectori. S.

QUæ duo, neſcio quo occulto admirationis attractu perlegentium animos alliciunt; Authoris eminentia, & Procœmialis nitor; ea in hoc Logicalium faſciculo conſulto tacui: nè vel impudicâ frontiſpicii pompâ procari videar juventutis oculos, unde majoris ſpe aucupii nundinas multiplicem; vel ea ſtudioſis imponam, quæ præter Authoris inſignia & procœmialem panegyrin, aliud non habent, quo à ſcombris liberentur, & publicum mereantur ſuffragium. Hoc peculiare vendicat modeſtior conatus, quòd mallet inglorius prodeſſe multis, (dum rectè factorum conſcientiâ ſatis ſe ſolatur,) quàm vel ab amicis agnoſci, nedum à malevolis digito monſtrari: ſatiùs etenim judicat apud incorruptos Cenſores ſpontaneum expectare, quàm ſordido verborum circuitu τὸ τῶν προσωποληπτῶν ἐγκώμιον emendicare: vino vendibili non opus eſt hederâ; neque

tacente, quas ille neglexit primitiarum grates, res ipsa (apud aures ingenuas per se satis vocalis) Authori debitas non dissimulat. Quaras quid inter hæc ego tandem præstiti? tuo equidem permotus commodo, ardentiùs apud suos institi, ut quæ retroactis aliquot lustris privatim fuerant perfecta pupillis, aliquando publici juris fiant: nec dissimulo quàm tui me miseret, (ingenua juventus) quòd post exantlatos tot labores, operamque & bonas horas iteratis transcriptionibus absumptas, opus adhuc imperfectum, erroribus per manum traditis, & indies irreptitiis undique plenum, tantis amplexibus charum habuisti. His ut ocyùs occurram incommodis; castigatis aliquot exemplaribus, quæ priùs palàm extabant, superinjectis nonnullis supplementis, & tribus insuper adjectis ultimis libellis, opus integrum typis mandari jam tertiò curavi. Si quem ex hac opella fructum reportaberis, redde Deo gloriam, Authori gratiam. Vale.

G. T.

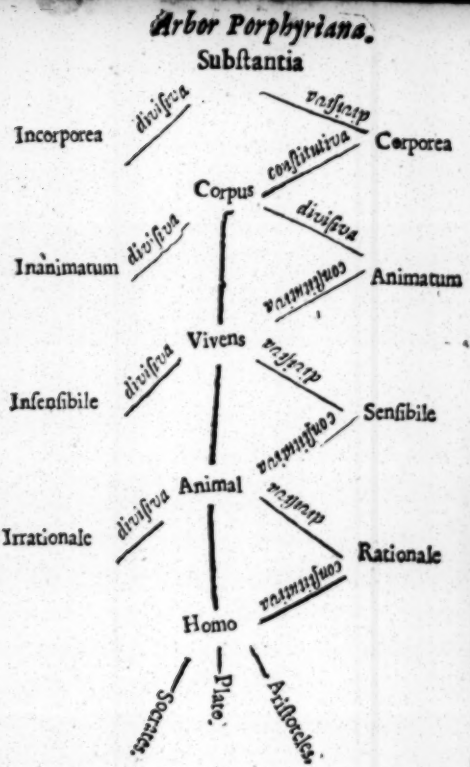
Arbor Porphyriana.
Substantia
Incorporea
divisiva
Corporea
constitutiva
Corpus
divisiva
Inanimatum
divisiva
Animatum
constitutiva
Vivens
divisiva
Insensibile
divisiva
Sensibile
constitutiva
Animal
divisiva
Irrationale
divisiva
Rationale
constitutiva
Homo
Socrates.
Plato.
Aristoteles.

INTRODUCTIO GENERALIS AD UNIVERSA LOGICES ELEMENTA.

Modos nexusque Logices resoluturus à *definitione* ordiar; facilior enim erit progressus cum prius quid sit de quo agitur, constet.

Logica est ars dirigens mentem in cognitione verum. *Logica quid.*

In hac definitione { 1 Definiti nomen. 2 Definitionis partes. } duo sunt explicanda.

Logica (si vim vocis spectes) dicitur ἀπὸ τῦ λόγυ, quæ vox *rationem* simul & orationem significat, sed rationem præcipuè, utpote à quâ Oratio fluit. *Nomen Logicæ unde.*

Ratio autem est, mentis sive animæ humanæ præcipua facultas, quæ & cognitio & meditatio dicitur; hinc ratione uti, cognoscere, intelligere, & cogitare, ejusdem significationis sunt; nec aliud sunt hominis cogitationes, quàm mens seu ratio & intellectus circa res occupatus.

Vox autem hæc (*Logica*) sumitur { 1 *Habitu* ipso per præcepta & exercitationem introducto. 2 *Systemate* præceptorum Logicorum, quo ipsum habitum facit ejus acquiramus. } duplicitèr, vel pro

Definitio convenit Logicæ in prima acceptione præsertim, ut sumitur pro *habitu*; sed Logica in secunda acceptione hîc à nobis tractanda est.

Genus. *Genus* Logicæ est (*Ars*) non manualis & externa operis effectrix in materiâ crassiori, sed interna & *mentalis*; habet enim & mens in his suas ϖοιήσεις i. fabricationes & artificia, ut vel solâ arte *Poëtica* fit manifestum.

Differentia. *Differentia*, quæ alia pars est hujus definitionis, ab *objecto* & *fine* est petenda.

Objectum. *Objectum* circa quod versatur Logica est duplex { 1. Primarium, quod est *mens*: i. ratio, intellectus seu cogitatio quævis hominis, quæ quatenus sine arte, solo lumine naturali expeditur, naturalis Logica dicitur ab *Arist. Elench. lib.* 1. *cap.* 11. *text.* 9. 2 Secundarium est *Oratio* seu verba, non quæ suis sunt combinata literis (sic enim ad Gram. pertinent) nec quatenus sunt ornatè decoranda, (sic enim sunt Rhetoricæ & Poëtices propria) sed quatenus mentis conceptus respiciunt, iisque aliquid significant & explicant, atque ideò sunt conceptuum Symbola. Ut *Arist.* de interpret. cap. 10.

Anima quidem ipsa & *essentia* ejus post lapsum mansit, interim tamen *facultatem* amisit intelligendi & cogitandi (non quidem absolutè, sed) *rectè* & *ordinatè*

natè de rebus præsertim gravioribus; idcoque tres magnos hos morbos in æternum sibi contraxit. Primus est, *aberratio* à re apprehendendâ: Secundus est, *obscuritas*; cùm sæpè quidem res apprehendat, attamen naturas earum interiores, harumque notas, seu verba, quasi per nebulas conspicit: Tertius est, *confusio* & ἀταξία quod scilicet res non apprehendit & cognoscit eo ordine quo debet. His tantis defectibus mentis nostræ dum per præcepta sua medetur *Logica*, dicitur *eam dirigere in cognitione rerum*; dirigit enim Logica mentem & ejus conceptum, non absolutè, sed in relatione ad res; id est, quatenus actu circa res apprehendendas præcepta ejus sunt occupata, ideóque quatenus sunt τῶν πραγμάτων ὁμοιότατα: Reliquæ disciplinæ, ut *Phy.* & *Matth.* non tàm *dirigunt* mentem, quàm *docent* imbuuntque rerum cognitione, quod Logica per se non facit, quæ tantùm τρόπος ἐστὶ τῆς ἐπιστήμης; quare si quis quærat quidnam sit circa quod Logica versatur, aut cui informando, aut regendo præcepta hæc (quæ tradituri sumus) inserviunt? respondebis, esse tum tuas, tum aliorum hominum cogitationes & meditationes de rebus scitu dignis dirigere, instituta.

Hinc facilè intelligitur quisnam sit scopus, & finis, & fructus disciplinæ Logicæ; is scilicet, ut nostræ de rebus cogitationes per hujus divinæ Artis præcepta & regulas dirigantur & rectificentur; nè inter cogitandum, implicata & obscura pro perspicuis; incerta, pro certis; falsa, pro veris; confusaque, pro ordinatis animus apprehendat. *Finis.*

Quod enim Architecto est regula, circinus, perpendiculum, id menti & cogitationibus nostris *& fructus* sunt *Logicæ.* *Officium*

ſunt præcepta Logices: Atque ut officium eſt Grammatici *congrue loqui*, & *ſcribere*; ità Logici eſt officium *congrue cogitare*, id eſt, implicata & obſcura explicare; incerta probare; ſive vera confirmare, & falſa refutare; denique confuſa ordinare & diſponere: Dicam breviter; tres ſunt fructus artis Logicæ, & tria officia boni Logici; *explicare*, *probare*, *diſponere*: hinc *Dialectica* dicitur hæc Ars, ἀπὸ τῦ διαλέγεσθαι, quod eſt, in colloquio (collatis cum altero argumentis) placidè aliquid *quærere*, *deſſerere*, *diſputare*.

Partes logicæ. Partes Logicæ ab ipſo *Objecto* ſeu ratione & *mente* humana ſunt petendæ.

Mens ſeu Ratio per tres gradus ſeu *Actus* eſt diſtincta.

- Primus mentis actus eſt *ſimplicium* terminorum Apprehenſio: ſeu formatio conceptus ſimplicis.
- Secundus actus eſt *Compoſitio* & *Diviſio*, ſeu formatio integræ *propoſitionis* & ſententiæ.
- Tertius actus eſt διάνοια, id eſt, *diſcurſus*; ſeu collectio unius ex altero.

Ex iſtis tribus oriuntur tres Logicæ partes,

1 Cogitationem ſeu *conceptum* mentis *ſimplicem* dirigit, mediante termino ſimplici.
2 Dirigit *conceptum complexum*: quod ſit præceptis de propoſitione.
3 Verſatur in dirigendo *diſcurſu*.

Vel ſic.

1 Eſt de terminis ſimplicibus.
2 Eſt de propoſitione.
3 Eſt de diſcurſu.

Terminus ſimplex. Terminus *ſimplex* eſt Logica notio ſive inſtrumentum

mentum, quo unum quid & ſimplex rei Thema vel propoſitum menti repræſentatur: ut enim *Grammatica* ſuos habet terminos, ſua vocabula πτῶσις, (ut Genus Maſculinum & Fœmininum, Caſum, Declinationem, &c.) Ita & *Logicus* ſuas habet notiones (Genus, Differentiam, Proprium, Definitionem, Diviſionem, &c.) ex quibus ſuam diſciplinam explicet doceatque.

Sed id hoc in loco notabunt logicæ ſtudioſi, non nuda tantùm vocabula eſſe hos terminos logicos, *Genus, Species, &c.* ſed ſignificare imprimis imaginem quandam & picturam, (arte formatam in eius mente & cogitatione, qui logicam diſcit aut docet) quâ imagine utitur ad cognoſcendas & intelligendas res ipſas *extra mentem* poſitas: Ita *Genus* eſt imago & pictura logica in mente hominum, cujus picturæ beneficio mens intelligit naturam multis communem, (ut naturam animalis communem homini & beſtiis) & ita de aliis logicæ terminis quos aliqui ſimilitudine quadam artium aliarum ſolent declarare: Nam ut *Sutor* calceum rectè conſtituens, applicat corium crepidæ, ſive modulo, quo, (tanquam inſtrumento artis proprio) & animus & manus ejus juvatur & regitur in calceo artificioſè conficiendo; ita (ut ex re craſſâ ſubtilis declaretur) mens ſive ratio humana modulos ſibi formar logicos: id eſt, terminos ſeu imagines, (ut Genus, Species, &c.) & quoties rem aliquam de re vult intelligere, toties cogitationem ſive meditationem, de re illa inſtituendam, applicat ad modulos iſtos logicos, & attendit diligenter utrum ad eos congruit necne. Hos ego terminos ſimplices nunc aggredior; ſed quia in hoc duplici diſcrimine ponuntur, quòd alii (cùm immediatiùs res deſig-

nent) tyrunculorum intellectui tardiùs imprimantur, alii remotius eaſdem res indigitant; qui ad intellectionem primarum notionum, tyronibus facem præferunt, dum præcognitorum vices obtinent: de his quàm de illis priùs eſt agendum, & primùm de *prædicabilibus*, quæ præcognitorum præcognita rectè à quibuſdam appellantur; mox de ipſis præcognitis propinquioribus, ſeu de *Antepræ dicamentis*; ultimò de *prædicamentis* dicemus.

LIBER PRIMUS.

CAPUT. 1.

De Univerſali in Genere.

QUod fauſtum ſit ac fœlix de *prædicabilibus* primùm dicturi ſumus, de quibus agendum dupliciter, 1. generatim, 2. ſpeciatim. De univerſali in *genere* conſideranda ſunt hæc tria. 1. quid ſit. 2. quotuplex ſit. 3. quæ ſint ejus proprietates.

Ut cognoſcamus *quid* ſit univerſale: advertendum eſt hæc diſtinctio *Entium*.

Entium quæ prædicantur, alia de

- *Uno tantùm* dicuntur, & non de pluribus, & hæc non ſunt univerſalia aut prædicabilia propriè, ſed ſunt individua.
- *Pluribus* dicuntur, & hæc ſunt univerſalia aut prædicabilia propriè, ſed ſunt individua.
  - *Complexè*; quæ prædicantur ut complexum aliquod; ut *homo doctus*, & hæc ſunt complexa, non univerſalia.
  - *Incomplexè*; quæ prædicantur ut incomplexum aliquod; ut *homo*, & hæc ſunt univerſalia.
    - *Æquivocè*; quæ non dicuntur ſecundum

Entium diviſio.

eaq; dicuntur vel
- *plexè*, quæ prædicantur ut simplicia; & dicuntur hæc vel
  - cundum unam & eandem rationem, sed diversas de multis; & hæc non sunt universalia, sed æquivoca.
  - *univocè*; quæ dicuntur secundum unam & eandem rationem de multis; & hæc sunt vera universalia.

Ex hac tabellâ facilè colligitur tum definitio *Individui*, tum *universalis*.

Individuum, est ens quod de uno solo dicitur *individuum* non de pluribus; ut, *Plato*; nam etsi nomen *Petri* & *aliquid. Platonis* pluribus conveniat, tamen res ipsa, quæ est *individua* de nullo nisi de uno dicitur; idque *identicè*, non formaliter.

Et hoc *individuum* est 4^x.
1 *Vagum*, quod rem quidem singularem significat, sed indefinitè hanc vel illam, ut, *aliquis homo*.
2 *Determinatum*, quod rem singularem significat, sed certam determinatamque: ut, *Paulus*, & omnia propria nomina.
3 *Demonstrativum* quod rem particularem pronomine demonstrativo quasi digito monstrat: ut, *hic homo*.
4 *Hypotheticum*, quod rem particularem significat, ut, *Sophronisci filius* Socratem, & *Hiperione natus* Phœbum significant, ex hac suppositione, quod *Sophroniscus* genuerit tantùm *Socratem*: & *Hiperion* tantùm *Phœbum*.

Universale quid.

Universale, est ens quod aptum est prædicari de multis incomplexè & univocè: ità ut nullum *Fictitium*, *Individuum*, *Complexum*, *Æquivocum*, *Negativum*, aut *Privativum*, sit universale.

Quid sit universale vidimus. Quotuplex sit dicendum est: sunt autem quinque universalia, *Genus*, *Species*, *Differentia*, *Proprium*; *Accidens*, quæ ad bimembrem divisionem sic revocari possunt.

Quinque universalia

Omne prædicabile prædicatur de pluribus, vel

- *In quid*, per quod respondemus ad quæstionem factam per quid, & tum dicitur vel de differentibus
  - *Specie*, & tunc est Genus: ut *animal*, *color*.
  - *Numero* tantùm, & tum est Species: ut *homo*.
- *In quale*, per qd respondemus quæstioni factæ per quale, & tum vel dicitur
  - *Essentialiter*: ut, Differentia.
  - *Accidentaliter*: idque vel
    - *Conversim*, & reciprocè: & tunc est Proprium, ut *risibile*.
    - *Non conversim*: & tunc est Accidens: ut, *album*.

Ita modi prædicandi sunt in genere *duo*, in specie quinque.

Proprietates universalium.

Proprietates ejus sunt tres.

1 Omne universale est ex se æternum, neque oritur, nec interit, nisi in singularibus suis.

2 Omne universale existit in singularibus, non extra singularia.

3 Nullum

3 Nullum universale per se sentitur ullo sensu, sed solùm gratiâ singularium.

Itaque quid sit universale in genere, & quotuplex sit, & quæ sint ejus proprietates, jam dictum est.

CAPUT. 2.

De Genere.

Nunc dicendum est de *speciali* tractatione singulorum; & 1. de iis quæ in *quid* dicuntur tractandum 2. de iis quæ in *quale*: inter ea autem quæ in *quid* dicuntur, primum dicendum est de *Genere*, deinde de *Specie*.

Genus est duplex.

1 *Civile*, & tum apud Grammaticos denotat
- 1 Pro *Multitudine* quæ ab aliquo uno principium ducit: ut, *Romani* dicuntur genus *Romuli*: *Heraclidæ* *Herculis*.

sexum; apud Oratores sumitur dupliciter, vel
- 2 Pro illo *uno* unde hæc multitudo oritur: ut, *Hercules* dicitur genus *Heraclidarum*, *Romulus Romanorum*.

2 *Logicum*, ut apud Logicos usurpatur: de quo videnda sunt tria.

1 Quid sit Genus Logicum: qd sic definitur,
- Est universale quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid. *universale* est genus in hac definitione: reliquæ particulæ sunt loco differentiæ, quæ sunt duæ; 1. prædicatur de differentibus *specie*, & sic differt à specie 2. in *quid* & sic differt à differentia, proprio, & accidente, ut, *animal*, *substantia*, *qualitas*, *quantitas*.

Genus quid

1 *Genera-*

Genus quoplex.

2 Quotuplex sit, est autem duplex.

1 *Generalissimum*: supra quod nullum est aliud genus univocum superius in suo prædicamento: sed ipsum summum est, & sunt talia, *decem* (scilicet) *prædicamenta.*

2 *Subalternum*: quod est genus positum sub altero genere, ità ut sit genus respectu inferiorum, species verò respectu superiorum: ut *animal.*

3 Quæ sunt ejus proprietates.

1 Omne Genus prædicatur univocè & essentialiter de suis inferioribus.

2. Omne genus est superius suis speciebus directè in serie prædicamentali.

3 Omne Genus est pars essentialis suorum inferiorum.

4 Omne Genus est prius naturâ, & est causa interna suarum specierum.

5 Nullum Genus reciprocatur cum sua specie.

6 Nullum Genus dicitur æquivocè vel denominativè de suis inferioribus.

7 Nullum Genus prædicatur secundum magis & minus.

Ut definitio melius intelligatur notanda sunt hæc duo.

1 Quid sit differre; aliqua autem dicuntur differre tripliciter

1 *Genere*, quæ sunt diversa genera, vel continentur sub diversis generibus, ut, *quantitas*, *qualitas*, *&c.*

2 *Specie*, quæ sunt vel diversæ species, vel continentur sub diversis speciebus, ut, *homo*, & *brutum*: *Socrates*, & *Bucephalus.*

3 *Numero* tantùm, quæ differunt nec

nec genere, nec ſpecie, ſed particulari ſolùm natura, & accidentibus, ut, *Socrates* & *Plato*; & omnia *individua* ſunt ejuſmodi, ſi ſint infimæ ſpeciei.

2 Quid ſit prædicari in quid; Prædicari *in quid*, eſt prædicari de aliquo eſſentialiter, ità ut reſpondeat ad quæſtionem factam per quid de eo: ut, ſi quæratur *quid ſit homo*, rectè reſpondeo, *eſt animal*: ità animal dicitur in quid.

Ac de Genere quid ſit, & quotuplex ſit, & quæ ſint ejus proprietates, dictum eſt.

CAPUT TERTIUM.

DE SPECIE.

Species quid.

SEcundum univerſale eſt Species, de qua paucis dicendum eſt.

Species ſumitur dupliciter.

1 *Civiliter*; ut apud *Oratores* uſurpatur, & ſic *formam*, ſeu venuſtatem ſignificat; ut, *Species eſt digna imperio.*

2 *Logicè* quomodo apud *Dialecticos* uſurpatur, de qua videndum.

1 *Quid ſit* ſpecies Logica; atque ſic definitur. Eſt univerſalè quod prædicari aptum eſt de pluribus differentibus numero tantùm in quid: *Genus* in hac definitione eſt *univerſale*, reliquæ particulæ ſunt in loco *differentiæ*; per prædicari *in quid*, excludo *differentiam*, *proprium*,

proprium, & Accidens; per prædicari numero tantùm, excludo Genus.

Species duplex,

2 Quotuplex sit, estque duplex.

1 Infima; quâ nulla species est inferior infimæ; ideoque est species tantùm, nunquam genus; ut homo, equus.

2 Subalterna, quâ aliqua species est inferior, quæ est, respectu superioris, Species; respectu inferiorum, genus.

Proprietates speciei.

2 Quæ sunt ejus proprietates.

1 Omnis Species directè subjicitur generi.

2 Omnis species est pars subjectiva generis.

3 Omnis Species est naturâ posterior genere.

4 Omnis Species prædicatur de individuis tantùm, idque immediatè; genus verò de illis mediatè.

5 Omnis Species constat ex genere & differentia.

6 Quicquid propriâ definitione definitur, est Species.

7 Nulla Species prædicatur secundum magis & minùs.

Ac de Specie quid sit, & quotuplex, & quæ ejus proprietates patet.

CAP.

CAP. 4.

De Differentia.

DIfferentia eſt triplex.

1 *Communis*, quæ eſt accidens aliquod ſeparabile quod diſcrimen unius ab altero facit; ut, *ambulare*; & hoc eſt in *quinto prædicabili*. Dicitur *differentia* quia facit differre, *accidens* quia inæret.

2 *Propria*, quæ eſt vel accidens inſeparabile in quinto prædicabili: vel accidens proprium in quarto prædicabili, ut *quantitas*, *viſibilitas*.

3 *Maximè propria*, quæ eſſentialiter de aliquo prædicatur, & hæc ſola eſt in hoc *tertio prædicabili*; de qua videnda ſunt tria.

1 Differentia, eſt univerſale quo una ſpecies ab alia eſſentialiter diſtinguitur, ut, *rationale diſtinguit hominem à bruto.*

2 Differentia, eſt univerſale ſecundum quod ſpecies ſuperat genus: quia ſpecies in ſua eſſentiâ differentias continet, quas genus in ſua eſſentia non continet. *Differentia quid.*

3 Differentia, eſt univerſale quod aptum eſt prædicari de pluribus differentibus ſpecie vel numero in quale eſſentialiter. Definitio hæc explicanda eſt, ut generis, & ſpeciei definitiones ſupra fuerint explicatæ.

1 *Quid ſit*: ponuntur autem tres definitiones.

1 *Divisiva*, per quam genus dividitur in suas species; ut, per *rationale* & *irrationale animal* dividitur in hominem & brutum.

2 Quadruplex sit, est autē duplex.

2 *Constitutiva*, quæ constituit aliquam speciem essentialiter, & hæc est duplex.

1 *Generica*, quæ constituit aliquam speciem, sed remotè non proximè: proximè enim constituit genus, ut *sensibile* respectu *hominis* est differentia *generica*, quæ proximè constituit animal, remotè verò hominem. Et hæc semper prædicatur de differentibus specie & numero.

2 *Specifica*, quæ constituit aliquam speciem proximè.

Proprietates differentiæ.

3 Quæ sunt *proprietates*; sunt autem sex

1 Omnis differentia est pars essentialis suæ speciei, & omnium individuorum de quibus dicitur.

2 Omnis differentia est divisiva respectu superioris, & constitutiva respectu inferioris.

3 Omnis differentia est prior naturâ suâ specie, & est ejus causa interna.

4 Nulla differentia est directè in serie prædicamentali, sed solùm indirectè & collateraliter.

5 Omnis differentia immediatè de uno prædicatur, nempe de specie, mediatè de pluribus.

6 Nulla differentia prædicatur secundum magis & minus de ea specie cujus est differentia. Dictum

Dictum eſt autem (in ſecunda definitione differentiæ) ſpeciem continere differentiam, quam non continet genus: hoc ut intelligatur, advertenda eſt hæc diſtinctio.

Aliquid dicitur contine. re aliud dupliciter.
- 1 *Actu*, & ſua eſſentiâ, ſeu in *ſe*: & ſic ſpecies continet differentias omnes ſe conſtituentes, & ſuperiora omnia continentur ab inferioribus.
- 2 *Poteſtate*, & in ſuo ambitu, ſeu *ſub ſe*: & ſic genus continet ſpecies, & differentias diviſivas, & inferiora omnia ſic continentur poteſtate in ſuperioribus.

Species continet plures differentias *in ſe*, & in ſua eſſentia, & actu, quàm genus: ſed genus plures differentias poteſtate & *ſub ſe*, ac in ſuo ambitu quàm ſpecies: quare ſpecies ſuperat genus continendo actu; genus ſuperat ſpeciem continendo poteſtate.

Quid ſit prædicari *in quale* nunc dicam:
- Prædicari in quale eſt prædicari de aliquo eſſentialiter, ità ut reſpondeamus ad quæſtionem factam per quale eſſentialiter: ut, ſi quæratur quæſtione eſſentiali (atque poſt quæſtionem quid, cui per genus reſpondetur, quæritur quale,) tum reſpondendum eſt per differentias: ut ſi quæratur *quid ſit homo*, reſpondendum; *eſt animal*: ſi quæratur *quale animal*, reſpondendum; *eſt animal rationale*.

CAP. 5.
De Proprio.

PRoprium eſt 4ex.

1 Quod convenit *ſoli*, etſi *non omni*: ut, *eſſe medicum*,

dicum, seu mederi ex arte & scientia, convenit solùm *homini*, sed non omni: Et hoc est in Quinto prædicabili.

2 Quod convenit *omni*, etsi *non soli*: ut *aptum esse habere duos pedes*: nam convenit *omni homine*, sed non soli, quandoquidem *aves* etiam sunt *bipedes*: Et hoc similiter est in Quinto prædicabili.

3 Quod convenit omni & soli, sed non semper: ut *canescere* convenit *homini*, sed solùm in senectute, non autem semper: Et hoc est in Quinto prædicabili.

4 Proprium *quarto modo* solùm est in hoc Quarto prædicabili, de quo videnda sunt tria.

Proprium quid.

1 Quomodo definitur: *definitur* dupliciter.

1 Proprium, est universale quod convenit omni, soli, & semper, accidentaliter, & necessariò, seu conversim: ut *visibile* est proprium *hominis*.

2 Proprium, est universale, quod prædicatur de pluribus differentibus specie, vel numero in quale accidentaliter, necessariò, & conversim: ut *visibile* de *hominibus*.

Quotuplex.

2 *Quotuplex* sit, estque duplex.

1 *Genericum*, quod fluit ab essentia speciei subalternæ, vel generis summi: & hoc semper prædicatur de pluribus speciebus.

2 *Specificum*, quod fluit ab essentiâ speciei infimæ: & hoc tantùm prædicatur de una specie, & pluribus individuis.

Regulæ de proprio.

3 Quæ sunt *regulæ* de proprio.

1 Omne proprium est accidens suæ speciei; sed proprium accidens, non commune.

2 Omne proprium convertitur & reciprocatur cum suâ specie.

3 Nullum

3 Nullum Proprium prædicatur ſecundum magis & minùs. Illa dicuntur prædicari converſim & reciprocè quæ de ſe invicem dicuntur; & de quocunque prædicatur unum, de eodem prædicatur alterum.

Ac de Proprio quid ſit, & quotuplex, & quæ ſint ejus leges, dictum eſt.

CAP. 6.

De Accidente.

ACcidens ſumitur dupliciter.

1 Pro omni eo quod non eſt de eſſentia alicujus rei; & ſic *homo* eſt accidens reſpectu *domus*, quia non eſt de eſſentia domus, ſic non hic ſumitur.

2 Pro eo ſolùm quod ineſt & inhæret in aliquo ſubjecto, & hoc eſt duplex,

1 *Proprium*, quod convertitur & reciprocatur cum ſua Specie; & hoc eſt in Quarto prædicabili.

2 *Commune*, quod non prædicatur converſim; & hoc ſolùm eſt in hoc Quinto prædicabili; de quo videndum eſt,

1 *Quid ſit*, & quomodo definiatur; definiri poteſt tribus modis:

1 Accidens, eſt univerſale quod poteſt abeſſe & adeſſe, ſine ſubjecti interitu in quo inhæret. Ut, *album* adeſt *homini*, ſed poteſt abeſſe interim ut maneat *homo*. *Accidens quid.*

2 Accidens, eſt univerſale quod neque eſt genus, neque ſpecies, neque differentia, neque proprium: ſemper autem inhæret in Subjecto.

3 Accidens, est universale, quod prædicatur de pluribus differentibus specie vel numero in quale accidentaliter, & non conversim, ut *album* est accidens *hominis*.

Accidens duplex.

2 *Quotuplex*, est autem duplex:

1 *Separabile*, quod actu & revera separari potest à suo subjecto cui inhæret; ut, *album* potest abesse ab *homine*.

2 *Inseperabile*, quod actu & revera separari non potest à subjecto cui inest, mente tamen & intellectu potest abesse, ut, *nigredo ab Æthiope*, *albedo à cygno*.

Regula Accidentis.

3 Quæ sint ejus *affectiones*; sunt autem sex:

1 Omne Accidens est in aliquo subjecto, eique semper inhæret.

2 Omne Accidens si separetur à subjecto cui inest semel, tum interit.

3 Nullum Accidens ab uno subjecto in aliud migrat.

4 Aliqua accidentia prædicantur secundum magis & minus, sed non omnia: ut, *albedo* & quædam *qualitates* sic prædicantur, sed non *quantitas*, *&c.*

5 Omne Accidens est posterius natura à suo Subjecto.

6 Quicquid inest in subjecto est Accidens.

Sed ut hæc quæ ante dicta sunt melius innotescant, separari actu & intellectu quid sit declarabimus. (Quid sit inesse seu inhærere posteà dicemus, quùm ad Antiprædicamenta veniemus.)

Separari actu quid.

Separari à Subjecto actu & revera est reipsâ subjectum carere suo accidente: ut quando homo fit calidus à frigido, revera tollitur frigus.

Separari

Separari intellectu, non est intelligere subjectum carere suo accidente; aut esse sine eo (sic falsum putarem) sed est intelligere subjectum non intelligendo accidens: ut si quis intelligat *Socratum esse hominem*, nihil autem cogitet de *colore* suo, aut de *doctrinâ*, aut de *quantitate Socratis*, tum separat ista intellectu, ita ut intelligatur subjectum, non intelligendo accidens, aut nihil de accidente cogitando. *Separari intellectu quid.*

Atque de Accidente quid sit, & quotuplex, & quæ illius leges hæc dicta sunto.

Tantum de quinque Universalibus.

Finis Prædicabilium.

LIBER SECUNDUS.

AGrediamur nunc librum *Aristotelis* de *Categoriis*, seu Prædicamentis.

Liber *Aristotelis* de Categoriis dividitur in
- 1 *Antepræd icamenta*, quæ cognoscenda sunt ante ipsa prædicamenta, quia maximè illustrati cognitionem prædicamentorum.
- 2 *Prædicamenta*, quæ sunt decem classes ad quas omnia alia sunt reducenda.
- 3 *Postprædicamenta*, quæ post prædicamenta tractanda sunt, quia cognitionem perfectam prædicamentorum sine his assequi non possumus.

De Antepræd icamentis 1. est agendum.

Antepræ-
- 1 Definitiones; quæ sunt tres,
  - Æquivocorum.
  - Univocorum.
  - Denominativorum.

dicamenta sunt tria.

2 Divisiones, { Vocum. & Rerum.
3 Regulæ, { Prima. Secunda.
quæ sunt duæ.

CAP. 1.

De Æquivocis.

DE Æquivocis primò agendum, de quibus hæc tria sunt explicanda.

1 Quid sint Æquivoca, seu quomodo definiantur.
2 Quotuplicia sint æquivoca.
3 Quæ sint leges de æquivocis.

Æquivocum quid.

1 Quod ad primum attinet, Æquivoca sic definiuntur; *Æquivoca sunt, quorum nomen solùm est commune, ratio autem illius nominis est alia atque alia*: ut *animal* illud *domesticum* dicitur *canis*; atque *Sydus cœleste* dicitur *canis*: canis est nomen commune utrisque: sed animal domesticum dicitur canis unâ ratione, quia est animal latrabile; Sydus cœleste aliâ ratione, quia est cani analogum: sic *homo vivus* & *pictus* conveniunt nomine, sed ratione nominis differunt. Ratio nominis, hoc loco non semper significat essentialem definitionem, sed conceptum mentis nostræ per illud nomen.

Æquivocum duplex.

2 Æquivoca sunt duplicia.

1 *Æquivocantia*, quæ sunt voces ipsæ æquivocæ significantes res diversas æquivocè: ut *canis* est æquivocum æquivocans respectu canis *animantis latrabilis*, & canis *Sydcris Cœlestis*.

2 *Æquivocata*, sunt res ipsæ quæ sub nomine æquivocante continentur: ut, *animal latrabile* & *Sydus cœleste* sunt æquivoca æquivocata respectu canis.

Definit.

Definitio data de æquivocis potest de utrisque intelligi, vel de æquivocis æquivocantibus, vel de æquivocis æquivocatis, sed potiùs de æquivocis æquivocatis.

Leges Æquivocorũ sunt istæ,

1 Æquivocæ voces si non distinguantur, & in uno sensu sumantur, nullius sunt usus in ullâ scientia.

2 Æquivoca æquivocantia sunt in nullo prædicamento.

3 Æquivoca æquivocata possunt esse in prædicamento.

4 Idem non potest esse æquivocum æquivocans & æquivocatum.

5 Omne Analogum est æquivocum.

6 Analogum per se positum stat pro suo significato famosiori.

Æquivoci leges.

Ad explicandas duas ultimas leges, duo sunt tranenda,

1 Quid sint Analoga.

2 Quotuplicia.

Analogum quid.

Analogum quotuplex.

1 *Analoga* sunt, quorum nomen, etsi sit communeratio tamen ejus est priùs aut perfectiùs in uno membro Analogato quàm in alio.

nd: Analoga sunt uplicia

1 *Inæqualitatis* seu propria; quæ eandem habent rationem in omnibus propriè repertam, inæqualiter tamen perfectam in inferioribus: hinc Analoga secundùm esse dicuntur, quæ perfectiùs *existunt* in una specie quàm in alia: ut *ens* respectu *Dei* & *creaturæ*, *substantiæ* & *Accidentis*.

2 *Attributionis* seu impropria, quorum ratio Analoga uni convenit priùs intrinsecè & propriè; aliis verò metaphoricè:

phoricè: ſic *riſus* convenit *homini* propriè, *pratis* verò *metaphoricè*, & de his datur regula ſexta.

3 *Proportionis*, quando ſimilis vel æqualis ratio invenitur in uno vel plurib⁹, quæ prius inerat alio uno vel plurib⁹: Ut *inter* 2. 4. 8. eſt ratio Analoga ſubdupla: *ſicut navem Nauclerus, ſic rem gubernat Rempub.*

Huc referantur locutiones omnes metaphoricæ, Allegoricæ, &c.

Hæc de Æquivocis, & obiter de Analogis.

CAP. 2.

De Univocis.

De Univocis hæc tria ſunt conſideranda.

1 Quid ſint.
2 Quotuplicia.
3 Quæ ſint leges Univocorum.

Univocum quid.

Univoca autem ſunt, *res illæ quorum nomen eſt commune, & illius nominis ratio eſt una & eadem in utriſque*: ut nomen *animalis* eſt commune *homini* & *bruto*: & ejus ratio ſeu definitio: nam tàm *homo* quàm *brutum*, eſt *corpus animatum ſenſibile*. Ubi notanda ſunt hæc tria. 1. Quòd ſunt *res* non ſolùm voces. 2. Quòd *nomen* iis ſit *commune*. 3. Quòd *ratio* nominis ſeu definitio, vel conceptus univocus ſit *communis*.

Univocum quotuplex.

Univoca ſunt duplicia.

univocantia, quæ ſunt ipſa univerſalia, quorum tàm nomen quàm natura eſt communis inferioribus: ut, *animal*.

univocata, quæ ſunt res ipſæ quæ ſub

sub univoco univocante continentur: ut *homo* & *brutum*.

Leges univocorum sunt sex.

1 Omne univocum est in prædicamento vel directè vel indirectè.

2 Solùm univocum est in prædicamentis.

3 Idem potest esse univocum & æquivocum diversa ratione: ut *animal* est univocum respectu *hominis* & *bruti*: æquivocum æquivocatum respectu *animalis* quod continet & *vivum* & *pictum animal*. *Univocorũ leges.*

4 Omne superius est univocum univocans respectu inferioris.

5 Omne inferius est univocum univocatum respectu superioris.

6 Idem potest esse univocans & univocatum respectu diversorum: ut, *homo* est univocans respectu *Socratis* & *Platonis*, est univocatum respectu *animalis*.

Hic quædam sunt notanda.

1 Definitio univocorum potest accipi vel de univocis univocantibus, vel de univocatis: sed potiùs intelligenda sunt univocata.

2 Per rationem nominis, non est intelligenda definitio, (nam omnia univoca non prædicantur secundùm definitionem essentialem: ut summa genera) sed conceptus univocus, ubi deest definitio essentialis.

3 Univoca sic dicuntur secundum nomen & definitionem; ut nomen univocantis sit nomen univocati, & ratio univocantis sit ratio univocati.

Univoca sumuntur dupliciter.

1 *Generaliter*, pro omni eo quod non est æquivocum; & sic omnia prædicantur univocè, quæ non prædicantur æquivocè; & sic sumitur *prædicari univocè* suprà in definitione Universalis.

2 *Specialiter*, pro eo quod nec est æquivocum, nec denominativum; & sic nulla denominativa prædicantur univocè.

CAP. 3.

De Denominativis.

De Denominativis etiam hæc tria sunt observanda.

Denominativum quid.

1 Quid sint.
2 Quotupliciа.
3 Quæ sint eorum léges.

Sunt autem Denominativa, *Accidentia quæ oriuntur ab uno, & secundum vocem, & rem, seu significationem, & variè terminantur in fine*: ut *albus ab albedine, fortis à fortitudine.* Unde quatuor hîc sunt notanda. 1. Quòd sunt *accidentia*: quare nullæ substantiæ sunt denominativa. 2. Cuòd denominativum oriatur ab alio, viz. à denominante, quoad significationem & *rem*, ut *albus*, habet significationem ab *albedine*. 3. Quòd denominativum oriatur ab alio, viz. à denominante, quoad *vocem*, ita ut initio voces conveniant: ut, *fortis* à *fortitudine*. 4. Quòd *fine discrepent*, id est, finali terminatione.

1 *Voce* tantùm, quæ quoad vocem sunt denominativa, non quoad significationem; ut, *Somnolentus*, & *Somnus*: nam quoad vocem conveniunt initio; sed non dicitur somnolentus à somno, sed à somnolentiâ.

2 *Re*

Sunt autem Denominativa triplicia.

2 *Re* tantùm, quæ quoad vocem non videntur denominativa, sed quoad significationem & rem sunt: ut *ſtudioſus* eſt denominativum à *virtute*, quia licèt ſtudioſus non oriatur quoad vocem à virtute, inde tamen homo verè dicitur ſtudioſus: nam virtuoſus barbarè dicitur.

3 *Re* & *voce* ſimul, quæ utroque modo denominantur, quæque habent has propoſitas conditiones: hæc ſolùm hîc definiuntur.

Denominativum quotuplex.

Leges ſeu conditiones Denominativorum ſunt novem.

1 Ut fiat denominatio tria requiruntur.

1 *Denominans*, quod eſt forma in *abſtracto*, à qua fluit & oritur denominatio: ut *albedo*, *doctrina*, *nigredo*.

2 *Denominativum*, quod eſt forma in *concreto*, per quod fit denominatio de ſubjecto: ut, *albus*, *doctus*, *niger*.

3 *Denominatum*, quod eſt ipſum *ſubjectum* quod denominatur per illam formam, ut *homo*, *paries*.

Leges de denominativis.

2 *Concretum* & *abſtractum* (quæ voces ſæpiſſimè occurrunt) partim conveniunt ſc. naturâ & eſſentiâ & in principali ſignificatione; eandem enim naturam accidentalem ſignificant: ut *albus* & *albedo*: differunt non naturâ & eſſentiâ, ſed accidente ſc. & reſpectu quodam, & in minùs principali ſignificatione. Nam abſtractum ſignificat formam accidentalem, ut abſtrahitur à ſubjecto (non quoad inhæſionem, nam ſic non abſtrahitur, ſed) quoad prædicationem & denominationem, quia non denominat ſubjectum: ut non dicimus *homo eſt albedo*, *paries eſt albedo*. Concretum ſignificat eandem naturam

turam ut concernit ſubjectum tàm quoad inhæſionem quàm quoad prædicationem: & ideo dicitur concretum à concernendo: ut *albus* dicitur de *homine*, non *albedo*.

3 Omne accidens eſt vel denominans, vel denominativum; accidens enim eſt vel abſtractum vel concretum.

4 Omne accidens abſtractum eſt denominans, non denominativum.

5 Omne concretum accidens eſt denominativum non denominans.

6 Nullum denominativum, neque denominans eſt de eſſentia ejus denominati. Unde hæc ſunt denominativa quoad vocem & ſpeciem, non quoad rem: *Linea eſt quanta*, quia quantitas eſt de eſſentia lineæ.

7 Nullum denominativum in vera denominatione, & ſecundum rem, poteſt eſſe inferius ſuo denominante in ſerie prædicamentali.

8 Unum & idem poteſt eſſe univocum & denominativum ſed diverſo reſpectu & ratione: ut *coloratum* eſt denominativum reſpectu *hominis*, & univocum reſpectu *albi* & *nigri*

9 Denominativa non prædicantur de denominatis ſecundum nomen, & ſecundum nominis rationem & definitionem, niſi hoc fiat accidentaliter & denominativè: & hoc eſt diſcrimen inter denominativa & univoca, quòd univocum convenit ſecundum nomen, & rationem nominis, ità ut ratio, & nomen, & definitio univoci, ſit nomen & ratio ſeu definitio univocati; ſed *album* & *homo non ſunt univocata*, nam ratio albi nunquam erit ratio ſeu definitio hominis.

CAP. 4.

CAP. 4.

De prima divisione Antepræ dicamentali.

POst definitiones Antepræ dicamentorum pergendum est ad *Divisiones*. *Prima divisio.*

In *prima Divisione* ostendenda sunt tria.

1 Quid sit Divisum: est enim *vox* seu dictio quæ proferri potest incomplexè.
2 Quæ sint Membra dividentia.
3 Quæ sint illius leges.

Est autem *Dictio* seu *Vox* alia,

1 *Complexa*, quæ triplex est
- 1 *Voce* tantùm: quando plures voces significant unam rem; ut, *Corpus animatum* significant unam rem his duabus vocabulis expressam nempe *animal*.
- 2 *Re* tantùm, quando una vox significat multas & diversas res, ut, *canis* est una vox, sed habet plures significationes; sic omne æquivocum æquivocans est complexum re. *Vox quotuplex.*
- 3 *Re* & *voce* simul, quando plures sunt voces, & illæ plures voces pluresres significant; ut *homo doctus* significant substantiam & qualitatem.

2 *Incomplexa* seu simplex quæ est triplex
- 1 *Voce* tantùm quando una vox significat multas res; ut *canis*, & omne æquivocum æquivocans.
- 2 *Re* & significatione tantùm; quando plures voces

voces significant unam rem, ut, *corpus animatum.*

3 *Re* & *voce* simul, quando una vox significat unam tantùm rem, ut, *homo, animal.*

Vocis leges. 3 *Leges* sive regulæ de 1a divisione sunt quatuor:

1 Idem potest esse complexum, & incomplexum, sed diverso respectu & modo: ut, complexum voce tantùm, est re incomplexum; & complexum re tantùm, est voce incomplexum.

2 Idem nunquam potest esse complexum re, & incomplexum re, aut complexum re & voce, & incomplexum re & voce.

3 Nullum complexum re tantùm, aut re & voce simul, est in prædicamentis per se: potest autem inesse gratiâ partium: ut, *homo doctus*, per se est in nullo prædicamento, sed gratiâ partium: v. g. est in *Substantia* gratiâ *hominis*, & gratiâ *docti* est in *qualitate.*

4 Nullum incomplexum voce tantùm est in prædicamento: sed incomplexum re tantùm, aut re & voce, potest esse in prædicamento.

CAP. 5.

De secunda Divisione Anteprædicamentali.

SEcunda Divisio Anteprædicamentalis est distributio *rei* in *Substantiam* & *Accidens.*

In hac divisione ne observandum est { 1 Quid sit Divisum, illud autem est *ens, res*, vel id quod *est.* 2 Quæ sit Divisio Entium.

Entium

Entium autem alia
- 1 Non sunt in Subjecto, & tum sunt *Substantiæ*: eæque vel
  - 1 Dicuntur de Subjecto: & tum sunt Substantiæ *universales*: ut *homo*.
  - 2 Non dicuntur de Subjecto, & tum sunt Substantiæ *particulares*: ut *hic homo*.
- 2 Sunt in Subjecto, & tum sunt *Accidentia*: eaque vel
  - 1 Dicuntur de Subjecto: & tum sunt accidentia *universalia*: ut *albedo*.
  - 2 Non dicuntur de Subjecto, & tum sunt accidentia *particularia*: ut, *hoc album*.

Divisio Entium.

Ut autem intelligatur hæc secunda divisio, explicanda sunt hæc tria.
1 Quid intelligatur per Subjectum.
2 Quid sit inesse in Subjecto.
3 Quid sit dici de Subjecto.

Subjectum est duplex.

Subjectum quotuplex.

1 *Inhæsionis*: cui aliquod accidens inhæret: ut *paries* est Subjectum inhæsionis *albedinis*: & solùm accidentia habent tale Subjectum, nulla autem Substantia.

2 *Praedicationis*: de quo aliquid prædicatur essentialiter: & sic omne inferius est Subjectum superioris; & tale Subjectum habet tàm substantia universalis, quàm accidens universale.

De Subjecto observandæ sunt hæ quinq; *Leges*.

Regulæ de Subjecto.

1 Omne Accidens habet suum Subjectum inhæsionis.

2 Nulla Substantia habet Subjectum inhæsionis.

3 Omne superius in serie habet Subjectum prædicationis.

4 Nullum Individuum habet Subjectum prædicationis præter identicum.

5 Idem

5 Idem potest esse Subjectum inhæsionis & prædicationis sed diverso respectu & ratione: ut *Socrates* est subjectum *inhæsionis* respectu *albedinis*: & subjectum *prædicationis* respectu *hominis*.

Nota. De Subjecto dixi quotuplex sit: Id nunc observandum est: semper cum dicitur *inesse in* Subjecto, intelligi subjectum inhæsionis: & semper cùm dicitur, *dici de* subjecto, intelligi subjectum prædicationis.

Inhærere quid. 2 Nunc ostendam quid sit inesse in aliquo Subjecto.

Inesse igitur *in* Subjecto seu inhærere, est inesse in aliquo, non ut pars alicujus cui inest, nec ut potest separari ab eo cui inest, interim ut maneat ipsum: Ita omnia occidentia insunt in subjecto.

In hac definitione hæc duo sunt advertenda.
- 1 *Definitum* ipsum quod est *Inesse* in Subjecto seu inhærere.
- 2 *Definitio* cujus sunt duæ partes, utræque explicandæ. 1. *Genus*, quod est inhærere seu inesse in aliquo. 2. *Differentia*, cujus duæ sunt partes. 1. Quòd insit, non ut pars. 2. Quòd non possit separari & sejungi interim ut maneat accidens ipsum.

Ut intelligatur genus, nempe *Inesse* in aliquo, advertenda est hæc distinctio inessendi.

Inesse octo modis
- 1 Pars in toto, perfectivè; sic *manus* dicitur inesse *homini*.
- 2 Totum in partibus, comprehensivè; sic *homo* dicitur inesse omnibus *membris*.
- 3 Species in Genere, potestativè, sic *homo* in *Animali*.
- 4 Genus in Specie, actualiter: sic

His aliquid dici poteſt: vel ut
- ſic *animal* in *homine*.
- 5 Rex in regno, authoritativè.
- 6 Res in fine, eminenter; ſic *virtus* dicitur ineſſe in *fælicitate*.
- 7 Locatum in loco, circumſcriptivè, ſic *Socrates* in *aëre* aut in *domo*.
- 8 Accidens in Subjecto, inhæſivè; ſic *calor* in *igne*: juxta Diſtichon.

Iaſunt, Pars, Totum: Species, Genus: & calor igne: Rex in regno: Res in fine: Locoque locatum.

Ex his octo modis ſolus unus eſt quo aliquid dicitur ineſſe Subjecto: nempe *quintus* in verſu, & is dicitur inhærere, atque eſt illud quod dici poteſt eſſe in ſubjecto in oratione priori: Genus autem eſt (*ineſſe* in alio) quod continet hos octos modos, ita genus ad ſeptem alios modos extenditur, præter hunc quid definitur. Ac de Genere, quod eſt *ineſſe* in alio, hæc dicta ſunt.

Differentiæ pars prima.

Venio ad differentiam Ejus: prima pars eſt; Illud quod ineſt in ſubjecto, non ineſt *in parte*: Quare advertenda eſt hæc diſtinctio partis.

Pars eſt triplex.
- 1 *Integralis* quâ Totum ſit integrum, & ſine quâ integrum non eſt: ſic *manus* eſt pars (non eſſentialis, ſed) *integralis hominis*.
- 2 Subjectiva; quæ alicui directè ſubjicitur in ſerie: ſic *homo* eſt pars *ſubjectiva animalis*. — *pars eſt triplex.*
- 3 *Eſſentialis*, quæ eſt de eſſentiâ alicujus: ut *animal* eſt pars *eſſentialis hominis*: ſic Genus, & Differentia ſemper ſunt partes eſſentiales Speciei.

Totum

Totum triplex. *Totum* itidem est triplex.
1 *Integrale*, quod constat ex partibus integralibus; ut, *Socrates*, & omne individuum.
2 *Universale*, quod constat ex partibus subjectivis; sic omne *Genus* in serie.
3 *Essentiale*, quod constat ex partibus essentialibus; sic omnis *Species* in serie.

Nulla pars, neque integralis, neque essentialis, neque subjectiva, est *in* suo *toto*, (ut accidens in subjecto,) quare cùm dicitur id quod inhæret, *non sit pars*: Sensus est, quod neque est pars integralis, neque subjectiva, neque essentialis ejus cui inest. Immo neque debet esse pars alterius tertii cùm eo. Unde *anima bruti* & cæteræ formæ materiales non sunt in corpore aut materiâ, sicut accidens in Subjecto: quia etsi non sunt partes materiæ, tamen cum materia constituunt *aliud tertium*, sc. compositum

Differentiæ pars secunda.

Pergo ad tertiam particulam definitionis, quæ est quòd (*non possit separari & sejungi ab eo cui inest*) cui particulæ duplex cautio adhibenda est: Prima, quòd non possit separari & sejungi, nec ab eo toto, nec ab ulla parte illius, *in aliam*. Secunda, quòd si separetur vel à toto, vel à parte cui inest, *tum interire*, non manere: nam antea diximus in capite de Accidente, Accidens ab uno in aliud Subjectum non migrare.

Leges de inesse. Observentur hæ tres *Leges* de iis quæ insunt.
1 Omne quod inest in Subjecto est Accidens.
2 Omne Accidens inest in Subjecto inhæsionis, quod est Substantia.
3 Quandocunq; fit mentio inesse[illegible]

essendi in Subjecto, intelligendum est semper Subjectum inhæsionis.

Nunc dicendum est quid sit *dici de* Subjecto in hac Divisione.

Aliquid *dicitur* de alio dupliciter.
- 1 *Essentialiter*, quod est de essentiâ illius de quo dicitur: & hoc semper prædicatur de Subjecto prædicationis.
- 2 *Accidentaliter*, quod est accidens ejus de quo dicitur: & hoc semper dicitur de Subjecto inhæsionis.

Leges de Dici de subjecto.
- 1 Cum dicitur, *dici de* Subjecto: in hâc divisione semper intelligendum est dici essentialiter, & de Subjecto prædicationis.
- 2 Semper cum dicitur inesse in Subjecto: intelligendum est accidentaliter inesse, & subjectum inhæsionis.

Hic observandæ sunt quinque *Leges*.
- 3 *Dici de*, notat universale: ergo quicquid dicitur *de* est universale.
- 4 *Inesse in* notat Accidens.
- 5 Divisionis summa est hæc, quod omne ens sit
  - vel Substantia, eaque vel { Universalis. / Particularis.
  - vel Accidens, idque vel { Universale. / Particulare.

Juxta versiculos.

Summus Aristoteles trutinando cacumina rerum,
In duo divisit, quicquid in orbe fuit.
nempe in { Substantiam & Accidens.

Atque hæc dicta sunto de secundâ divisione Anteprædicamentali.

CAP. 6.

De prima Regula Anteprædicamentali.

1 *Regula Anteprædicamentalis.*

Regula prima Anteprædicamentalis est. *Quicquid prædicatur de prædicato, prædicatur de subjecto etiam illius prædicati*: ut, quicquid dicitur *de animali*, dicitur de omni subjecto animalis, id est, de *homine*, &c.

1 Per *prædicari* in primo loco; intelligi prædicari essentialiter; ut accipitur in Divisione secunda.

2 Per *Prædicari* in secundo; in illis verbis (*etiam prædicatur de Subjecto*,) intelligi prædicari essentialiter, vel accidentaliter.

3 Regulam istam in essentialibus nunquam fallere.

Ubi observanda sunt quatuor sequentia.

4 In accidentalibus etiam prædicatis tenere regulam, si priùs *prædicari* rectè sumatur, aliàs non valere; unde hoc argumentum non sequitur, *Species* prædicatur de *homine*, *homo* prædicatur de *Socrate*, ergo *Species* prædicatur de *Socrate*: Species enim non prædicatur de *Socrate*; nam Species prædicatur accidentaliter de homine. Tamen hæc oratio valet, *Quale* prædicatur de *Colorato*, *Coloratum* prædicatur de *homine*; ergò *quale* prædicatur de *homine*; quia

quia prædicari primo loco ſumitur eſſentialiter: etſi ſecundo loco ſumatur accidentaliter.

CAP. 7.

De ſecunda Regula Antepræd icamentali.

Regula ſecunda Antepræd icamentalis ex duabus partibus conſtat. 2 *Regula Antepræd icamentalis.*

Prima; *Genera Subalterna habent eaſdem Species & differentias:* ut corpus & animal habent eaſdem differentias.

Secunda, *Genera non Subalterna non habent eaſdem Species & Differentias:* ut Subſtantia & Qualitas.

Genera *Subalterna* ſunt, quorum unum ſub altero collocatur: ut *animal* continetur & collocatur ſub *corpore.*

Genera *non Subalterna* ſunt, quorum neutrum ſub altero collocatur: ut *animal* & *planta* ſunt non ſubalterna inter ſe.

Subalterna habent differentias nempe

1 Eaſdem aliquas conſtituentes: Ita ut quicquid conſtituit ſuperius, conſtituat etiam inferius, ſed non contra.

2 Eaſdem dividentes aliquas, non omnes: ut quicquid dividit inferius dividat ſuperius.

3 Diverſas conſtituentes proximas: ut quæ ſit differentia conſtitutiva unius, non ſit differentia conſtitutiva proxima alterius.

4 Diverſas dividentes proximas: ut

quæ ſit differentia diviſiva proxima unius, non ſit diviſiva proxima alterius.

Non Subalterna

1 Si ſint in diverſis prædicamentis, tum nullas habent differentias eaſdem, nec diviſivas nec conſtitutivas.

2 Si ſint in eodem prædicamento, tum habent ſemper diverſas differentias conſtituentes proximas, at diverſas differentias dividentes proximas: Eaſdem verò differentias conſtituentes aliquando; ut *animal* & *planta* habent eandem differentiam conſtituentem *remotè*; nempe *corporeum* ſeu *animatum*.

Ex hâc tabellâ patet per ſpecies, quas differentias eaſdem, & quas diverſas habent genera ſubalterna; quas non ſubalterna. Teneantur verò hæ duæ propoſitiones. Prima, quicquid conſtituit ſuperius conſtituit inferius. Secunda, quicquid dividit inferius, dividit ſuperius.

Finis Anteprædicamentorum.

CAP. 1.

De Prædicamentis in genere.

HActenus de Anteprædicamentis dictum eſt. Nunc dicendum eſt de *Prædicamentis*, quæ tractantur dupliciter:

1 Generatim; ubi tria conſideranda ſunt,
- 1 Quid ſit *Categoria* ſeu prædicamentum.
- 2 Quotuplex ſit, ſeu quot ſunt prædicamenta.
- 3 Quæ ſunt illius Leges.

2 Speciatim ſeu ſigillatim, ubi de ſingulis agendum eſt.

Categoria

Categoria (seu prædicamentum) est series seu ordinatio recta rerum, quæ in ipso collocantur, scilicet, *Generum, Specierum, & Individuorum*, secundum *sub* & *supra*: & *differentiarum* positarum à *latere*, & *quorundam reductivè*. *Prædicamentum quid.*

Unde aliquid dicitur esse in prædicamento tripliciter.

1 *Directè*, quod est vel summum Genus, vel de quo summum Genus prædicatur essentialiter; atque sic collocantur omnia *Genera*, omnes *Species*, & omnia *Individua*.

2 *A latere*, de quo summum Genus non dicitur, nec prædicatur, tamen illud dividat Genera & constituat Species: sic solùm collocatur *differentia essentialis*.

3 *Reductivè*, quod ad prædicamentum reducitur: sic *materia* & *forma* sunt in *Substantia*: *punctum* & *unitas* in *quantitate*; & semper *proprium* est in eodem prædicamento ubi est ejus *Species*.

Quid sit prædicamentum jam diximus: ostendendum nunc quotuplex sit.

Sunt autem prædicamenta *decem*, quæ sic ad bimembrem divisionem reducantur. *Prædicamentum quotuplex.*

Omne *ens* finitum & limitatum, vel

1 Non est in subjecto: & tum est primum prædicamentum, *Substantia*.

2 Est in Subjecto, estq; *Accidens*, idque vel

1 *Absolutum*, cujus natura non ponitur in respectu; & illud vel denominat subjectum

Quantum, & est *Quantitas*.

Quale & tum est *Qualitas*.

1 *Esse*, cujus natura in respectu alterius constat

		constat: & tum est *Relatio.*
	2 *Respectivum* quod ad aliud refertur; idque vel secundùm	2 *Dici*, quod secundum naturam non refertur ad aliud, & est unum ex *sex* posterioribus prædicamentis.

Atque hæc decem prædicamenta (scilicet, 1 Substantia. 2 Quantitas. 3 Qualitas. 4 Relatio. 5 Actio. 6 Passio. 7 Quando. 8 Ubi. 9 Situs. 10 Habitus;) his versiculis comprehenduntur.

8	2	5	3	7
In Campo	*Magno*	*Pugnabat*	*Fortiter*	*Olim*
4	1	9	6	10
Filius Anæsti	*Stans &*	*Calefactus*	*in*	*Armis.*

Leges de prædicamentis.

Prædicamenti *Leges* quatuor observandæ sunt:

1 Nullum Complexum æquivocum, aut transcendens est in prædicamentis.

2 Omne reale finitum incomplexum, univocum, est in prædicamentis, vel directè, vel à latere, vel reductivè.

3 Individua sunt in prædicamento gratia specierum, non per se.

4 Nihil unum & idem numero potest esse in diversis prædicamentis, neque diversâ ratione, nec eâdem.

CAP. 2.

De Substantia.

Substantia quid.

Nunc de prædicamentis agendum est sigillatim, & primò de substantia, de qua considerandum est

1 Quid sit. Atque sic definitur. *Substantia* est ens per

per se subsistens, non inhærens in alio: & per hoc ab omni alio distinguitur.

- 2 Quod sit *Summum genus* in ejus serie, ad quod investigandum notandum est duplicem esse substantiam
  - 1 *Incompletam*, quæ non completur ex partibus neque essentialibus neque subjectivis: ut, *differentiæ substantiales.*
  - 2 *Completam*, quæ completur ex partibus vel essentialibus vel subjectivis, ut *homo*, estque duplex vel
    - 1 Quæ nec dicitur de subjecto, nec ineſt in subjecto: Estque *Substantia singularis*, ut, *Socrates.*
    - 2 Quæ dicitur de subjecto & non ineſt in subjecto. Estque *Substantia universalis*: & hæc est summum genus.

3 Post inventionem summi generis: dicam proximo in loco, quæ sit *Series* Substantiæ.

Substantia autem est duplex.

- 1 *Incorporea*, ut *Spiritus*, & hic est vel
  - *Bonus*, ut, *Angelus* & *anima sanctorum.*
  - *Malus*, ut, *Diabolus* & *animæ reproborum.*
- 2 *Corporea*, & est *corpus*, estque duplex,

¶ 1 *Simplex*, quod non componitur ex quatuor elementis, estque vel: 1 *Æthereum*, ut *Cœlum* quod complectitur 11 orbes cœlestes, quorum alii sunt 1 *Stellati*; ut, *Firmamentum*, & orbes planetarum, scilicet, *Saturnus*, *Jupiter*, *Mars*, *Sol*, *Venus*, *Mercurius*, *Luna*, juxta versiculum. *Series substantiæ.*

Post *SIM SUM sequitur, ultima* Luna *subest.*

2 *Absque stellis* ut *Cœlum Empyræum*, *primum mobile*, & *Cœlum Chrystallinum*, vel 2 *Caducum*, ut elementum, estq; vel *Leve* quod sursum fertur; ut *ignis*

& *aër*: vel *Grave* quod deorsum fertur; ut *aqua* & *terra*.

¶ 2 *Mixtum*, quod constat ex quatuor Elementis estque vel *Imperfectè mixtum*, ut omnia *meteora*, sc. nubes, grando, nix, pluvia, gelu, &c. Vel *Perfectè mixtum*: idque vel *inanimatum*, ut lapides & metalla omnia, scilicet, aurum, æs, plumbum, &c. vel *Animatum*, ut vivens, quod est vel 1 *Insensibile*, ut planta, estque triplex. 1 *Arbor*, ut quercus, pinus &c. 2 *Herba*, ut gramen, rosa, &c. 3 *Frutex*, ut thymus, hyssopus. Vel 2 *Sensitivum*, ut animal, estque vel *Irrationale*, ut Brutum, quod est quadruplex 1 *Terrestre*, ut Leo: 2 *Aquatile*, ut piscis. 3 *Volatile*, ut avis, 4 *Reptile* ut vermis. Vel 5 *Rationale*, ut homo.

Antequam progredimur ad proprietates, advertendæ sunt hæ sex propositiones.

1 Divisio substantiæ in completam & incompletam, itemque in primam & secundam est divisio *vocis* in suas significationes, non generis in suas species.

2 Divisio substantiæ in corpoream & incorpoream, est divisio *generis* in suas species, aut univoci in sua univocata.

3 Substantia derivatur vel à *substando*, & sic illud dicitur substantia quod maximè, & priùs substat accidentibus; & sic sumitur in ea divisione substantiæ in primam & secundam: vel à *subsistendo*, & sic illud dicitur substantia, quod per se subsistat, & sic dividitur in corpus & spiritum.

4 Sublatis primis substantiis actu & reverà, tolluntur omnes secundæ substantiæ actu, & accidentia omnia quoad *existentiam*.

5 Sublatis primis substantiis & inferioribus non tolluntur secundæ substantiæ *intellectu* & mente; ut possumus naturam universalem considerare *mente*,

non

non consideratis singularibus.

6 Substantia prima magis est substantia quàm secunda, ut derivatur à *Substando*, non à subsistendo: Nam *prima* priùs substat accidentibus.

Dicendum nunc est de proprietatibus Substantiæ, sunt autem sex. *Proprietates Substantiæ.*

1 *Substantia nulla est in Subjecto*, quia esse in subjecto notat accidens, nulla autem substantia est accidens: hæc proprietas convenit substantiæ in Communi (quæ complectitur tam completam quàm incompletam) quarto modo, scilicet convenit omni, soli & semper. Sed est proprietas substantiæ completæ, secundo modo, conveniens (scilicet) omni, non soli.

2 *Convenit Secundis Substantiis & earum differentiis prædicari univocè de Primis*, hæc convenit omni secundæ substantiæ, non soli, sed etiam differentiis.

3 *Substantia prima significat hoc aliquid.*

Significare *hoc aliquid* sumitur dupliciter.

1 *Communiter*, pro eo quod est significare rem *singularem*: & sic *hoc album* significat *hoc aliquid*.

2 *Strictè* pro eo qd est significare rem particularem *per se subsistentem*; idque dupliciter,

1 *Propriè*, ut illud quod significat particulare aliquid per se: ut *Socrates*.

2 *Figuratè*, seu per figuram Appellationis quando communi nomine appellamus rem singularem, ut veniente Socrate, dicimus, *homo venit*; sic homo significat rem particularem, per figuram: Nam omnis substantia completa significat hoc aliquid strictè; vel propriè, vel figuratè. Secunda substantia significat solùm figuratè: prima vero propriè.

4 *Substantia*

Contraria quid.

4 *Substantiæ nihil est contrarium.* Nec accidens nimirùm nec substantia; quod ex definitione Contrariorum apparebit: (*Contraria sunt formæ accidentales positæ sub eodem genere, maximè à se invicem distantes, quæ expellunt se mutuò ab eodem subjecto, cui vicissim inesse possint, nisi alterum insit à natura:*) Substantiæ primæ & secundæ non sunt formæ accidentales, nec possunt inesse in ullo subjecto, ideò non sunt contrariæ. Est autem hoc proprium secundo modo, conveniens omni substantiæ non soli, nam convenit etiam qualitati & aliis quibusdam accidentibus.

Quid sit suscipere magis & minus, intendi & remitti.

5 *Substantia non suscipit magis & minùs.* Suscipere magis & minùs est intendi & remitti. *Intentio* est acquisitio partium plurium gradualium in eadem parte subjecti: ut cùm manus calida in quarto gradu recipit calorem in eadem parte in octavo gradu, calor tum intenditur. *Remissio* est deperditio partium gradualium in eâdem parte subjecti: Jam verò substantia nullos gradus habet, ideò nec intenditur nec remittitur, hoc autem convenit omni substantiæ non soli.

Hoc ut clariùs eluceat observandæ sunt duæ sequentes distinctiones.

Prima.

Aliquid dicitur *contrariari*, aut *intendi*, & *remitti* dupliciter.

1 *Subjectivè*, quod est subjectum in quo inhærent contraria, aut intentio & remissio: & sic *substantia suscipit contraria*, & *intentionem & remissionem*; Cùm omnia accidentia sint in substantia subjectivè, ità ut ipsa inhæreant vel per se vel per accidens.

2 *Terminativè*, quod est ille terminus qui contrariatur aliis, aut intenditur & remittitur: ut *Calor* est terminus qui contrariatur frigori: & sic

sic nulla substantia contrariatur, aut suscipit magis & minùs.

Secunda.

Substantia consideratur dupliciter, vel quoad modum

1 *Substandi*, & sic illa magis est substantia quæ *pluribus* substat accidentibus, aut quæ *prius* substat; sic *prima* substantia est magis substantia quàm *secunda*.

2 *Subsistendi*, quod magis habet essentiam substantiæ, aut plures; substantiæ gradus; & sic nulla substantia suscipit gradus: quandoquidem in substantia nulli sunt tales gradus.

6 *Maximè proprium est substantiæ, ut cum sit una, & eadem numero, susceptibilis sit contrariorum cum sui mutatione: ut Socrates* modò est *albus* modò *niger*.

Ad pleniorem hujus notitiam hæc quatuor sunt notanda.

1 Substantia omnis hîc est *eadem numero*, quæ est eadem naturâ & essentiâ singulari.

2 Per *contraria* intellige non solùm adversa, sed etiam quævis *opposita* accidentia.

3 Per *suscipere contraria* intellige subjectum *inhæsionis ultimum* & principale: nam accidens potest esse subjectum non ultimum accidentis, seu ultimatum & minùs principale; quale est *Superficies* respectu *coloris*.

4 Per id quod dicitur *cum sui mutatione* excluditur *Oratio* & *Opinio*: nam contraria videntur inesse orationi, cùm modò sit vera, modò falsa: sed hæc conveniunt Orationi sine sui mutatione; nam ad mutationem rei mutatur veritas, non autem ad orationis mutationem. Hæc proprietas dicitur *maximè* competere substantiæ, quia convenit completæ substantiæ quarto modo: Nam omni convenit posse

suscipere

ſuſcipere contraria, non tamen quævis; ſed aliqua ſubſtantiis ſingularibus inſunt per ſe, aliis verò gratia ſingularium: convenit etiam ſolis, nam nullum accidens poteſt ſuſcipere contraria ut ſubjectum ultimum & principale.

CAP. 3.

De Quantitate.

De Quantitate cognoſcenda ſunt tria.
1 Quid ſit.
2 Quotuplex ſit.
3 Quæ illius proprietates.

Quantitas quid.

Quantitas eſt accidens abſolutum ex quo ſubjectum dicitur quantum, aut quotum.

Quantitas eſt duplex.

¶ 1 *Continua*, cujus partes communi termino copulantur, & hæc eſt duplex,

Quantitatis ſeries.

1 *Succeſſiva*, cujus partes in ſucceſſione conſiſtunt: & tum eſt *Tempus*.
2 *Permanens*, cujus partes ſimul manent in menſura: & hæc eſt vel,

1 *Extrinſeca*: quæ menſurat aliud quàm ſubjectum in quo ineſt: & eſt *Locus* qui menſurat locatum.
2 *Intrinſeca*: quæ menſurat illud in quo ineſt, idque tripliciter vel,

1 *unâ* dimenſione, ſcil. longitudine ſine latitudine: & hæc eſt *Linea*.
2 *Duabus* dimenſionibus, longitudine & latitudine ſine profunditate: & tum eſt *Superficies*.
3 *Tribus* dimenſionibus, longitudine, latitudine, &

& profunditate, & tum est *Corpus*.

¶ 2 *Discreta*, cujus partes communi termino non connectuntur, sed sunt discretæ: estque vel:

1 *Numerus*, quæ est quantitas discreta constans ex multitudine unitatum.

2 *Oratio*, quæ est quantitas discreta mensurans longitudinem & brevitatem Syllabarum prolatarum.

Ad dictorum explicationem advertendæ sunt hæc undecim sequentia.

1 Omnis quantitas *mensurat* aliquid, & quicquid mensurat aliquid per se est quantitas: hinc pondus excluditur, quod tametsi mensurat liberata, hoc præstat non per se, sed ratione motus & temporis; nam quo quid gravius est, eo velocius, & minori tempore movetur.

2 Omnis quantitas continua est *divisibilis* in partes infinitas, mentales scil. & proportionales non sensibiles.

3 *Terminus* communis est *indivisibile* quiddam connectens partes continuas.

Aliquid autem potest esse *indivisibile* dupliciter vel,

1 *Simpliciter*, quod omni modo est indivisibile, est. que vel,
- 1 *Instans*, quod est terminus communis *Temporis*. quorum utrũ
  - 1 Inchoans.
  - 2 Cõnectens.
- 2 *Punctum*, quod est terminus communis *Lineæ*. que vel
  - 3 Terminans, de quo sermo est.

2 *Secundum quid*, quod est *uno* modo divisibile, *alio* modo indivisibile, & tum est *divisibile* vel secundum
- 1 *Latitudinem*: ut *Linea*, quæ dividitur in longum, sed est indivisibilis in latum. Et est terminus communis *Superficiei*, *Locique*.
- 2 *Profunditatem*: ut *Superficies*

ficies quæ dividitur in Longum & Latum, ſed non habet profundum: & eſt terminus communis *Corporis.*

5 Una quantitas habet ſolummodò *unum* terminum communem & *proximum.*

6 Una quantitas poteſt habere *plures* terminos communes *remotos*: ut *Corporis* termini ſunt *Superficies, Linea,* & *Punctum.*

7 Communis terminus *non eſt pars* quantitatis, nec ex eo quantitas componitur & conſtat.

8 Corpus ſumitur dupliciter, vel pro
- 1 *Subjecto* trium dimenſionum, & ſic eſt *Subſtantia*, & in prædicamento Subſtantiæ.
- 2 *Ipſa trina dimenſione*, quæ corpori ſubſtantiali ut Subjecto ineſt, & ſic eſt *quantitas*, & in prædicamento quantitatis.

9 *Locus* ut ſumitur ſtrictè non eſt diſtincta ſpecies à ſuperficie in prædicamento quantitatis, ſed ut ſumitur pro *intervallo*; & idem ponitur ibi tantùm ex ſententia aliorum.

10 *Numerus* ſumitur dupliciter
- 1 *Generaliter*: pro omni *menſura*, & ſic *Tempus* dicitur numerus ab *Ariſt.* (i.) menſura.
- 2 *Specialiter*: pro eâ quantitate quæ ex *multitudine unitatum* conficitur: ſic ſolùm eſt diſcreta quantitas.

11 *Oratio* eſt quadruplex.
- 1 *Prolata*: quæ voce profertur, & hæc menſuratur: eſtque *Qualitas patibilis* in tertia ſpecie qualitatis.
- 2 *Scripta*: quæ literis figuratur, eſtque *Subſtantia.*
- 3 *Mentalis*: quæ mente concipitur: eſtque *Qualitas*, & in tertiâ Specie.

4 *Quanti-*

4 *Quantitativa*: quæ mensurat prolatam Orationem secundum longitudinem & brevitatem Syllabarum prolatarum: & hæc est mensurans oratio: quæ sola *Quantitas* censetur; adque tantùm crassa Minerva, quia mensurat tantùm gratia temporis.

Proprietates quantitatis sunt tres.

1 *Quantitati nihil est contrarium* adversè: & hoc convenit omni non soli, estque proprium primo modo.

2 *Quantitas non suscipit magis & minùs*, & hoc convenit omni non soli.

3 *Ex quantitate dicitur res æqualis vel inæqualis. Æqualitas* est diversarum rerum eadem quantitas. *Inæqualitas*, est diversarum rerum diversa quantitas: hæc convenit omni, soli, & semper, quarto modo. *Proprietates quantitatis.*

CAP. 4.

De Relatione.

In prædicamento Relationis ostendenda sunt

Quatuor,
1 Quod sit summum genus.
2 Quid sit.
3 Quæ sit ejus series.
4 Quæ sint ejus proprietates.

1 Ad investigandum summum genus, distinguendum est inter *Relationem* & *Relatum*, ubi quædam obiter notanda de *Subjecto* relationis, & *Fundamento*, & *Correlato*.

Relatum, est concretum quoddam ex relatione & subjecto, cum respectu ad aliud; dicitur *Subjectum* quatenus subsstat relationi, dicitur relatum in quantum

tum per relationem refertur ad terminum ad quem sive correlatum; unde à quibusdam dicitur terminus à quo.

Fundamentum, est ratio referendi; sive causa cur relatum refertur ad aliud; sive sit quantitas, qualitas, &c.

Correlatum, est terminus ad quem relatum refertur, & quia vicissim respicit relatum dicitur correlatum.

Relatio, oritur à fundamento, estque accidens respectivum per quod relatum refertur ad correlatum, & è contra. Et hæc in abstracto (non relatum) est summum genus. Quod ut intelligatur, notandum duplicem esse relationem.

1 *Relatio quid.*

Aliã
- 1 *Intentionalem*, per quam secunda intentio ad aliam refertur, sic *Genus* & *Species* sunt relata, *Causa* & *Causatum*, *Subjectum* & *Accidens*.
- 2 *Realem*, per quam res ipsa ad aliam refertur; estque duplex, vel secundum
  - 1 *Dici*, quando non refertur ad aliam secundum essentiam suam & naturam, sed solùm secundum Accidens: ut *scientia* & *scibile*, *possessor* & *possessio*.
  - 2 *Esse*, quando res ad aliud refertur secundum suam naturam & essentiam; scilicet, cujus tota natura est ad aliud referri: ut *pater* & *filius*, *dominus* & *servus*: & hæc est summum Genus in hoc prædicamento.

2 *Series Relationis.*

2 Quæ sit ejus *Series*: Relatio secundum esse est duplex,

1 In personis; cum duæ personæ ad invicem referantur, & hæc Relatio est in personis

vel

vel { *Inæqualibus:* quæ dicũtur relata *Disparantiæ:* ut { Dominus & servus. / Pater & filius. / Rex & subditus.
Æqualibus: quæ sunt relata *Æquiparantiæ* ut { Amicus amico. / Socius socio. / Condiſpulus condiſpulo.

2 In rebus, cùm res, non perſonæ referuntur: & hæc relatio vel eſt in,

1 *Qualitatibus:* ut { 1 Similitudo, ſimilitudo. / 2 Diſſimilitudo, diſſimilitudo.
2 *Quãtitatibus:* ut { 1 Æqualitas, æqualitas. / 2 Inæqualitas, inæqualitas.

De proprietatibus dicam cùm has ſex concluſiones propoſuero.

1 Relata intentionalia, ut Genus & Species, cauſa & cauſatum ſunt per ſe in nullo prædicamento; ſed per accidens gratiâ rerum quæ illis ſubſternuntur, ſunt in omni prædicamento.

2 Relata realia ſecundum dici habent naturam ſuam abſolutam, ideò non ſunt in hoc prædicamento, ſed in aliis nempe in abſolutis, ut Scientia eſt in prædicamento qualitatis

3 Omnia relata ſecundum eſſe, & hæc ſola, ſunt in hoc prædicamento, idque reductivè ſolum ad rem, non in abſtracto.

4 Omne relatum habet Correlatum aliquod, ad quod refertur.

5 Summum Genus non eſt relatum, ideoque nec habet Correlatum.

6 Omne Relatum fundatur in aliquo prædicamento abſoluto: ut *æquale* in *Quantitate*, &c.

3 Sequuntur Proprietates ordine, quæ ſunt quinque.

1 Proprietas; *Relatis eſt aliquid contrarium.*

Contraria aliqua dicuntur dupliciter, vel per { *Se*, quæ sunt absolutæ formæ recipientes definitionem contrariorum suprà positorum. *Accidens*; quæ gratiâ fundamenti sui, aut alicujus alterius contrariari dicuntur.

1 Sensus hujus proprietatis est hic: *Relata* non omnia, sed aliqua solùm (*tàm secundum dici*) ut scientia (*quàm secundum esse*) ut simile & dissimile, *contrariantur*, non suis correlatis, sed aliis, non per se, sed per accidens gratiâ fundamenti: ita ut ea relata sint contraria quorum fundamenta sunt contraria, & è contra.

Hæc non est proprietas Relatorum, sed potiùs *communitas* est dicenda: nam commune est multis relatis, sed non omnibus convenit, nec solis: ideoque nullo modo est proprium, nisi spurium antiquorum.

2 Proprietas: *Relata suscipiunt magis & minùs*: ut *scientia* suscipit magis & minùs, & *simile & dissimile*.

Sensus hujus ita est reddendus, ut in primâ communitate: *Relata*, non omnia, sed quædam, *tàm secundum dici, quàm secundum esse*, non per se, sed gratiâ fundamenti, *suscipiunt magis & minùs*; ita, ut ea suscipiunt magis & minùs: & ea non suscipiunt magis & minùs, quorum fundamenta suscipiunt, aut non suscipiunt. Hæc etiàm est *communitas* dicenda, nam propriè dici non potest proprietas, *sicut nec prima*, nam commune est *multis* cum relatis, sed nec convenit *omni*, ideò nullo modo est proprietas, nisi spuria.

3 *Relata omnia dicuntur ad convertentiam*: Et hæc proprietas convenit omni relato, tàm secundum *esse*, quàm secundum *dici*: ut pater est filii pater, dominus est servi dominus: estque proprium quarto modo.

Hæc

1 Hæc ut meliùs intelligatur, distinctiones & regulæ sequentes sunt advertendæ.

1 Differunt inter se hæc tria.

1 *Conversio*; quæ est transmutatio, & transpositio unius termini in locum alterius in propositione; ut subjecti in locum prædicati: ut, *nullus homo est lapis*, ergo *nullus lapis est homo*.

2 *Convertibilitas*, quæ est reciprocatio duorum simplicium terminorum in recto casu, ita ut de se invicem sic dicatur, ut de quocunque prædicatur unum, de eodem prædicetur alterum; ut *homo est risibilis*, ergo *risibile est homo*.

3 *Convertentia*, quæ est reciprocatio duorum relatorum in casu obliquo, ut uno posito ponatur alterum, & uno dempto tollatur alterum: ut *pater* & *filius*, *Dominus* & *servus*.

Relata convertuntur sub habitudine vel casus

1 Genitivi; ut *Dominus* est *servi* dominus.

2 Dativi; ut *simile* est *simili* simile; *æquale* est *æquali* æquale.

3 Accusativi: ut, mons dicitur *magnus* ad *parvum*.

4 Ablativi: ut, *scibile* est *scientiâ* scibile.

2 Advertendæ etiam sunt hæ propositiones;

1 Nulla Relata reciprocantur in recto casu: ut non dicitur, *Dominus est servus*.

2 Relata omnia reciprocantur in obliquo casu.

3 Posito uno Relatorum ponitur alterum.

4 Dempto uno Relatorum tollitur alterum.

5 Hæc proprietas convenit omnibus relatis realibus tàm secundum esse, quàm secundum dici.

6 Si non verum & proprium correlatum habeatur,

tur, tùm non reciprocantur; ut si *ala* refertur *ad avem*, aut *caput ad hominem*.

7 Si Correlata apta & idonea non habeantur fingenda sunt nomina: ut *ala*, dicitur *alati ala*; *penna*, *pennati penna*.

4 Proprietas: *Relata sunt simul naturâ*: ut *Pater* & *filius*: *Dominus* & *servus*: ea enim simul naturâ sunt quæ reciprocantur, & neutrum est causa alterius: quare cùm relata dicuntur esse simul naturâ, sequitur & reciprocari, ita ut neutrum sit causa alterius.

Hic similiter 1 propositiones aliquæ sunt notandæ, & 2 aliquæ distinctiones.

1 Propositiones sunt tres.
- 1 Omnia quæ sunt simul naturâ sunt simul tempore; & neutrum potest esse sine altero.
- 2 Nulla causa est simul naturâ cum suo effectu.
- 3 Omnia Relata tàm secundum esse, quàm secundum dici, sunt simul naturâ; si vera adhibeantur correlata.

2 Distinctiones sunt duæ:

1 Relata sumuntur dupliciter.
- 1 *Materialiter*, pro rebus illis quibus illæ relationes conveniunt: ut *pater* sumitur pro *homine generante* & *filius* pro *genito*: & sic non sunt simul naturâ, sed pater est *prior* filio quia ejus causa est.
- 2 *Formaliter*, pro ipsa relatione, quæ subjectis inest; per quam termini inter se referuntur: ut *pater* pro *respectu* ipso *ad filium*: & sic sunt simul natura.

2 *Scibile* etiam & *scientia* (de quibus hîc disputat Philosophus) sumuntur tripliciter.

1 *Utraque Actu*; ut id dicatur scientia, quo actu rem scimus; id scibile quod actu scitur; & sic sunt simul naturâ.

2 Utraque

2 Utraque *potentiâ* ut dicatur ſcibile quod poteſt ſciri: idque ſcientia quo poſſumus ſcire: & ſic ſunt ſimul naturâ.

3 Unum *Actu*, alterum *potentiâ*: & ſic ſcientia ſumitur pro eo quo actu ſcimus, ſcibile verò pro eo quod poteſt ſciri: ſic non ſunt ſimul naturâ: & ſic ea ſumpſit *Ariſtoteles* in capite de relatis, cum negat eſſe ſimul naturâ, ſcilicet, non primo, non ſecundo, ſed hoc tertio modo.

5 Proprietas. *Cognito uno relatorum definitè, cognoſcitur & alterum. Cognoſcere definitè*, eſt certò, & per definitionem ſuam cognoſcere.

Ratio hujus eſt: quod unum Relatum eſt in definitione alterius, ideò unum ſine altero intelligi aut ſciri non poteſt. Eſtq; hoc proprium quarto modo.

Ad manifeſtationem hujus proprietatis advertendæ ſunt hæ propoſitiones.

1 Relatum non poteſt definiri ſine correlato.

2 Relatum non eſt eſſentia correlati, nec contrà; nam omne quod eſt eſſentia, eſt cauſa: at neutrum eſt cauſa alterius.

3 In definitione eſſentiali relati adhibendum eſt genus & differentia, & præter hæc correlatum.

4 Hæc ultima proprietas convenit ſolis relatis ſecundum eſſe non ſecundum dici, nam correlata ſecundum dici ſunt (naturâ ſuâ) abſoluta, ideoque non dependent ab aliis quoad eſſentiam & definitionem.

CAP. 5.
De Qualitate.

1 *Eſſentialis*: quæ eſt de eſſentiâ alicujus ſubjecti, ut *rationale*, qualitas *hominis* eſſe dicitur, nempe eſſentialis,

prout respondet ad quæstionem factam per *quale* essentialiter: ut si quæratur, *quale animal est homo*, rectè respondetur *est animal rationale*: hæc ponitur in in prædicamento Substantiæ.

Qualitas est duplex.

1 *Secundum quid*, quæ denominat subjectũ quale, & aliquid amplius: ut *quale quantum, quale relatum:* & sic omne accidens denominat subjectũ quale, quod non est in hoc prædicamento.

2 *Accidentalis*: quæ denominat subjectum quale, non autẽ quid; estque duplex

2 *Simpliciter*, quæ denominat subjectum simpliciter quale, & nihil amplius; idq; dupliciter

1 Indeterminatè, sic accidens in cõmuni dicitur in *quale* simpliciter.

2 Determinatè, sic sola Qualitas; quæ est in hoc prædicamento.

Qualitas non essentialis quæ prædicatur *in quale quid* essentialiter, sed *Accidentalis* quæ prædicatur in *quale* accidentaliter, non *secundum quid*, sed *simpliciter* & determinatè, est *Summum genus* in hoc prædicamento.

De qua qualitate tria sunt enucleanda

1 Quid sit.
2 Quotuplex sit.
3 Quæ sint ejus proprietates.

Qualitas quid.

1 Quod ad primum attinet, Qualitas sic definitur. *Qualitas* est accidens absolutum ex eo quod subjectum deno-

denominatur quale ſimpliciter,& determinatè: ut ab albedine ſubjectum dicitur album.

2 Qualitas eſt duplex;

- 1 *Impaſſibilis*, quæ paſſionem nullam infert; eſtque duplex
  - 1 *Acquiſita*; quæ labore acquiritur,& hæc eſt *prima ſpecies*; eſtque duplex
    - 1 *Difficulter mobilis* à ſubjecto, & dicitur *Habitus*; ut *virtus*.
    - 2 *Facile mobilis* à ſubjecto, & eſt *Diſpoſitio*; ut, *diſpoſitio ad virtutem*.
  - 2 *Innata*; quæ à natura datur, & eſt *ſecunda ſpecies*, & facit ſubjectum aptum ad aliquid agendum; & tum eſt *Potentia naturalis*, ut *riſibilitas* eſt facultas *hominis* naturalis.
- 2 *Patibilis*; quæ paſſionem aliquam infert; vel
  - 1 *Per ſe* & ſua propria paſſione; & hæc eſt *tertia ſpecies* quæ infert paſſionem, vel
    - 1 *Corpori*, eſtque duplex
      - 1 *Difficulter mobilis*; & tum eſt *Patibilis qualitas corporis*: ut, *albedo*.
      - 2 *Facilè mobilis*; & tum dicitur *Paſſio corporis*: ut, *verecundia*.
    - 2 *Animæ*; quâ anima ipſa patitur; eſtque duplex
      - 1 *Difficulter mobilis*; & tùm eſt *Patibilis qualitas animæ*: ut *Ira inveterata*.
      - 2 *Facilè mobilis*;

Qualitas quotuplex.

bilis; & tùm est *Perturbatio*, ut, *ira brevis*.

2 *Per accidens* quæ propter aliud infert passionem & hæc est *quarta species* qualitatis, estque externa *propriorum*: eaq; vel in rebus *Naturalibus*: & tum est *Forma*. *Artificialibus*: & tunc est *Figura*.

De differentia primæ speciei qualitatis quæ est *Habitus* & *Dispositio*, observa hæc quinque.

1 Nota.

1 Dispositionem sumi *generaliter*, pro omni qualitate qua subjectum disponitur vel ad actionem, vel ad habitum acquirendum, sive sit facilè mobilis sive difficulter: & sic habitus dici potest dispositio, quia per eum disponimur ad agendum; & sic sumitur apud Aristotelem, quum habitum dicit esse dispositionem.

2 Dispositionem sumi *specialiter*, pro ea qualitate, (quâ subjectum disponitur & ad agendum & ad habitum acquirendum) quæ est facilè mobilis à subjecto; & sic habitus non est dispositio, quum habitus ad habitum nos non disponat, nec facilè mobilis sit à subjecto.

3 Habitum & dispositionem (etsi sint *duo nomina*, & complexum voce) poni pro *Specie una*; ideoque cùm sint *incomplexum re*, non sunt duæ species, sed una.

4 Habitum & dispositionem, non differre specie, naturâ, & essentiâ, differre tamen accidente, nempe *firmitate inhærentiæ*: ut, dicitur habitus quia firmiùs inhæret: dispositio quia facilimè removetur; differunt ergo ut *vir* & *puer* ab *homine*, non naturâ, sed accidente & *gradu*.

5 Omnes virtutes & vitia esse in hac primâ specie qualitatis.

De

De secunda quoque specie quæ est Naturalis potentia & impotentia observentur hæc quinque. 2 *Nota.*

1 Naturalem potentiam & impotentiam esse *unam speciem*, non duas, ideoque non differre naturâ & essentia, nec esse complexa re, sed voce tantùm.

2 Naturalem impotentiam non esse privationem potentiæ in subjecto, sed esse quandam *potentiam debiliorem.*

3 Naturalem potentiam & impotentiam etsi naturâ & essentiâ non differunt, tamen accidente *differre*, quia per alteram notatur facilitas agendi, per alteram verò infirmitas agendi aut patiendi.

4 Omnem naturalem potentiam aut fluere à principiis speciei, aut individui: sic *risibile* est in hac specie qualitatis, ut & omne proprium quarto modo.

5 Omnem *sensum* esse in hac secunda specie qualitatis.

De tertia etiam specie qualitatis quæ est *Patibilis* qualitas & *Passio* hæc observanda sunt. 3 *Nota.*

1 Patibilem qualitatem & passionem non esse duas species sed *unam*: & differre non naturâ sed solùm accidente; quod una firmiùs inhæreat, altera debiliùs.

2 Passionis nomen sumi multipliciter; vel pro

- *Accidente quovis:* & sic non hîc sumitur, sed est in quovis prædicamento.
- *Accidente proprio*, quod convertitur cum suâ specie; & sic dicimus omne proprium in quarto prædicabili esse passionem propriam.
- *Accidente respective:* secundum quod dicimur pati aliquid; & sic est distinctum prædicamentum, quod dicitur *Passio.*
- *Qualitate inferente passionem* alicui

licui, vel corpori vel animæ facilè mobili; & sic est in hac tertiâ specie qualitatis.

3 Passio non denominat subjectum *quale* (docente Aristotele) nempe sic ut patibilis qualitas; non permanenter & firmiter, sed debiliter & leviter.

4 Qualitatem patibilem corporis dici patibilem non quia ipsa patitur, sed duplici de causa, 1 quia infert passionem sensui, ita ut sentiatur sensu aliquo: sic omnis qualitas patibilis corporis hac ratione dicitur patibilis. 2 quia oritur à passione mentis; ut, *color qui oritur ab invidia, vel metu.*

5 Omne objectum sensus esse in hac tertia specie, & omnem perturbationem mentis.

4 *Nota.* De quarta specie id solùm observari potest, *Formam* & *Figuram* esse externam lineamentorum proportionem, nec differre essentiâ, sed accidente solùm, sc. quòd *hæc* sit in rebus *artificialibus*, *illa in naturalibus.*

Seriem nunc qualitatis integram paulo prolixiorem proponamus.

Qualitas est duplex { 1 *Non inferens passionem.* / 2 *Inferens passionem.*

Non inferens passionem est vel

¶ 1 *Acquisita*, quæ studio & labore comparatur, & est prima Species scil. *Habitus* & *dispositio*: estque vel *corporis*, ut habitus saltandi &c. vel *Animæ*, estque duplex: 1 *Bonus*, ut virtus, eaque vel *Moralis*, & sunt tales 11 sc. justitia &c. vel *Intellectualis*, quæ versatur partim in *contingentibus*: iisque vel *Agendis*, & tum est *Prudentia*: vel *faciendis*, & tum est *Ars*: partim in *Necessariis*, scil. in cognitione 1 *Principiorum* tantùm, & tum est *Intelligentia*, 2 *Conclusionum*, & tum est *Scientia*, 3 *utriusque*, & tum est *Sapientia*. 2 *Habitus* est *malus*, & tum est vitium: vel *morbis*, idque

que vel in *excessu*,ut prodigalitas,audacia, &c. vel in *defectu*,ut timiditas,avaritia,&c. vel *mentis*, ut ignorantia,&c.

¶ 2 *Innata*,& est secunda Species,sc.*Naturalis potentia* & *impotentia*: estque vel *Corporis*, ut duricies adamantis &c.vel *Animæ*, quæ reperitur vel in anima *vegetativa*, ut potentia & impotentia nutriendi, augendi, generandi: vel in anima *sensitiva*, & est sensus, vel *Internus*, estque triplex, sensus communis phantasia & memoria: vel *externus*, & est quintuplex,visus, auditus,olfactus, gustus & tactus: vel in anima *rationali*, ut potentia ratiocinandi, flendi, ridendi,&c.

Inferens passionem estque duplex

¶ 1 *Per se* & tum est tertia Species scil. *patibilis qualitas* & *passio*. Estque vel 1 *Corporis* sensibilis, & tum est objectum alicujus sensus, nempe vel

- 1 *Visus*,estque vel
  - *Lux* quæ est in corpore lucido.
  - *Lumen*,quod est in medio.
  - *Color*, qui est duplex
    - *Externus*, ut albedo, nigredo.
    - *Medius*, ut viriditas, rubedo.
- 2 *Auditus*,& est sonus, estque duplex
  - 1 *Fragor*.
  - 2 *Vox*.

  } Vid. lib.3.cap.1.
- 3 *Gustus*,& tum est *sapor*, qui est duplex
  - Dulcis.
  - Acer.
- 4 *Olfactus*,& tum dicitur *Odor*,qui est duplex
  - Suavis.
  - Acerbus.

  } Calor. Frigus. Humor. Siccitas
- 5 *Tactus*,& est *tangibilis qualitas*,eaq; vel
  - Una ex 4 *primis* qualitatibus, ut
  - Ex *primis* orta, ut asperitas &c.

Vel secundò est patibilis qualitas & passio *Animi*, & tum est perturbatio mentis, ut 1 *Libido*, ad quam reducitur

reducitur ira, inimicitia, indignatio. 2 *Voluptas*, ad quam jactatio, dolor. 3 *Metus*, ad quem pudor, timor. 4 *Ægritudo*, ad quam invidia, æmulatio, &c. reducantur.

¶ 2 Per *Accidens*, ut externa proportio lineamentorum corporis: & est quarta species: estque vel in rebus *Naturalibus*, & tum est *Forma*; ut forma externa hominis aut equi; vel in rebus *Artificialibus*, & tum est *Figura*; ut triangulum, quadrangulum, & omnes species figurarum.

Quæ sint proprietates.

Nunc deveniamus ad proprietates quæ sunt tres.

Prima est hæc, *qualitati est aliquid contrarium:* ut, *albedini nigredo, virtuti vitium.*

Contrarium sumitur dupliciter

1 *Largè* pro quâvis repugnantiâ duarum formarum accidentalium, quæ maximè distant sub eodem genere, & expellunt se ab eodem Subjecto.

2 *Strictè* quod requirit quatuor conditiones, ut

1 Sint *formæ* accidentales ejusdem Generis.
2 *Maximè distent* inter se sub eodem Genere.
3 Non compatiantur se in eodem Subjecto.
4 Sint *activa & passiva* invicem.

Contrarietas sumpta primo modo non est in quarta Specie (nam duæ figuræ non possunt maximè distare:) est verò in primâ Specie, ut inter *virtutem* & *vitium*: in secundâ Specie, ut inter *durum* & *molle:* in tertiâ Specie, ut inter *nigrum* & *album*; sed non in est in omni: nam in primâ *liberalitas nulli* contrariatur; tùm nec maximè distat ab *avaritiâ*, quia *prodigalitas* plus distat; nec est in omni qualitate secundæ speciei, nam *medii colores* non contrariantur; tùm nec maximè distant, quia *extremi colores* plus distant.

Contrarietas

Contrarietas ſecundo modo definitè & diſtinctè accepta non ineſt in ſecundâ aut quartâ Specie; (nam illæ qualitates non ſunt activæ & paſſivæ invicem) ſed eſt ſolùm in tertiâ Specie, in eâque non ſimpliciter, nam ejuſdem Speciei quædam qualitates non contrariantur.

Hæc itaque proprietas, non eſt propriè dicta proprietas, quia nec omni, nec ſoli convenit: non ſoli, quia actioni & paſſioni, ideoque communitas potiùs dicitur quàm proprietas; & ob eminentiam qualitati tribuitur, quia inter has præcipuè eſt contrarietas.

2 Proprietas: *Qualitas ſuſcipit magis & minùs:* ut unus *homo* eſt *magis candidus* quàm alter.

Aliquid ſuſcipiat magis & minùs dupliciter; vel ſecundum { 1 *Naturam*, & eſſentiam alicujus, quod plus eſt in uno quàm in alio. 2 *Gradus accidentales*, quando plures ſunt gradus qualitatis in uno ſubjecto quàm in alio: aut quùm *calor* intenditur aut remittitur in aliquo ſubjecto.

Nulla qualitas neque ullum aliud, ſuſcipit magis & minùs in primo ſenſu; nam natura nullius rei intenditur aut remittitur (ut docet *Porphyrius.*) Sed qualitas in ſecundo ſenſu ſuſcipit magis & minùs: aliqua in prima Specie, ut *doctrina* & *juſtitia*, (nam unus eſt juſtior altero, & doctior:) Aliqua in ſecundâ Specie, ut *durum* & *molle*: aliqua in tertiâ Specie, ut *album* & *nigrum*: aliqua in quartâ Specie: ut *cautum examen.* Omnes qualitates non ſuſcipiunt magis & minùs: nam aliquæ in ſecundâ Specie non ſuſcipiunt, ut *viſibile* & *flebile*, & aliquæ in quartâ Specie. Hæc proprietas convenit qualitati nec omni, nec ſoli, ideóque impropriè appellatur proprietas, ſed rectiùs communitas eſt dicenda, nam nec *omni* convenit (ut modò dixi) nec ſoli quia convenit actioni

oni & passioni: ut mox dicemus; sed ob causam prædictam hîc ponitur.

Tertia Proprietas: *Secundum qualitatem aliquid dicitur simile aut dissimile:* scil. *causaliter* non *formaliter*, sic enim ex *similitudine* res dicitur *similis*: ut ex *albedine dicitur paries albus.*

Similitudo sumitur dupliciter
1 *Generaliter*, pro convenientia duorum in ullo communi prædicato: sic *homo* & *brutum* sunt similia *in animali.*
2 *Specialiter*, & propriè pro convenientia duorum in una qualitate communi utrisque: ut *Cygnus* & *nix* sunt similia in *candore.*

Si Similitudo sumatur generaliter, sic in quovis prædicamento dicitur aliquid simile aut dissimile: si similitudo sumatur propriè, sic ex sola qualitate subjectum dicitur simile aut dissimile.

Similitudo est rerum diversarum eadem qualitas.

Dissimilitudo est rerum diversarum diversa qualitas.

Hæc convenit omni qualitati, soli, & semper, ideóque est proprium quarto modo qualitati.

Ac de Qualitatis tùm definitione, tùm serie, tùm de proprietatibus hæc dicta sunto.

CAP. 6.

De Actione.

HActenus dictum est de quatuor primis prædicamentis, sequuntur sex posteriora, de quibus *Aristoteles* pauciſſima tradit: vel quia ex cognitione reliquorum haberi potest, vel quia hæc Relata sunt, & ex capite de Relatis intelligi possunt. Hæc sex posteriora

steriora prædicamenta dici possunt Relata secundum *esse intrinsecum*: sed quia durior est hæc locutio, tutiùs dicere possumus, esse Relata secundum *dici*, non secundum esse. Atque sic dicuntur, vel quia ad aliquid secundum Accidens referuntur, ut *Actio* ad *passionem*: vel quia oriuntur ex relatione aliorum. Ut *ubi* ex relatione *Loci* ad *locatum*; *Quando*, *temporis* ad *rem temporariam*; *Situs*, *partium locati*, ad *partes loci*: *Habitus*, *vestis* ad *vestitum*. De quibus pauca dicam. Et primò de Actione, ubi quatuor sunt consideranda:

1 Quæ Actio sit in hoc prædicamento.
2 Quomodò Actio definiatur.
3 Quæ sit ejus Series prædicamentalis.
4 Quæ sint ejus proprietates.

Quod ad primum attinet advertenda est hæc distinctio.

Actio est duplex
- 1 *Immanens:* quando nihil transit ab agente in rem patientem loco distantem, sed manet actio solùm in eodem subjecto cum agente. Ut *velle*, *scire*: & omnes actiones morales & intellectuales.
- 2 *Transiens*: quando ab agente aliquid in externum patiens imprimitur: ut *calefactio* imprimit *calorem* in *aquam*.

Nonnulli putant in hoc prædicamento solùm poni Actionem transientem, non Immanentem, sed eam esse dicunt in primâ qualitatis Specie: Sed (ut mihi videtur) & Transiens & Immanens in hoc prædicamento continentur: Actio igitur utrique communis, est *summum Genus* in hoc prædicamento. Et hæc de primo quod proposui: Secundo in loco Actio est definienda.

Quæ Actio sit summum Genus.

Actionis

Actio quid.

Actionis definitio est duplex,

1 Actio est accidens, ex quo subjectum dicitur agens: ut, ex *calefactione ignis* dicitur *calefacere*: & hæc definitio convenit tàm Immanenti, quàm Transienti.

2 Actio, est secundum quam, in id quod subjicitur, agere dicamur: ut, *secans* dicitur agere in id quod *secat*, & ita sectio est Actio: & hæc definitio convenit Transienti.

Pro explicatione posterioris definitionis tria sunt observanda.

1 *Agentem agere in passum* triplici *agendi* modo vel per

1 *Qualitatem* intrinsecam; ut *ignis* agit *per calorem* in aquam.

2 *Actionem*, tanquam per *rationem formalem*; & sic solùm hic sumitur.

3 *Instrumentum*: ut, qui agit *mucrone*.

2 *Per id quod subjicitur*, subintelligi materiam circa quam agens agit.

3 Hanc definitionem non convenire Actioni Immanenti, sed solùm Transienti.

De definitione Actionis dixi: Jam venio ad Seriem: etsi autem Species actionis (sicut Species aliorum prædicamentorum) non perfectè cognoscuntur, tamen aliquæ constitui solent, & possunt.

Actio est duplex *Immanens* vel *Transiens*.

Series Actionis.

1 Immanens: & est actio *animæ*, vel

1 *Vegetantis*, ut nutrire, &c.

2 *Sensitivæ*, ut videre, audire, &c.

3 *Intellectivæ*, ut velle, nolle, intelligere, &c.

2 *Transiens*, quæ est actio *corporis* vel,

1 *Inanimati*,

1 *Inanimati*, estque vel *Actio* alicujus

Cœli: ut, movere, illuminare: &c.

Elementi: ut Actio
- *Ignis*, ut calefacere.
- *Aëris*, ut humectare.
- *Aquæ*, ut refrigerare.
- *Terræ*, ut siccare.

Misti: ut actiones illæ *lapidum*, & rerum aliarum *mistarum*: ut *attractio ferri est actio magnetis.*

2 *Animati*, & hoc est vel

Plantarum: ut herbarum actiones, & arborum.

Brutorum: ut hinnire est Actio equi, rugire leonis, volare avis.

Hominum: ut saltare, digladiari, &c.

Proprietates sunt quatuor.

1 Ex Actione denominatur subjectum agere & agens.

2 Actio solùm ponitur subjectivè in agente.

3 Actioni aliquid est contrarium non quidem per se, sed gratiâ fundamenti: ut *calefacere* & *frigefacere*, sunt contraria; hæc autem sunt contraria, quia *calor*, & *frigus* sunt contraria: & hæc non convenit omni actioni, nec soli; ideóque est potiùs communitas quàm proprietas. *Actionis Proprietates.*

4 Actio suscipit magis & minùs; & hæc etiam convenit Actioni, non per se, sed gratiâ fundamenti; nec convenit omni actioni, nec soli.

CAP. 7.

De Passione.

De passione considerandæ sunt tria.
1 Quid sit.
2 Quæ sit ejus Series.
3 Quæ sint ejus proprietates.

Passionis definitio est duplex.

1 *Passio* est accidens ex quo subjectum dicitur patiens: ut, ex *calefactione passivâ*, subjectum dicitur *calefieri*: *ex sectione passivâ*, *secari*.

2 *Passio*, est effectus illatioque Actionis: id est, Passio est id quod infertur, & efficitur per actionem immediatè: ut quando ignis agit in aquam, inducit *calorem* in aquam, sed id quod infertur immediatè non est calor, sed *passio*.

Omnis Passio igitur (ut mihi videtur) motus est: nam cum motus sit id quod à movente immediatè in mobile imprimitur, movens autem sit agens, videtur etiam passionem omnem esse motum; & idcò motus in prædicamento passionis ponendus est tanquam in suâ serie prædicamentali, licet in nullo uno prædicamento sit per se, si respiciamus terminos ipsius, quoniam illi sunt in diversis prædicamentis.

Passio quid.

De Passione observandæ sunt hæc tria.

1 Passio est effectus Actionis: ideóque actio est ejus causa: atque non sunt simul natura: neque Passio est simpliciter relatum.

2 Passio est motus, & motus est in hoc prædicamento.

3 Passio est effectus transientis solummodò Actionis, nam actio immanens nullam infert passionem.

A definitione venio ad Seriem, quam ex Actione tradere ferè possumus; sed quia passio & motus idem sunt, ideò si Species motus hîc tanquam Series ponantur, mihi non incommodum videtur.

Passio est duplex, secundum quam subjectum patitur *mutationem* aliquam vel secundum,

¶ 1 Sub-

¶ 1 *Substantiam*, ut cùm *materia prima* mutetur, vel à { *Non Forma* ad formam: & tùm dicitur *Generatio*. / *Forma* ad non formam: & hæc dicitur *Corruptio*. } *Passionis Series.*

¶ 2 *Accidens*: ut quum subjectum mutetur, vel secundum,

1 *Quantitatem*, cùm subjectum mutetur à quantitate, vel { 1 *Minori* ad majorem: & tum dicitur *Augmentatio*. / 2 *Majori* ad minorem, & tùm dicitur *Diminutio*.

2 *Qualitatem*, cùm subjectum mutetur ab una qualitate in aliam, & dicitur *Alteratio*, estque vel à Qualitate { *Prima*, quæ est Elementi, ut à { 1 *Frigido*, in calidũ, & dicitur *Calefactio*. / 2 *Calido* in frigidum, & dicitur *Frigeratio*. } / *Secunda* quæ est Mixti, ut { Ab *albo* in nigrum, & à *nigro* in album &c. }

3 *ubi*, ut cùm subjectum ab uno loco in alium moveatur, vel sursum vel deorsum, & tùm est *Motus Localis*.

Series alio modo potest colligari, sed quia passionem Motum esse arbitramur: ut mihi videtur, Species Motus in hoc prædicamento rectè collocentur.

Passiones *proprietates* sunt quatuor. { 1 Ex Passione Subjectum dicitur patiens. / 2 Actio & Passio differunt realiter, & aliud est Actio, aliud est Passio: & differunt Subjecto. / 3 Passioni aliquid est contrarium, nempe per accidens: ut *calefactio passiva*, & *refrigeratio passiva* sunt contraria, quia *calor* & *frigus* sunt contraria. / 4 Passio suscipit magis & minus, } *Proprietates passionis.*

nempe per accidens gratiâ qualitatis in qua fundatur.

De Passione hæc dicta sunto.

CAP. 8.
De ubi.

HOc prædicamentum, *ubi*, non efficit distinctum prędicamentum; nec illa quinque ultima secundùm quorundam sententiam: eaque *Aristoteles* crassâ admodum *Minervâ* breviter pertractat in Categoriis: Ipse non posuit hæc, pro prædicamentis, quantum colligere possumus ex dictis suis: sed quia Pythagoricam disciplinam in limine operis noluit refutare, ideo (modestiæ gratiâ) ea in numero prædicamentorum enumerat: Hæc enim quatuor priora prædicamenta sunt *Aristotelis*; reliqua sunt *Pythagoreorum*, quia illi existimabant decenarium numerum esse perfectissimum; ideóque constituebant (secundum illum numerum) decem prædicamenta, quorum sex posteriora (ut inter Logicos non indocti volunt) optimè referri possunt ad prædicamentum Relationis; eorum verò in verba nos non jurantes, numerum Prædicamentorum ab antiquis receptum non decurtamus.

De *ubi* igitur tria sunt observanda;
1. Quomodò definiatur.
2. Quæ sit ejus Series.
3. Quæ sint ejus Proprietates.

1 *ubi quid sit.*

ubi definitio est duplex,
1. *ubi* est Accidens ex quo Subjectum dicitur *alicubi*, & etiam quod respondet ad quæstionem factam per *ubi*. ut si quæratur *ubi est Socrates?* rectè dicitur, *in templo.*
2. *ubi* est circumscriptio locati in loco:

loco: quæ definitio est solummodò *ubi* circumscriptivi: sensus est; *ubi* circumscriptivum nihil aliud est, quã respectus ortus ex ambiente corpore ad corpus ambitum.

2 Sequitur quæ sit ejus Series: *ubi* autem est duplex,

1 *Definitivum*, quo aliquid dicitur essentialiter in loco definiri: ita ut cum sit in uno loco non possit esse eodem instante in alio locorum: *Angelus*, *Spiritus*: vel Spiritus dicatur esse in loco quoad *operationem* (licet non quoad *occupationem*) i. ita operatur hoc in loco, ut eodem instante non operetur alibi.

2 *Circumscriptivum* in quo aliquid circumscribitur à loco, & hoc solùm habent *corpora*; estque vel

1 Sursum.
2 Deorsum.
3 Dextrorsum.
4 Sinistrorsum.
5 Antrorsum.
6 Retrorsum.

2 *Ubi*, quo- tuplex.

3 *Quæ sint proprietates*

Proprietates *ubi* sunt septem.

1 Ubi non est locus, sed est esse in loco.
2 Ubi est esse in loco toto, non in parte.
3 Ubi nihil est contrarium.
4 Ubi nec intenditur nec remittitur.
5 Omne corpus est alicubi, sivè in loco determinato.
6 Omnis spiritus finitus est in loco definitivè.
7 Deus est in loco repletivè, id est, est in omni, non in uno aliquo loco; sed hic locus non est in prædicamento.

CAP. 9.

De Situ.

De *Situ* considerandæ sunt tria.

Situs quid.

1 Quotuplex sit ejus definitio: estque
- 1 Est hæc, *Situs* est relatio orta inter partes loci & partes locati, unde subjectum situatum esse dicitur.
- 2 Est hæc, *Situs* est positio & ordo partium in toto, & in loco; ut una sit sursum, alia deorsum, &c.

2 Quomodo differt ab ubi:
- Differt *Situs* ab *ubi* in hoc: quòd situs est relatio inter partes loci, & partes locati: & *ubi* est inter totum locum, & totum locatum.

Situs species

3 Quæ sit ejus *Species*: *Situs* autè est duplex, vel
- 1 *Violentus*, estque propriè vel in
  - *Homine*, & cæteris *animalibus*, ut violenter
    - Sedere.
    - Stare.
    - Cubare, &c.
  - *Arbore*, & cæteris *plantis*, ut habere
    - Ramos deorsum.
    - Truncum sursum.
- 2 *Naturalis*, estque propriè vel in
  - *Homine* & cæteris *animalibus*, ut habere
    - Caput sursum.
    - Pedes deorsum.
  - *Arbore*, & cæteris *plantis*, ut habere
    - Ramos sursum.
    - Truncum deorsum.

Situs proprietates.

Proprietates sunt quatuor,
- 1 Ex Situ aliquid dicitur situatum esse.
- 2 Situi nihil est contrarium: nam situs ex quantitate pendet, in quantitate autem nulla est contrarietas propriè dicta.

3 Situs

3 Situs nec intenditur nec remittitur.
4 Situs ſolummodò convenit rebus corporeis, quia hæ ſolùm habent partem extra partem.

CAP. 10.

De Quando.

In *Quando* tria ſunt conſideranda.
1 Quid ſit.
2 Quæ ſit ejus Series.
3 Quæ ſint ejus proprietates.

Quando eſt Accidens ex quo aliquid dicitur eſſe in tempore, & reſpondet ad quæſtionem factam per *quid. quando*: ut *quando vidiſti patrem? heri.* Oritur autem ex reſpectu temporis ad rem temporariam (ſicut ubi ex reſpectu loci ad locatum) & nihil aliud eſt *quando* poſitivè, quàm eſſe in tempore. *Quando*

Series ejus non facilè cognoſci poteſt, propter penuriam vocabulorum per quæ deſcriberentur diſtinctæ ſpecies ejus, hanc itaque (pro accuratiori ſerie) ſequentem habitote.

Quando eſt quod oritur ex *Tempore*, vel
1 *Præſenti*, ut eſſe hodiè.
2 *Præterito*, ut fuiſſe in anno, menſe, die aut hora, præteritis.
3 *Futuro*, ut fore anno, die, menſa, hora, futuris.

Series Quando.

Proprietates Quando.

Proprietates ſunt quatuor.
1 Ex quando ſubjectum dicitur eſſe in tempore.
2 Quando non eſt tempus, ſed oritur ex tempore.
3 Quando nihil eſt contrarium.
4 Quando non ſuſcipit magis & minùs.

CAP. 11.

De Habitu.

Habitus sumitur quīque modis, vel pro

1 Qualitate firmiter radicata in subjecto acquisitâ & impossibili, & sic est prima species qualitatis.

2 Forma aliqua debita alicui subjecto, cujus absentia dicitur privatio; & sic est in Postprædicamentis.

3 Ut derivatur ab habere vel habere; unde liber est *habitus* à *me*, id est, possessus.

3 Veste sic figuratâ, sic vestis dicitur habitus, licet quoad essentiam sit in substantia, quoad figurationem verò in quarta specie qualitatis.

5 Accidente consurgente ex applicatione vestis ad vestitum, per quod dicitur quis vestitus. Estque habitus in hoc sensu summum genus in hoc prædicamento.

Habitus, quid. Hinc patet quid sit habitus: Habitus est accidens proveniens ex applicatione vestis ad vestitum, unde quis habituatus dicitur: ut ex *veste* aut *armis* subjectum dicitur *vestitum aut armatum.*

Series. Quæ sit ejus *Series* } Hæc autem & similia possunt esse ejus species, *ut calceatum esse, tunicatum esse, palliatum esse &c.*

Proprietates. Proprietates sūt tres. 1 Ex habitu dicitur subjectum vestitum esse.

2 Habitus non habet contrarium.

3 Habitus non suscipit magis & minus.

Finis Prædicamentorum.

De

De POSTPRÆDICAMENTIS.

CAP. 1.

De Oppositis.

DE Anteprædicamentis & de Prædicamentis dictum est, sequuntur Postprædicamenta.

Postprædicamenta sunt quinque
- Modi *Oppositorum.*
- Modi *Prioris.*
- Modi *Simul.*
- Modi *Habendi.*
- *Motus.*

Ut Modi oppositorum planiùs intelligantur, observanda est hæc distinctio dissentaneorum.

Dissentaneum dicitur quicquid ab altero quovis pacto differt; *dissentanea* autem sunt, vel *diversa* vel *posita.* *Dissentaneum quid.*

1 *Diversa*, quæ naturâ & essentiâ differunt, & non subjecto: ut *quantitas* & *qualitas.*

2 *Opposita*, quæ non solùm naturâ & essentia, sed etiam ita differunt, ut eodem subjecto & respectu inesse non possint; suntque vel *disparata*, vel *contraria.*

1 *Disparata*, quando unum uni sic opponitur, ut tamen illi maximè non opponatur; sic *Avaritia* & *Liberalitas* disparata sunt, sed unum non maximè ab altero distat, nam plus distant *Avaritia* & *Prodigalitas.*

2 *Contraria*, quæ sic opponuntur, ut utrumq; ab altero maximè distet, & in hoc maximè differunt à disparatis; suntque vel *affirmativa* vel *negativa.*

1 *Affirmativa contraria*, *Dividendo* tantùm, non in *inhærendo*: sic *differentiæ* omnes *substantiales* oppositæ, & *species* dicuntur contrariæ, quia dividunt idem *genus.*

- *traria*, quorum uterque terminus est affirmativus: & sunt contraria, vel in
  - *Inhærendo* tantùm, quæ simul inhærere nequeunt; & sunt duplicia
    - *Respectiva*, quæ respectum notant ad aliud: & sic *relativa* secundum *esse* vel *dici* sunt oppositæ.
    - *Absoluta*, quorum utrumque est absolutū, & sunt oppositæ adversæ; caq; vel
      - *Immediata*, interque nullum est medium, sed alterum semper inest in subjecto capaci, ut *sanitas* & *ægritudo*.
      - *Mediata*, inter quæ est medium, & alterū inesse non est necesse: ut *albedo* & *nigredo*.
- 2 *Negativa*, quorum alter terminus est negativus; suntque duplicia,
  - *Privantia*, quorū alter terminus privat alterum non omni subjecto, sed in quo habitus inerat, vel inesse potuerat & debuerat; & hæc sunt duplicia,
    - 1 Quæ tollunt *actum* habitûs tantùm, & non potentiam, ut *quies* & *tenebræ*.
    - 2 Quæ tollunt *actum* & *potentiam* simul, ut *cæcitas oculorum*.
  - *Contradicentia*, quorum alter terminus de quovis subjecto affirmatur, ut *homo*, *non homo*; *lapis*, *non lapis*.

De hac divisione dissentaneorum, ut rectiùs ejus usus habeatur, observentur hæ regulæ.

1 *Dissentaneorum* nomen est commune, & instar summi

summi generis respectu reliquorum.

2 *Diversa* possunt esse tàm in eodem prædicamento quàm in diversis.

3 *Oppositorum* nomen aliter usurpatur apud *Aristotelem*, aliter in hac divisione; nam *Aristoteles* accipit *opposita* pro iis quæ nos appellamus *Contraria*, quæ disparatè opponuntur: nos autem accipimus *Contraria*, ut nomen utrisque commune.

4 Omnis virtus opponitur suis vitiis extremis *disparatè*, quia tametsi opponantur, nunquam tamen maximè distant, sed plus distant vitia inter sese.

5 Si virtus & vitium sumantur in genere, tùm non opponuntur *disparatè*, sed *adversè*: si in specie, prout virtus est medium inter duo extrema, tùm opponuntur *disparatè*.

6 Quoties *Aristoteles* de *contrarietate* loquitur in præmissis, sumit pro adversè contrariis; ut cùm negat substantiæ aliquid esse contrarium: & cùm affirmat qualitati aliquid esse contrarium.

7 Quòd rectè dividantur contraria affirmativa in contraria secundùm *divisionem*, & secundùm *inhæsionem* satis est probabile, aliter enim non video in quo dissentaneorum genere *differentiæ* substantiales oppositæ & earum species collocari possunt; in hoc autem membro sine incommodo collocari possint.

8 *Aristoteles* in sua divisione omisit ea quæ nos appellamus, 1 *Dissentanea*, 2 *Diversa*, 3 *Opposita*, 4 *Disparata*, 5 *Contraria affirmativa in dividendo tantùm*, quia voluit vulgarem divisionem tradere solùm, quam ab antiquis accepit: accuratiorem divisionem nolebat in hoc institutionis opere ponere, quum hic statuit potiùs docere quod ab aliis traditum erat, quàm quod fuit verum simpliciter: unde ista divisio ab *Aristotele* adducta, non est æqualis divisio.

9 Divisum apud *Aristotelem* est *Oppositum*: quod respondet

respondet ei dissentaneorum generi quod nos appellamus *Contrarium*.

10 Divisio *Aristotelis* est in hæc quatuor membra, 1 *Relativè* opposita. 2 *Contraria* seu *adversa*. 3 *Privantia*, & 4 *Contradicentia*.

De singulis membris ab *Aristotele* traditis, aliqua sunt observanda.

Regulæ de Relative oppositis.

De *Relatis* observa hæc 4.

1 Relata omnia tam secundum *dici*, quàm secundum *esse* sunt relativè opposita.

2 Aliâ ratione & respectu *relata* sunt *opposita*, & aliâ sunt *relata*: ut, *pater* & *filius*, & cætera omnia relata sunt in prædicamentis, quatenus à se mutuò dependent, & unum ponit alterum, sunt autem in postprædicamentis ut relativè sunt opposita, quatenus inter se differunt, mutuò se destruunt, & unum tollit alterum.

3 *Relata* non se destruunt ac tollunt, ut alterum non sit; sed ut non sit in eodem Subjecto: nam ponunt se in diversis, destruunt se in eodem: ut idem non sit *pater* & *filius istius patris*.

4 *Pater* & *filius*, ut & omnia *relata* & *correlata* non opponuntur nisi eodem respectu sumantur: ut *pater Johannis*, & *filius Petri* non opponuntur.

De *adverse* oppositis observa hæc duo.

1 Vulgarem definitionem Adversorum esse istam, *Contraria Adversa* sunt accidentia posita sub eodem genere, maximè à se distantia; quæ mutuò se expellunt ab eodem subjecto, in quo vicissim esse possunt, nisi alterum insit à natura.

2 Definitionis explicationem: Atque ad explicationem hujus definitionis octo sunt notanda, scilicet quòd,

1 *Accidentia* dicuntur, unde excluduntur omnes *differentiæ*

differentiæ Substantiales: immò & omnia *privantia* quæ non sunt entia positiva.

2 Dicuntur poni *sub eodem genere*, ergo quæ sunt in diversis prædicamentis non sunt *Adversè Contraria*.

3 Dicuntur *maximè à se distare*, intelligе non *gradu*, sed *formâ*, & formali distant à ac operationibus formam ipsam sequentibus: nam *Calor in remisso gradu* & *frigus remissum* sunt contraria, sed non maximè distant quoad *gradum*.

4 Dicuntur *expellere se ab eodem Subjecto*: quæ ergo simul insunt non sunt adversa; sed hoc de contrariis præsertim in intenso gradu profertur, nam in remisso gradu simul inesse possunt, ut in *mixtis* ineſt *calor* & *frigus*, licèt non absque pugna. *Regulæ de contrariis oppositis.*

5 Quòd *eidem Subjecto vicissim insunt*, hinc à privantibus distant, nam illa non insunt vicissim; ut unum possit sequi alterum in Subjecto: quod si alterum contrariorum à natura insit, tum non est necesse ut vicissim insint: sic non est necesse *frigus* inesse *igni*, quia calor ei ineſt à natura.

6 Cùm *Aristoteles* asserit bonum & malum esse contraria, nec tamen poni sub eodem genere, loquitur secundum opinionem *Pythagoricorum* qui ponebant duo summa genera, scilicet bonum & malum: & secundum hos, duo contraria erant duo summa genera.

7 Dicit *Aristoteles* genera aliqua esse contraria, cùm Species illorum generum non sunt contrariæ, & sic *virtus* & *vitium* in genere opponuntur *contrariè*; Species autem illorum, ut *liberalitas* & *avaritia* non sunt contraria, sed *disparatè opposita*, non enim maximè distant sub eodem genere; *prodigalitas* enim & *Avaritia* magis distant.

8 Contraria immediata nullum habent medium *formæ*, sive medium *participationis*; sed habent medium

dium *subjecti*, sive *abnegationis*. *Medium formæ* est quum inter duo extrema est aliqua forma media, ut *sanitas* & *ægritudo* non habent medium *formæ*, sed habent medium *subjecti*, scilicet *lapidem*, quia lapis nec est sanus nec æger. *Medium Subjecti* est quando invenitur aliquod subjectum in quo neutrum inest: & sic differunt à Contradictoriis quæ nullum habent medium *Subjecti*.

Regulæ de privative Oppositis.

1 Privationem aliquando sumi *impropriè* pro mera absentia seu negatione formæ & habitus; ut si quis dicat *lapidem esse cæcum*.

2 Privationem esse simpliciter non ens per se.

3 Privationem Physicam (i. istam quæ ab *Avist.* in Physicis definitur) præcedere habitum, Logicam quæ in Postprædicamentis definitur sequi non præcedere, nam *Privatio physica, est absentia formæ in materia dispositâ ad hanc formam recipiendam: Logica privatio* est *absentia* vel *negatio formæ seu habitus qui priùs inerat.*

4 A privatione (tollente tantum actum) ad habitum potest dari regressus: ut à *tenebris ad lucem.*

5 A privatione Logica (tollente potentiam & actum simul) ad habitum non potest dari regressus: ut à *morte* ad *vitam* naturaliter.

De *privativè oppositis* observa hæc quinque

Leges de Contradict. oppositis.

De *Contradictoriè oppositis*, observa hæc sex,

1 Contradicentia esse duplicia,

1 *Complexa*, quæ sunt propositiones & qualitate & quantitate repugnantes, in quibus est idem subjectum & prædicatum,

2 *In-*

2 *Incomplexa*, quæ sunt duo termini propositionis: ut *homo*, non *homo*.

2 Contradictoria complexa differrea reliquis oppositis, quia unum est semper verum, alterum falsum; non autem sic in reliquis, quia in simplicibus nulla est veritas aut falsitas propriè.

3 *Aristotelem* agere, de complexis contradictoriis in hunc finem, ut meliùs cognoscantur Simplicia.

4 Contradictoriorum Simplicium, alterum de quovis ente, seu non ente aptum esse prædicari: ut, *Omne quod est, est vel lapis, vel non lapis.*

5 Contradictoria Simplicia nunquam affirmari de eodem simul, & eodem respectu: ut, *nihil est homo, & non homo simul*, & eodem respectu.

6 Inter Contradictoria nullum esse medium, vel *Formæ* vel *Subjecti*.

CAP. 2.
De Modis Prioris.

DE Modis prioris videndum est,

1 *Quotuplices* sint: est autem aliquid alio prius quatuor modis,

1 *Tempore*, quod tempore antecedit, & est antiquius: ut, *Senex* est prior *Juvene*, & *Pater filio*.

2 *Naturâ*, idque

1 *Consequutionem*, & tum illud est prius, à quo retro non sequitur existendi cõsequutio; ut vere sequitur, *homo*

Prius quot modis.

duplicitèr vel quoad
- *homo est*, ergo *est animal*; sed non sequitur *animal est*, ergo *est homo*; itaque *animal* est prius naturâ quàm *homo*, & *Genus Specie*.
- 2 *Causationem* seu in causando: sic causa est prior naturâ suo effectu.

3 *Ordine*, quod in scientiis primò subvenit tractandum secundum ordinem: sic, *lite æ Syllabis* sunt priores.

4 *Honore*, quod priùs est dignitate & præstantius: sic *Rex* prior est *subditis*: & *virtus divitiis*.

Leges priorum.

1 *Aristoteles* non enumerat omnes modos prioris, sed eos tantùm qui maximè usitati sunt, & ad quos reliqui revocari possint: unde *prius loco* referatur ad prius dignitate.

2 Ex his modis prioris, intelligere possumus modos posterioris: nam, *quot modis dicitur unum oppositorum tot modis dicitur alterum*.

3 Quæ nam sint observanda de his modis; notanda sunt hæc octo
- 3 Etsi sint tantùm quatuor modi prioris in genere: sunt tamen quinque in specie secundum versiculos.
- *Tempore, naturâ, prius ordine, dico & honore,*
- *Causam causato, dicimus esse prius.*
- 4 In æternis nihil est prius tempore, sed naturâ est prius: ut *animal* est prius *homine* naturâ.
- 5 Omnis causa est prior naturâ in causando, non in consequendo: ita, *rationale* est prius *homine* in causando, non in

in consequendo.

6 Quæ reciprocantur neutrum est prius altero in consequendo: nam utrinque retrò sequitur argumentum.

7 Aliquid est prius ordine dupliciter, vel
- 1 Quoad *naturam*: quando ea quæ sûr naturâ priora, prius tractantur, ut universaliora in scientiis contemplativis.
- 2 Quoad *nos*: quando illud qd nos cognoscimus facilius, prius traditur, etsi non sit naturâ prius: sic *Species* apud *Porphyrium* præcedit *genus*.

8 Idem potest esse prius naturâ & in causando & in consequendo, ut *animal* est prius *homine*.

CAP. 3.

De Modis Simul.

DE Modis *Simul* videndum,

1 Quinam, & quot sunt *Modi Simul*; aliqua autem dicuntur esse simul dupliciter, scilicet *tempore*, vel *natura*.

Simul quot modis aliquid dicitur.

1 *Tempore* simul sunt, quæ oriuntur & occidunt simul: ut *homo* & *risibile*, & omnis passio cum subjecto suo.

2 *Naturâ* simul, idq; vel, in
- 1 *Consequendo*, quæ reciprocantur in argumento; ita ut si unum sit, alterum erit; & neutrum sit causa alterius, sic *pater* & *filius*, & omnia relata secundum esse sint simul naturâ.
- 2 *Dividendo*, quæ æqualiter idem ge-

nus univocum dividunt: ut, *homo* & *brutum*, nam utrumque naturam generis æqualiter respicit.

2 Quænam regulæ hîc sunt observandæ:

1 *Simul* res dici possunt pluribus modis, sed hi maximè usitati sunt, & ex his, & prædictis modis Prioris, reliqui cognoscendi sunt: ideoque ab *Aristotele* omissi sunt.

2 *Tempore*: al qua dicuntur *simul* impropriè, quæ sunt in eodem tempore, etsi non simul orianturve, ut, dicimus *Socratem* & *Platonem simul fuisse tempore, quia eodem tempore vixerunt*; sed prius tempore propriè dicitur, quod supra est definitum.

Leges, de modis simul.

3 Aliqua sunt simul tempore, quorum unum est prius naturâ altero; ut, *homo* & *risibile*, nam homo est prior naturâ; sed sunt simul tempore.

4 Ult aliqua sint naturâ simul in consequendo requiruntur hæc duo, ut
- 1 *Reciprocentur* in argumentatione, adeò ut posito uno ponatur alterum, & sublato uno tollatur alterum.
- 2 *Neutrum sit causa alterius.*

5 Quæcunque sunt simul *naturâ* in *consequendo*, sunt etiam simul *tempore*, nam neutrum sine altero existit.

6 Omnia *Relata* sunt simul *naturâ* in *consequendo*.

7 Nulla *causa* est simul *naturâ* cum suo *effectu*.

8 Species duæ contradivisæ ejusdem generis univoci, sunt semper simul *naturâ* in *dividendo*.

9 Genus respicit æquè suas species; ideóque illæ dicuntur simul naturâ in ordine ad genus.

10 Species si considerentur inter se, una est prior alia; si autem referantur ad genus sunt simul: ut, *continua quantitas & discreta*.

11 Species Analogi generis aut Æquivoci, non sunt

ſunt ſimul *naturâ*: ut, *Subſtantia* & *Accidens*, quæ ſunt ſpecies *Entis*.

CAP. 4.
De modis habendi.

Habere octo modis dicimur, vel ut *habere*

1 *Habitum* & *diſpoſitionem*; & ſic refertur ad prædicamentum *Qualitatis*.

2 *Quantitatem*; & refertur ad prædicamentum *Quantitatis*.

3 *Veſtem*; & alia quæ ſunt circa corpus, ſive totum, & refertur ad *Habitum*.

4 *Aliquid in parte*: ut, habere *anulum in digito*, & alia quæ ſunt circa partes; & refertur ad *Habitum*.

5 *Partem*: ut, habere *manum*, & hoc refertur ad *Subſtantiam*.

6 *In vaſe*: ut, habere triticum, & refertur ad *ubi*.

7 *Poſſeſſionem*: ut, habere *domum*, & refertur ad *Relationem*.

8 *Uxorem*, qui modus eſt omnium maximè improprius *Secundum Ariſt.*

CAP. 5.
De Motu.

DE Motu hæc quatuor ſunt obſervanda. 1 Quædam præcognita. 2 Quid ſit. 3 Quotuplex. 4 Quæ leges illius.

1 *Præcognita* observanda sunt, tùm ad Motûs
- 1 *Definitionem*, & sunt tria,
  - 1 *Subjectum* cui ineſt.
  - 2 *Termini* duo, ſcilicet { 1 A quo, 2 Ad quem.
  - 3 *Menſura*, *tempus* aut *inſtans*. Et ex his tribus omnis motus eſt definiendus.
- 2 *Diviſionem*, & sunt tria;
  - 1 *Motus* dupliciter ſumitur,
    - 1 *Generaliter* pro quavis mutatione, ſive ſit in Tempore, ſive in Inſtanti, & ſic complectitur *Generationem* & *Corruptionem*.
    - 2 *Specialiter* pro mutatione quæ fit & méſuratur Tempore, & ſic motus complectitur quatuor Species; & non Generationem & Corruptionem.
  - 2 *Motus*, ut hìc dividitur eſt motus (generaliter ſumptus) ut complectitur omnes has mutationes.
  - 3 Motus etſi ponatur eſſe Poſtprædicamentum, eſt tamen in prædicamentis; ſed diverſo modo In prædicamento Paſſionis, quatenus conſideratur ſecundùm naturam ſuam à ſuperioribus acceptam; hìc verò ut ſecundùm Terminos accipitur.

2 Motus

2 Motus *in Genere* sic definitur: *Motus* est mutatio in Subjecto, (viz. *vel in materia prima, vel in Motus deorpore*) ab uno termino (scil. *à quo*) ad alium (viz. *finitio. ad quem*) facta, vel in Tempore vel in Instanti.

3 *Motus* est duplex, *Instantaneus* vel *Successivus*. *Motus Divisio.*

- 1 *Instantaneus*, qui fit in instanti: estque vel
  - 1 *Generatio*, quæ est *mutatio*, vel in materia prima, vel secunda, *ut in Subjecto*, facta à *privatione formæ*, tanquam termino à quo, *ad formam*, ut terminum ad quem.
  - 2 *Corruptio*, quæ est *mutatio* in eâdem materia facta, à forma substantiali ad illius privationem: sive, ab ente ad non ens.
- 2 *Successivus*, qui fit in Tempore.

Motus autem successivus est vel, ad

- 1 *Quantitatem*, cujus termini sunt in Quantitate: estque vel
  - 1 *Augmentatio*, quæ est mutatio successiva à quantitate *minori* ad *majorem*, facta in corpore.
  - 2 *Diminutio*, quæ est mutatio successiva in corpore, facta à *majori* quantitate in *minorem*.
- 2 *Qualitatem*, & dicitur *Alteratio*, quæ est mutatio successiva à contraria qualitate ad contrariam qualitatem.
- 3 *ubi*, & dicitur *Motus Localis*, sive Latio, quæ est mutatio successiva facta in corpore, & est ab uno loco ad alium.

Observandæ sunt hæ quinque

- 1 Omnis motus distinguitur per terminum suum ad quem formaliter consideratum; Nam licet augmentatio & diminutio sint ad quantitatem, hæc tamen est ad *minorem*, illa ad *majorem*.
- 2 Motus aliqui *per mensuram* distinguuntur: *Regulæ de Motu.*

propositiones seu *Regulæ.*

tur: ut generatio & corruptio distinguuntur à cæteris per hoc; quod sint in instanti, reliqui in tempore.

3 Motus aliqui distinguuntur *per subjectum*, ut generatio & corruptio sunt in materia prima; reliqui omnes in corpore.

4 Omni *Motui quies* in termino à *quo* contrariatur *privativè*, nam quies est privatio motus, nempe subsequentis; utcunque sit perfectio præcedentis.

5 Motus illi sunt adversè contrarii, quorum termini sunt ità contrarii: nam motus ab *albo* in *nigrum* est contrarius motui à *nigro* in *album*.

De motu copiosiùs & accuratiùs disserere pertinet ad Naturalem Philosophiam; ideò hæc degustasse sit satis.

Finis Postprædicamentorum.

De Definitione Appendix.

Hactenus de terminis simpliciter simplicibus dictum fuit, sequuntur termini simplices orti, de quibus hîc sigillatim dicendi locus non erit, de iis igitur quorum usus est ubique frequentissimus, *definitione* scilicet & *divisione*, quædam præguſtanda sunt: primùm de *definitione* hæc tria sunt pertractanda.

1. Quid sit.
2. Quotuplex sit.
3. Quæ sint ejus proprietates.

Definitio quid.

Definito est definiti explicatio.

Definitio quotuplex.

Definitio est duplex, *Nominalis* vel *Realis*.

1 *Nominalis*, quæ reddit nominis significationem, sive sit per Synonymam notioris vocabuli; sive per Etymologiam definitiur, *Fortitudo est metus pernas-*

mans. Solstitium est Solis statio, &c.

2 *Realis*, quæ ostendit quid res sit, estque vel *Accidentalis* vel *Essentialis*.

1 *Accidentalis* seu descriptiva, quæ rei naturam explicat per terminos quosdam accidentales, & constat ex genere, vel ex eo quod supplet locum generis; & accidentibus propriis vel communibus, quæ supplent locum differentiæ: ut *homo est animal visibile, bipes, implume:* Et quia cognitio nostra incipit ab accidentibus, ideò hujus descriptionis maximus est apud omnes usus.

1 *Essentialis*, quæ per terminos essentiales rem explicat; sive termini rem seu definitum
- 1 *Constituant*, & tum est *Substantiæ* formalis definitio, quæ exactissimè speciei naturam explicat, constans tantùm ex genere & differentia; ut *homo est animal rationale*, & hæc dicitur definitio καθ' ἐξοχήν.
- 2 Partim constituant, partim necessariò *producant*, & tum est definitio *accidentis*; estque triplex.
  - 1 *Formalis*, quæ constat ex accidentis genere & subjecto: nam subjectum accidentis est instar suæ formæ; ut, *Tonitrus est sonus in nubibus.*
  - 2 *Causalis*, quæ definiti naturam demonstrat, estque accidentis causa proxima, efficiens, vel finalis.
  - 3 *Aggregata*, ex *causali* & *formali*; quæ definiti genus, subjectum, & causam indicat: ut si definiatur *Eclipsis, privatio Lunaris in Lunâ ob terram interpositam*: Genus est *privatio*, differentia (seu forma) est subjectum (scilicet *Luna*) & causa efficiens, *terra interposita.*

Regulæ de Definitione.

Regulæ *definitionis* sunt septem.

1 In omni scientia definitio nominis primùm tradenda est,

2 Descrip-

2 Descriptio potest cuivis rei competere tam substantiali quam accidentali.

3 Sola species definitur definitione formali.

4 Solùm accidens definitur causali & aggregata definitione.

5 Definitio constata ex formali & causali differt à demonstratione tantùm situ & dispositione terminorum.

6 Omnis definitio descriptiva, formalis, aut aggregata est oratio.

7 Omnis bona definitio reciprocatur cum definito.

Hæc de Definitione.

De Divisione.

Post definitionis tractationem *divisionem* aggredior, ubi tria declaranda.

1 Quid sit.
2 Quotuplex sit,
3 Quæ sint Proprietates.

Divisio quid.

Divisio, est latius patentis in membra angustiora deductio: estque vel 1 *vocis* ambiguæ in suas significationes, & dicitur *distinctio*; vel 2 *Totius* in suas partes: *totum* autem est vel *simplex* vel *aggregatum*.

Divisio quotuplex.

Divisio totius *Simplicis* & per se in partes simplices est triplex, vel

1 *Universalis* in partes subjectivas per differentias essentiales. Et hæc est semper generis in suas species, & κατ' ἐξοχὴν divisio dicitur.

2 *Essentialis* in partes constituentes: & hæc est divisio speciei in genus & differentiam, seu naturæ specificæ in materiam & formam.

3 *Integralis* in partes integrantes, & hæc est partitio individui in partes suas sensibiles seu materiales.

Divisio

Diviſio totius *Aggregati* & per accidens in partes aggregatas eſt quintuplex,

1 Cùm *ſubjectum* dividatur per ſua *accidentia*: ut *homines* ſunt *docti* vel *indocti*.

2 Cùm *accidens* dividatur per *ſubjecta*: ut *febres* ſunt in *ſpiritibus*, vel *humoribus*, vel *partibus ſolidis*.

3 Cùm *accidens* per *accidentia* dividatur: ut *bonum* eſt vel *utile*, *honeſtum* vel *jucundum*.

4 Cùm *potentiæ* dividantur per *objecta*: ut *viſus* eſt circa *colorem*, *auditus* circa *ſonum*, &c.

5 Cùm *cauſæ* dividantur per *Effectus*, & contrà: ut *calor cœleſtis* eſt à *Sole*: *elementaris* ab *igne*.

Regulæ de diviſione ſequuntur

Diviſionis leges.

1 Neceſſe eſt ut vox ambigua diſtinguatur, antequam res ulla definiatur.

2 Niſi in principio ambiguitas oſtendatur, error in progreſſu erit major.

3 In diviſione totius per ſe, diviſum & membra dividentia debent eſſe adæquata.

4 Membra dividentia debent inter ſe eſſe oppoſita.

5 Diviſio (ſi commodè fiat) debet eſſe bimembris.

6 In omni diviſione diviſum latiùs patet alterutro membro dividente.

Hæc de Diviſione deguſtaſſe ſat erit.

Quæ hactenus tractavimus (primò de prædicabilibus, mox de prædicamentis, & iis quæ ante & poſt prædicamenta ſunt cognoſcenda, de terminis ſimplicibus tàm primis quàm ortis) aliqui ponat tantùm loco præfationis ad univerſam Logicæ doctrinam: ipſumque

sunque volunt Logicæ tractatum à Nominis & Verbi definitionibus inchoari : fatemur nomen & verbum propinquiorem esse propositionis materiam : ut & subjectum, copulam, prædicatum : quæ omnia ob eandem causam prætermisimus ; & in secunda parte Logicæ propositioni in genere subjunximus : veruntamen cum Logicæ divisio secundum tres actus intellectus, non sit minùs evidens & certa, quàm inter optimos approbata ; vel sola tractatio de argumentatione dicenda est Logica, & reliqua omnia ejus præcognita, vel termini simplices prædicti, occupabunt primam Logicæ partem, quæ dirigit intellectum in actu primo, sive simplici rerum conceptu: neque minus præfationis locum habent nomen & verbum ad propositionem, & propositio ad syllogismum, quàm ad nomen & verbum prædicamenta, quæ non quatenus res per se, sed quatenus secundis notionibus, scilicet subjecto & prædicato, generi & speciei, &c. subservuntur, sunt Logicæ considerationis, & argumentationis principia, seu materia remota.

LIBER TERTIUS.

CAP. 1.

De Propositione.

JAm propero ad secundam Logicæ partem, quæ dirigit secundum mentis actum in apprehensione rerum complexarum, interventu & subsidio Propositionis, ubi nonnulla adhuc dicemus de terminis simplicibus (præsertim de *nomine* & *verbo*, *subjecto*, *prædicato* & *copula*) in quantum sunt materia immediata ex qua constat omnis propositio. De propositione autem agendum est dupliciter. 1Scor-

1 Seorſim & per ſe, ubi declaranda ſunt tria,
  1 Quid ſit.
  2 Quotuplex ſit.
  3 Quæ ſint ejus proprietates.
2 Conjunctim quatenùs conjungitur cum aliâ ad argumentationem faciendam.

Ut *definiatur*, videndum eſt 1 quid ſignificet nomen ipſum: 2 quæ ſit ejus definitio.

Propoſitionis *nomen* ſignificat orationem, quâ proponimus ſenſa & cogitata mentis noſtræ; à *proponendo* ſic dicta: ſed ut definitio rectiùs tradatur, diligenter advertenda eſt hæc de *ſono* ſecundum ſpecies ſuas divifio.

Sonus eſt quicquid audiri poteſt; eſtque vel *fragor* vel *vox*.

1 *Fragor*, qui fit ex quavis colliſione duorum corporum ſolidorum: ut *tintinnabulum campanæ*.

2 *Vox*, quæ certis inſtrumentis ab animantis ore profertur. *Inſtrumenta novem ſunt guttur, lingua, palatum, quatuor & dentes, & duo labra ſimul.* Vox autem eſt vel non *ſignificativa* vel *ſignificativa*.

1 *Non ſignificativa*, quæ vel nihil ſignificat, vel non determinatum mentis conceptum: ut *Buff, Baff*.

2 *Significativa*, quæ aliquid ſignificat, ſive quæ eſt notificativa conceptuum internorum: idque *naturaliter*, vel ad *placitum*.

1 *Naturaliter*: quæ naturali ſolùm inſtinctu conceptus vel paſſiones internas exprimit: ut omnes *brutorum* (quotquot ſonitum efficiunt) *voces, galli cantus, balatus ovium, rugitus Leonum, Canum latratus, &c.*

2 *Ad placitum*, quæ hoc vel illud ſignificat pro imponentis arbitrio, ſive caſu contigit, ſeu con-

consilio; eoque vel divino, ut impositio nominum *Abrahami*, *Israelis*: vel humano: estque *simplex* vel *complexa*.

1 *Simplex* cujus partes separatæ & per se sumptæ nihil significant, vel nihil quale conjunctim significabant: estque *Categorematica* vel *Syncategorematica*.

1 *Categorematica*: sive per se *significativa*, quæ per se rem integrè significat.

Esque vel

1 *Verbum*, quod adsignificat, sive significat aliquid cum certâ temporis differentiâ *præsentis*, *præteriti*, aut *futuri* (atque huc referantur etiam verborum participia) estque vel

1 *Substantivum*, qd significat substantiam rei una cum temporis differentiâ: ut verbum (*est*) quoties est secundum adjacens, ut *homo est*. Nam cùm est tertium adjacens, significat tantùm connexionem terminorum, ut *Socrates est homo*.

2 *Adjectivum*, quod aliquid adjectũ præter rei substantiam notat, ut *ambulat*.

2 *Nomen*, quod significat aliquid absque ulla temporis differentia (atque huc referantur omnia pronomina substantiva; ut *ego*, *tu*, *ille*, &c.) estq; vel vox

1 *Primæ intentionis*, quæ immediatè rem simplicem indigitat absq; respectu ad disciplinarum terminos, & tales in *Prædicamentis* immediatè substernuntur prædicabilibus, quas vid. lib. 2.

2 *Secundæ intentionis*, quæ non immediatè rem simplicem designat; sed est notio secundapriori imposita, quæ hinc τεχνολόγημα sive vox artis dicitur.

1 *Syn-*

1 *Syncategorematica*, sive consignificativa: quæ cum per se sit ad rem significandam & propositionem constituendam inepta, unâ tamen cum aliis rem significat, & propositionem ingreditur: estque 1 verbum, *est*, quoties est tertium adjacens, sive copula subjecti & prædicati: ut, *nix est alba.* 2 Omnia signa quantitatis in propositionibus: ut *omnis, quidam*, &c. 3 Omnia apud Grammaticos, *Adverbia, Conjunctiones, Præpositiones, Interjectiones*, quorum vel nomina satis indicant eorum ab aliis dependentiam.

¶ 2 *Complexa*, cujus partes separatæ & per se sumptæ idem significant, quod conjunctim significabant: estque *Oratio*, quæ est *imperfecta* vel *perfecta*.

1 *Imperfecta*, quæ non relinquit perfectum sensum in animo audientis: ut, *animal rationale; homo doctus.*

2 *Perfecta*, quæ relinquit perfectum sensum in animo audientis est que vel

- 1 *Non enunciativa*; quæ neque verum nec falsum significat, & cujus nullus est usus apud Logicos: estque vel
  - 1 Interrogativa: ut, *quis civitatem prodidit?*
  - 2 Imperativa: ut, *Incumbite libris.*
  - 3 Optativa: ut, *o mihi præteritos referat si Jupiter annos!*
- 2 *Enunciativa*, sive Indicativa; quâ verum vel falsum indicamus: idque vel affirmando vel negando. Estque vel *cum ambiguitate*, cùm aliqua vox est ambigua: ut *Canis est in cælo*: vel *sine ambiguitate*, cùm nulla vox est ambigua, & hæc est *Propositio*: ut, *homo est animal.*

Hinc propositionem definio. *Propositio* est oratio (sive vox complexa) perfecta, indicativa, indicans verum vel falsum, sine ambiguitate: & per hanc definitionem

Propositio quid.

finitionem differt & distinguitur propositio ab omni alio quocunque.

Partes propositionis.

Quid sit propositio dixi: ex quibus constat nunc dicendum est: partes sunt, vel signantes vel signatæ;

1 *Signantes*, quales sunt voces simplices categorematicæ, & Syncategorematicæ, ut suprà.

2 *Signata*, & sunt tres, *Subjectum*, *Prædicatum*, & *Copula*: quæ sic definiuntur.

1 *Subjectum*, est omne illud quod præcedit copulam in propositione: ut *homo* est animal: (ibi *homo* est subjectum)

2 *Prædicatum*, est omne illud quod de subjecto prædicatur, seu quod sequitur copulam in propositione: ut homo est *animal*: (ibi *animal* est prædicatum.)

3 *Copula*: est verbum principale connectens subjectum & prædicatum, & est in omni propositione Verbum (*Est*) aut aliqua persona illius verbi substantivi, *Jum, es, fui*: aut verbi adjectivi, ut, *Socrates vixit Athenis*.

Notandum subjectum præcedere & prædicatum sequi copulam non semper situ terminorum, sed sensu & constructione: ut in hâc propositione, *Ardua est via ad virtutem: Via ad virtutem* est subjectum, & *Ardua* prædicatum.

Hìc autem observandum est, quòd propositio est duplex.

1 *Explicita* seu expressa; in qua hæ tres partes, subjectum, copula, & prædicatum, exprimuntur: ut, *homo est animal*.

2 *Implicita*, in qua omnes hæ tres partes subjectum, prædicatum, & copula non exprimuntur, sed quædam implicantur: &, si resolvatur Propositio, in *participium*, & *personam verbi substantivi sum, es, fui*, mutatur; atque sic exprimatur: ut, *ambulo*, id

id est, *ego sum ambulans*: & tum omnes propositionis partes sunt in ea expressæ.

Hæc de Propositione in genere.

CAP. 6.

De Divisione Propositionis.

DErgo nunc ad id quod secundo loco proposui, ut explicem quotuplex sit propositio: & ut ponam propositionis divisionem: Dividitur propositio tripliciter, scil. secundum *Substantiam*, *Quantitatem* & *Qualitatem*.

1 Secundum *Substantiam*, seu partes ex quibus constat, atque sic est vel

1 *Categorica*, quæ constat ex uno subjecto, uno prædicato, & una copula. Materia itaque ejus sunt termini simplices, ut *homo est visibilis*.

2 *Hypothetica*, quæ constat ex duabus categoricis per aliquam conjunctionem connexis. Et ejus materia proxima sunt duæ *propositiones*. & copula est *conjunctio* aliqua utrasque connectens: Ut, *Si homo sit rationalis, tum est visibilis. Vid. c. 6.*

Quotuplex sit propositio.

2 Secundum *qualitatem*, ut dividatur propositio: notandum *Qualitatem* esse duplicem.

1 *Rei*, quæ propositioni convenit ratione rei substratæ: unde Propositio *vera* vel *falsa* dicitur, quia in re ita est vel non est. Et hæc appellatur qualitas *fundamentalis*, materialis & remota.

2 *Signi* seu vocis, quæ immediatè propositioni convenit: & dicitur qualitas *formalis* & immediata: unde propositio est, vel *affirmativa* vel *negativa*.

1 *Affir-*

- Utraque rursus vel est
  - 1 *Aff.* quâ aliquid de aliquo affirmamus. Et hujus nota est quòd negatio, *Non*, non præcedit copulam: ut *homo est doctus.*
  - 2 *Neg.* quâ aliquid de aliquo negamus. Et hujus nota est, quòd negatio, *Non*, præcedit copulam: ut *homo non est doctus.*
- 1 *Pura*, quando subjectũ & prædicatum referuntur absque modo: ut *homo est justus.*
- 2 *Modalis*, quando modus aliquis annectitur: ut, *necesse est hominem esse animal.* v. c. 7.

Nota quod negatio, *Non*, præcedit copulam vel actu & expresse: ut, *homo non est lapis.* Vel virtute & efficacia: ut, *nullus homo est lapis*, *nullus* enim idem sonat quod *non ullus.*

3 Secundum *Quantitatem* propositio est quadruplex;

- 1 *universalis*, quando subjecto communi præponitur nota universalis: ut, *omnis* homo est animal.
- 2 *Particularis*, quando subjecto communi præponitur nota particularis: ut, *aliquis* homo est animal.
- 3 *Indefinita*, quando subjecto communi, nulla nota præponitur, neque universalis neque particularis: ut, *homo* est doctus.
- 4 *Singularis*, in qua subjectum est vel
  - *Nomen proprium* & singulare, ut *Socrates* est Philosophus.
  - *Nomen commune* cum notâ singulari, qualis nota est pronomen demonstrativum, *hic*, *hæc*, *hoc*: ut *hic homo* est doctus.

Ad pleniorem eorum quæ dicta sunt explicationem,

nem, quæ ſequuntur obſervanda ſunt.

1 *Nota* non eſt pars propoſitionis, ſed eſt ſignum quantitatis in aliqua propoſitione.

2 *Notæ* aliquæ ſunt,

- *Universales*, 1 affirmativæ: ut, *omnis, semper, quilibet, quandocunque.* 2 Negativæ: ut, *nullus, nemo, nunquam.*
- *Particulares*, 1 affirmativæ: ut, *quidam, aliquis, nonnullus, non nemo, nonnunquam, quandoque, aliquando.* 2 Negativæ: ut *non omnis.*
- *Singulares*, ut ſunt pronomina demonſtrativa, quæ certam aliquam rem deſignant: ut, *hic, ille, ipſe,* & vox (*omnis*) quando ſumitur collectivè, non diſtributivè: ut, *omnes digiti ſunt quinque.*

Notæ quantitatis.

3 *Propoſitio Indefinita* in materia neceſſariâ eſt æquivalens univerſali: in materia verò contingenti eſt æquivalens particulari. Materia eſt *Neceſſaria* quando ſubjectum non poteſt eſſe ſine prædicato. *Contingens* quando ſubjectum poteſt eſſe ſine prædicato: ut, *homo eſt doctus*, eſt in materia contingenti; *homo eſt animal*, eſt in materia neceſſaria; *homo enim non poteſt eſſe, niſi ſit animal.*

4 Secundum hanc triplicem diviſionem triplex oritur quæſtio de propoſitione, *quæ ſit? qualis? quanta?* hic itaque notato, quod ſi quæratur, *quæ ſit* propoſitio; reſpondendum eſt; Eſt *Categorica* vel *Hypothetica*: ſi *qualis*; reſpondendum eſt; *Affirmativa* vel *Negativa*: ſi *quanta?* reſpondendum eſt; *univerſalis, particularis, Indefinita* aut *ſingularis*, juxta verſiculum.

Quæ? Ca: vel Hyp:) *Qualis?* Ne: vel Aff:) Un: *Quanta?* Par: Ind: Sing.

CAP. 3.

De Oppositione Propositionis.

Affectiones propositionis.

POst divisionem propositionis & definitionem, pergo ad Affectiones propositionis declarandas, non affectiones propositionis in se consideratæ (sic enim *Veritas & Falsitas, Affirmatio & Negatio* quæ in præcedentibus tractatæ sunt, sunt affectiones propositionis) sed quæ oriuntur ex collatione unius propositionis cum alia.

Affectiones propositionis (ut una ad aliam refertur) sunt tres.
1 Oppositio.
2 Æquipollentia.
3 Conversio.

De tribus hic ordine dicendum est, & 1 de Oppositione: in qua tria sunt considerandæ;
1 Quid sit oppositio.
2 Quotuplex sit.
3 Quæ sint leges oppositarum propositionum.

Oppositio quid.

Quod ad primum attinet, eam sic definio, *Oppositio* propositionum est repugnantia duarum propositionum, vel in qualitate solâ, vel in quantitate solâ, vel in quantitate & qualitate simul, in quibus est idem Subjectum, idem prædicatum & eadem copula: ut, *omnis homo est justus*: *nullus homo est justus*.

Unde liquet quod hæ quinq; con-

1 Ut sint duæ propositiones æque *repugnantes*, unde hæ non sunt oppositæ, *homo est animal*, *homo est animal*; quia nec sunt duæ sed una, nec repugnantes sed eædem.

2 Ut *differant* vel in *Quantitate*, vel in *Qualitate*, vel in *Utrâque*, unde hæ

ditiones requiruntur, ut aliquæ propositiones dicatur oppositæ.

hæ non opponuntur: *aliquis homo est doctus, nonnullus homo est doctus*: nam voce solùm differunt, sed neque qualitate, nec quantitate.

3 Ut *idem* sit *Subjectum*, *idem prædicatum* in utraque propositione, unde hæ non opponuntur, *homo est albus, homo est niger*, quia idem non est prædicatum utrobique; sensu enim & reipsa opponuntur simplices isti termini *Albus* & *Niger* (de qua oppositione egimus in cap. 1. de *Postpræd icamentis*) sed secundam formâ oppositionis propositionum non opponuntur.

4 Ut sint *ad idem*, unde hæ non opponuntur, *Æthiops est albus*, scil. *dentes*: *Æthiops non est albus*, (id est *toto corpore*.)

5 Ut sint oppositæ respectu *ejusdem temporis*: aliter non opponuntur: ut, *Demosthenes erat blæsus*, *Demosthenes non erat blæsus*: nam si diversa tempora consideremus, utraque propositio est vera.

Quid sit oppositio propositionum dixi, venio ad ostendendum 2 Quotuplex sit.

1 *Contrariæ*; quarum utraque est universalis, sed una affirmativa, altera negativa, ut hæ, *omnis homo est animal*, *nullus homo est animal*, unde differunt qualitate, non quantitate.

2 *Subcontrariæ*, quarum utraque est particularis, sed una affirmativa, altera negativa, unde differunt qua-

litate non quantitate: ut, *quidam homo est doctus, quidam homo non est doctus.*

Quotuplex Oppositio.

Propositiones oppositæ sunt quadruplices.

3 *Subalternatæ*, quarum eadem est qualitas, sed diversa quantitas, ut si una affirmet, altera affirmat, si una neget, altera negat, sed una est universalis, altera particularis: ut, *omnis homo est animal, quidam homo est animal.* Unde differunt quantitate non qualitate.

4 *Contradictoriæ*, quæ repugnant, & qualitate & quantitate: ut, si una affirmet, altera negat; si una sit universalis, altera est particularis; ut, *Omnis homo est animal, aliquis homo non est animal.*

Hinc patet. 1. Omnem propositionem alicui opponi: 2. Omnem propositionem (quæ opponitur) opponi contrariè, vel subcontrariè, Subalternè, vel contradictoriè; quæ omnia ex hoc typo faciliùs intelligantur.

Omnis

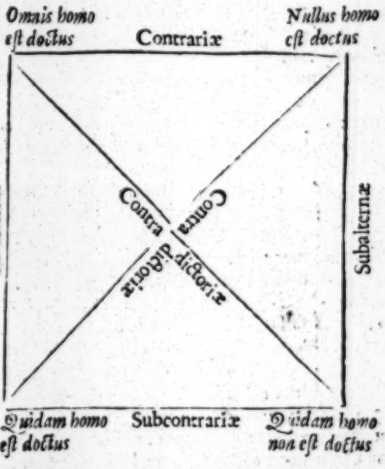

Quid sit & quotuplex oppositio vidimus, nunc leges oppositarum propositionum sunt ostendendæ: *Leges oppositarum propositionum:*

1 Contradictoriarum sunt hæ quatuor leges.

1 Contradictoriæ sunt oppositarum maximæ, quia repugnant & qualitate & quantitate.

2 Contradictoriæ nunquam vel veræ simul, vel falsæ esse possunt: sed si una sit vera, altera erit falsa; ut, *omnis homo est justus, quidam homo non est justus.*

3 Omnis Propositio cujuscunque sit quantitatis aut qualitatis opponitur uni contradictoriè, & tantùm uni.

4 In omni legitima disputatione semper conclu-

denda contradictoria propositio thesi respondentis.

1 Observa *Contradictorias* esse duplices, quæ diversitas oritur ex diversitate subjecti: nam aliæ sunt de subjecto
- *Communi*, quales sunt illæ de quibus hactenus locuti sumus.
- *Singulari*, & quæ sunt duæ propositiones singulares, in quibus est idem subjectum, idem prædicatum, sed una affirmat, altera negat, ut hæ: *Socrates est doctus*, *Socrates non est doctus*.

2 *Subalternarum* leges sunt duæ.
1 Si subalternans propositio, seu universalis sit vera, tum subalternata, seu particularis, est vera, non contra: ut si hæc sit vera *omnis homo est doctus*, etiam hæc est vera *quidam homo est doctus*.
2 Si subalternata seu particularis sit falsa, etiam subalternans, seu universales erit falsa, sed non contrà: ut si hæc sit falsa, *quidam homo est doctus*, falsa erit hæc *omnis homo est doctus*.

3 Contrariarum est una lex: quòd nunquam possunt esse simul veræ, sed possunt esse simul falsæ: nempe in materia contingenti, ut hæ ambæ sunt falsæ, *omnis homo est doctus*, *nullus homo est doctus*.

Subcontrariarum est lex una, quòd simul veræ esse possunt, sed simul falsæ esse non possunt, ut hæ sunt veræ, *quidam homo est doctus*, *quidam homo non est doctus*.

Ex his quæ dicta sunt, patet, & quæ sit oppositio, & quotuplex, & quæ sint oppositarum propositionum leges: ac de prima affectione propositionum (quæ est *oppositio*) hæc dicta sunto.

CAP.

CAP. 4.

De Æquipollentia propoſitionum.

VEnio ad ſecundam propoſitionis proprietatē quæ eſt Æquipollentia, de qua tria ſunt oſtendenda.

1 Quid ſit.
2 Qui ſint diverſi modi æquipollentiæ.
3 Quæ regulæ ſint obſervandæ.

Æquipollentiam ſic definio. Æquipollentia eſt æquivalentia duarum propoſitionum quoad ſenſum & ſignificationem, licet verbis diſcrepant, virtute negationis *non*, vel præfixæ ſigno & ſubjecto, vel poſtfixæ ſigno & ſubjecto, vel præfixæ & poſtfixæ ſimul, in quibus eſt idem ſubjectum, & idem prædicatum, ut *nonnullus homo eſt doctus, quidam homo eſt doctus*. *Æquipollentia quid.*

Unde liquet quod ad debitam æquipollentiam requiruntur hæ conditiones.

1 Ut ſint *duæ* propoſitiones.

2 Ut hæ duæ *ſenſum eundem* habeant, ita ut utraque ſit affirmativa, vel utraque negativa, utraque vera vel falſa, utraque ejuſdem quantitatis.

3 Ut *voce differant*, nam voces diverſas habeant.

4 Ut æquivaleant gratia negationis *non*, unde hæ non æquivalent niſi ſenſu ſolo, & materialiter, non autem formaliter (quomodo nos hic accipimus æquipollentiam) *homo eſt doctus, homo eſt eruditus*.

5 Ut negatio *non* vel præponatur ſigno & ſubjecto, vel poſtponatur, vel utrubique locetur, quod ſi ſequatur verbum nihil ad æquipollentiam ſpectat.

6 Ut idem ſit ſubjectum utrobique, & idem prædicatum,

Quid ſit Æquipollentia vidimus, nunc diverſum modum Æquipollendi declaramus; is autem oritur ex diverſa negationis *non* collocatione, nam tribus modis collocari poſſit: & ſecundum varium modum facit diverſas propoſitiones æquipollere.

Æquipollentia quotuplex.

Negatio (*non*) ſigno & ſubjecto, vel

- *Præponitur* ſolùm & tùm facit duas contradictorias æquipollere: ut *nonnullus homo eſt doctus*, *quidam homo eſt doctus*.
- *Poſtponitur* ſolùm, & tùm facit duas contrarias æquipollere: ut, *nullus homo non eſt doctus*, *omnis homo eſt doctus*: tenet hoc, ſi prior ſit negativa.
- *Præponitur & Poſtponitur ſimul*, & tum facit duas ſubalternas æquipollere: ut, *non omnis homo non eſt doctus*, *quidam homo eſt doctus*.

Summa horum hoc vulgari & trito verſiculo continetur.

Præ: *contradicit*: (poſt: *contrar*:) præ: poſtque *ſubaltera*:)

Atque hic non abs re erit obſervare 1 æquipollentes Signorum ſignificationes, prout his verſiculis continentur.

Non omnis, quidam non: omnis non, quaſi nullus:

Nonnullus, quidam: ſed nullus non valet omnis.

Non aliquis, nullus: non quidam non, valet omnis.

Non alter, neuter: neuter non, præſtat uterque.

1 Utramque propoſitionem contradicere, cui una contradicat; aliter æquipollentes non ſunt. Atque hæc de æquipollentia ſunt dicta.

CAP.

CAP. 5.

De Converſione propoſitionum.

PErgo nunc ad tertiam propoſitionis proprietatem, quæ eſt Converſio, de qua oſtendam

1 Quid ſit.
2 Quotuplex ſit.
3 Quæ leges in bona converſione obſervandæ ſint.

Converſionem ſic definio: eſt apta mutatio totius ſubjecti in locum totius prædicati, & totius prædicati in locum totius ſubjecti; manente eâdem qualitate, ſed mutata quandoque quantitate: ut, *omnis homo eſt animal, quoddam animal eſt homo.* *Converſio quid.*

In converſione notanda eſt propoſitio

Converſa, quæ convertitur in aliam; eſtque prior: ut, *omnis homo eſt animal.*

Convertens, in quam alia convertitur, eſtque poſterior, ut, *quoddã animal eſt homo.*

Diximus quid ſit converſio, veniamus ad declarandum quotuplex ſit.

Converſio eſt triplex.

1 *Simplex*: in quâ mutatur totum prædicatũ in locum totius ſubjecti: & contrà, manente eâdem qualitate, & quantitate: ut *nullus homo eſt lapis*, ergò *nullus lapis eſt homo*: in hac converſione univerſalis negativa in univerſalem negativam, & particularis affirmativa in particularem affirmativam convertitur.

2 *Per accidens*, in qua mutatur totum prædicatum in locum ſubjecti: & contrà, manente eâdem qualitate, ſed mutata quantitate: ut *omnis homo eſt animal*, ergo *quoddam animal eſt homo*: in

in hac conversione universalis affirmativa in particularem affirmativam, & universalis negativa in particularem negativam convertitur.

3 *Per contrapositionem*, in qua mutatur totum subjectum in locum prædicati, & contrà; manente eadem qualitate, & quantitate, sed ex finitis terminis fiunt infiniti, ut *omnis homo est animal*, ergo *omne non animal est non homo:* in hac conversione universalis affirmativa in universalem affirmativam, & particularis negativa in particularem negativam convertitur. Sed hæc omnium maximè est inutilis, & revera nulla conversio, quia mutantur termini: quod in licitâ conversione non est admittendum.

Sed ut hoc clarius elucescat de terminis, notandum est quòd

dicuntur termini
- *Finiti*, quibus hæc negatio, *non*, non præponitur, ut *homo*.
- *Infiniti*, quibus hæc negatio (*non*) præponitur: ut *non homo, non lapis, non doctus*.

Quid sit & quotuplex conversio dixi, nunc regulas explicabo.

Conversionis regulæ.

Regulæ conversionis sunt quatuor.

1 Si *convertens* sit vera, in legitima conversione etiam vera est *convertenda*, sed non contrà; ut si hæc sit vera, *omnis homo est animal*, & hæc est vera, *quoddam animal est homo:* sed non contrà, nam hæc non est vera, *omnis homo est doctus*, & tamen hæc est vera, *quoddam doctum est homo*.

2 Omnis propositio non omni modo convertitur, sed omnis *aliquo* modo convertitur; unde hæc non simpliciter convertitur, *omnis homo est animal*; quippe tum convertens esset falsa: ut igitur cognoscatur quæ propositiones quoquo modo convertantur, advertendus est hic versiculus.

EccE tIbI sim: ArmIgErOs acc: ArmA bOnO con.

In quo nota hasce quatuor vocales A. E. I. O. quarum A significat universalem affirmativam. E universalem negativam. I particularem affirmativam. O particularem negativam, juxta versiculos.

Asserit A. *negat* E. *sed universaliter ambæ.*

Asserit I. *negat* O. *sed particulariter ambæ.*

Prior igitur versus significat E converti in E, & I in I, simplici conversione, id est, universalem negativam in universalem negativam, &c. sic A in I converti, & E in O in conversione *per accidens*, Postremò A in A converti, & O in O per *contrapositionem*

3 Ut totum prædicatum transmutetur in locum subjecti, & contrà

4 Ut tempora verbi rectificentur, ut, *aliqua arbor est in agro*, non sic convertitur, ergo *quidam ager est in arbore*: sed in hanc, ergo *quoddam in agro est arbor. Omnis senex fuit puer*, non sic convertitur *quidam puer fuit senex:* sed sic, ergo *quidam qui fuit puer est senex.*

Itaque quid sit conversio & quotuplex, & quæ sunt leges bonæ conversionis dictum est: & hæc de affectionibus propositionis.

CAP. 6.

De Propositione Hypothetica.

HActenus de propositione *Categorica* dictum est. Nunc dicendum est de *Hypothetica*, de qua tria sunt consideranda.

1 Quid

1 Quid sit.
2 Quotuplex sit.
3 Quando unaquæque sit vera quando falsa.

Propositionem Hypotheticam sic definio: *Propositio Hypothetica*, seu conjuncta, est propositio constans ex duabus Categoricis conjunctione aliquâ connexis: ut *homo est animal & homo est doctus.*

Propositio Hypothetica quid.

Hinc ad propositionem Hypotheticam requiruntur duo.
1 Ut sint duæ categoricæ, vel explicitè vel implicitè.
2 Ut illæ duæ connectantur per aliquam copulam. Unde hæ non sunt Hypotheticæ: *homo est animal, homo est doctus.*

Quid sit propositio Hypothetica vidimus, nunc videndum quotuplex sit: est autem triplex, scil. *conditionalis, copulativa & disjunctiva.*

1 *Conditionalis:* in qua plures Categoricæ conjunguntur per conjunctionem conditionalem: ut, *si dies est, tum sol lucet:* ad hanc spectat & reducitur *Causalis* propositio, qualis est hæc; *quia sol lucet, est dies:* & ista, *Sol lucet, ergo est dies.* Et nota, primam propositionem Categoricam dici *antecedentem;* secundam dici *consequentem,* quia sequitur ex altera.

2 *Copulativa,* in qua plures Categoricæ conjunguntur per conjunctionem copulativam: ut, *Socrates est doctus & est albus.*

3 *Disjunctiva,* in qua plures Categoricæ conjunguntur per conjunctionem disjunctivam: ut, *aut dies est, aut nox est.*

Nunc quæ vera vel falsa sit, dicendum est.

1 *Vera,* quando antecedens probat consequentem: ut, si concedatur *diem esse, sequitur Solem lucere,* ideò concessâ antecedente, necesse est etiam concedere

1 *Conditionalis* eſt
- cedere conſequentem.
- 2 *Falſa*, quando antecedens non probat conſequentem, ſed conceſſâ antecedente, non infertur conſequens neceſſariò: ut, conceſſo *hominem eſſe animal*, *non ſequitur eſſe doctum*, ideò hæc conditionalis eſt falſa; *ſi homo ſit animal, tum eſt doctus.*

Regulæ de Conditionali propoſitione.

2 *Copulativa* eſt
- 1 *Vera*, quando utraque pars eſt vera: ut hæc eſt vera, *homo eſt animal, & eſt rationalis*, quia utraque pars eſt vera.
- 2 *Falſa*, quando vel utraque pars, vel altera tantùm eſt falſa; ut hæc eſt falſa, *homo eſt animal & irrationalis*: quia poſterior pars eſt falſa, nempe, *hominem irrationalem eſſe.*

3 *Disjunctiva* eſt
- 1 *Vera*, quando vel utraque pars, vel alterutra eſt vera; ut hæc eſt vera, *vel dies eſt, vel nox eſt*; quia altera pars eſt vera, etſi altera ſit falſa.
- 2 *Falſa*; quando utraque pars eſt falſa; ut hæc eſt falſa: *homo eſt vel arbor, vel lapis*, quia neutra pars eſt vera.

CAP. 7.

De Propoſitione Modali.

HActenus dictum eſt de propoſitione *Categorica* & *Hypothetica*, quatenus ſunt puræ & abſque modo; reſtat ut de *Modali* pauca quædam adjicerem. De qua.

Hæc

Hæc tria sunt declaranda { 1 Quid sit. 2 Quotuplex sit. 3 Quæ sint proprietates.

Propositio Modalis quid.

Propositio *modalis* est in qua præter subjectum, prædicatum, & copulam, adhibemus modificationem, ad ostendendum quomodo prædicatum subjecto insit: ut, *impossibile est hominem esse irrationalem.*

Modalium propositionum divisio desumitur ex diversitate Modorum, qui vel respiciunt propositionis *materiam* vel *formam*.

1 Quidam modi respiciunt *Materiam* sive subjectum & prædicatum absq; connexione. Unde & *materialis* dicitur; & ad Grammaticam spectat, estque duplex vel in qua modus afficit tantùm

- 1 *Subjectum*; ut, *qui facilè discit est ingeniosus*: ubi, facilitas est qualificatio discentis.
- 2 *Prædicatum*, quod frequentius accidit. Estquedu. plex, vel scilicet respiciens
  - 1 *Tempus adsignificatum*; ut *Petrus adfuit diu.*
  - 2 *Rem significatam*, ut, *Equus cucurrit velociter*, cujus classis sunt; *pium est*, *rectum est*, *dulce est*, &c. qui si resolvantur in nomina, fiunt ipsum prædicatum: ut, *Deum colere pium est*, id est, *pietas est*: & sic in reliquis evidens est resolutio.

2 Alii modi *formam* respiciunt, sive connexionem terminorum, unde aliqua est *formalis* & logica; cui præsertim convenit definitio modalis, estque duplex: scil. *principalis*, vel *minus principalis.*

1 *Principalis*

1 *Principalis*, in quâ modi ſunt Primarii, eſtq; quadruplex

1 *Neceſſaria*, cui *neceſſe* apponitur; atque definitur, quod eſt; & aliter eſſe non poteſt: ut, *neceſſe eſt hominem eſſe animal.*

2 *Contingens*, cui *contingens* affigitur; & definitur, quod eſt, & aliter eſſe poteſt; vel poteſt non eſſe: ut, *contingit cras pluere.*

3 *Impoſſibilis*, cui annectitur *impoſſibile*, & definitur, quod nec eſt, neque poteſt eſſe: ut, *impoſſibile eſt hominem eſſe brutum.*

4 *Poſſibile*, cui adeſt *poſſibile*, & definitur, quod non eſt, ſed poteſt eſſe: ut, *poſſibile eſt roſas reflorescere.*

Quotuplex Modalis propoſitio.

2 *Minùs principalis*, in qua modi ſunt ſecundarii; quique ad quatuor primos ſunt reducendi, ut

1 *Probabile* & *opinabile* reduntur ad contingens.

2 *Verum* refertur ad neceſſarium.

3 *Facilè* continetur ſub poſſibili.

4 *Difficilè* includitur in impoſſibili.

Hæc ut melius intelligantur advertenda ſunt hæc quinque

1 Propoſitionem modificatam conſtare ex duobus, *ſcil.* ex

1 *Dicto*, quod eſt tota propoſitio Categorica, quæ ſupplet locum ſubjecti tantùm: ut, poſſibile eſt *aquam eſſe calidam.*

2 *Modo*, qui prædicati vicem obtinet, ubicunque ponatur in propoſitione.

2 In omni propoſitione modali eſt *verbum Dicti* & *verbum Modi*; ſed hoc poſterius eſt ſemper principalius, & habet

habet officium copulæ.

3 Nullæ propositiones modales præterquam *formales* in Logica spectantur.

4 Hi quatuor modi respiciunt quatuor rerum differentias; nam *res* vel

- 1 *Semper sunt*, quibus convenit Necessarium esse.
- 2 *Nunquam sunt*, quibus convenit Impossibile esse: & vel nunquam sunt *Actu*: ut, *numerus infinitus*: vel *Actu nec potentia*: ut, *homo irrationalis*.
- 3 *Quandoque non sunt, sed possunt esse*; quibus convenit Possibile esse.
- 4 *Quandoque sunt, sed possunt non esse*. His convenit esse Contingens.

5 Ut quatuor modi distinguantur, requiritur: 1 ut, respiciant *idem Tempus*: alioquin idem erit possibile & impossibile: ut, *impossibile est sedentem currere* (dum sedet;) sed si ad aliud tempus referatur, erit possibile.

2 Ut referantur ad *idem subjectum*, ut, *Dum ego Socratem video currentem, necesse est ut currat*; sed si ad libertatem *Socratis* referatur, tum contingit eum currere.

Modalium Proprietates.

Proprietates Modalium sunt

1 Omnis propositio Modalis (si sit formalis) est singularis. Ubi notandum quòd cùm totum dictum ponimus pro subjecto, idem erit ac si dicemus,

quinque, quæ plerunque ex simplicium tractatu sunt cognoscendæ.

remus, *hoc*, sive hæc sententia, *scilicet hominem esse animal, est necesse*; nihil enim curâus quæ sit quantitas subjecti in Dicto. Quod si à Modo sit petenda quantitas; alia erit *universalis*, ubi aderit *Necessarium* aut *Impossibile*: alia autem *particularis* cui opponitur *Contingens* aut *Possibile*.

2 Omnis propositio Modalis est affirmativa si negatio (*Non*) non præcedat *modum* aut *verbum modi*; negativa si negatio præcedat alterutrum.

3 Omnes propositiones modales aliquo modo æquipollent.

4 Omnes propositiones Modales aliquo modo opponuntur. — Sed non omnes omni modo — *De quibus consule Zab. in Tabulis.*

5 Omnes Modales aliquo modo convertuntur. — *De quibus consule Zab. in Tabulis.*

Cæterùm ne omninò hæc negligere videamur, placet de *Æquipollentia* & *Oppositione* modalium hanc tabellam postponere.

1 Æquipollentes:
- 1 Necesse est esse.
- 2 Non possibile est non esse.
- 3 Non contingit non esse.
- 4 Impossibile est non esse.

Contrariæ

Æquipollentes:
- 1 Non necesse est esse.
- 2 Possibile est non esse.
- 3 Contingit non esse.
- 4 Non impossibile est nō esse

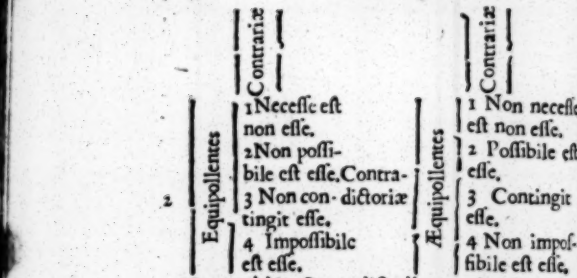

Nota quòd in Contradictoriis negatio *Non*, præponitur, vel *modo*, vel *verbo modi*: sed in contrariè oppositis negatio (*Non*) præponitur *verbo dicti* quod in typo patet.

CAP. 8.

De Argumentatione.

HActenus lustravimus secundam partem Logicæ, quæ mediante propositione complexum mentis conceptum adjuvat; ad tertiam & ultimam festinandum, quæ interventu Syllogismi διάνοιαν sive actum mentis *discursivum* regit ac dirigit. De *Argument.* igitur *in genere* nunc dicemus, ubi duo sunt considerandæ. 1. Quid sit. 2. Quotuplex sit.

Argumentatio quid.

Argumentatio est Oratio perfecta in quâ ex una propositione vel pluribus concluditur aliquid cum hâc vel simili notâ illationis, *ergo*, estque duplex. 1 Imperfecta. 2 Perfecta.

Argumentatio quotuplex.

1 *Imperfecta* ad Syllogismum reducitur, estque quadruplex,

quadruplex, *Enthymema, Inductio, Exemplum, Sorites*, de quibus. cap 13.

2 *Perfecta*, dicitur *Syllogiſmus*, de quo conſideranda ſunt

Quatuor
1 Quid ſit.
2 Quotuplex.
3 Ex quibus conſtat.
4 Quæ ſint regulæ ipſius.

Syllogiſmus quid.

Syllogiſmus eſt Argumentatio in qua ex duabus præmiſſis ritè & ſecundum regulas diſpoſitis concluſio ſequitur neceſſariò: ut, *Omnis homo eſt animal, omne rationale eſt homo, ergo omne rationale eſt animal.*

Syllogiſmus eſt duplex.

Categoricus, in quo omnes propoſitiones ſunt Categoricæ, eſtque vel

1 *Communis*, in quo medium eſt nomen commune: ut, *Omnis ſonus audiri poteſt, omnis vox eſt ſonus, ergo omnis vox audiri poteſt.*

2 *Expoſitivus*, in quo medium eſt nomen ſingulare: ut, *Socrates eſt doctus, Socrates eſt Athenienſis, ergo aliquis Athenienſis eſt doctus.*

Quotuplex Syllogiſmus

Hypotheticus, in quo aut una vel plures propoſitiones ſunt Hypotheticæ: ut, *Si Socrates eſt homo, eſt animal, at Socrates eſt homo, ergo eſt animal.*

Quid ſit Argumentatio, & quotuplex vidimus, nunc quo ordine de his dicendum oſtendam, 1 igitur de Argumentatione perfecta, quæ eſt Syllogiſmus, tum de imperfecta, & 1 de Categorico Syllogiſmo, 2 De Hypothetico, & 1 de Categorico communi, tunc de expoſitorio dicemus.

CAP. 9.

De Syllogismo Communi.

QUid sit Syllogismus Communis, & quotuplex supra dictum est: nunc quomodo fiat dicendum est. Ad Syllogismum conficiendum requiruntur *Materia* & *Forma*.

Materia Syllogismi est duplex.

1 *Remota*, ex quâ Syllogismus remotè fit, & constat, & sunt *tres termini* in omni propositione, nec plures nec pauciores.
- *Major*, qui est in majori propositione & conclusione, nunquam in Minori.
- *Minor*, qui est in Minori & conclusione nunquam in Majori propositione.
- *Medius*: qui est in Majori & Minori nunquam in conclusione.

Syllogismus quomodo formandus.

2 *Proxima*, ex quâ Syllogismus proximè fit, & sùt *tres propositiones*. *Duæ præmissæ* seu propositiones præcedentes, quarum prima dicitur *Major*, altera *Minor* sivè *assumptio*. *Conclusio*, quæ ex duabus præmissis infertur.

Forma est recta & legitima dispositio materiæ tàm remotæ quàm proximæ:
- 1 *Figuram*, quæ est recta & debita collocatio *Medii termini*. Medius terminus *tribus* modis usitatò collocatur, unde 3 x
  - 1 *Subjectum* in *Majori* & *prædicatum* in *Minori*, & tum est in primâ figurâ. [*Sub: Præ* prima.]
  - 2 *Prædicatum in utraque* propositione, & tũ est in secunda figura. [*bis: præ*: secunda.]

proximæ: hæc complectitur

figura oritur, nam medius est vel

3 *Subjectum in utraque*, & tum est in tertia figura. [tertia, *bis Sub.*]

Sub: Præ: prima: *bis Præ*, secunda: dat tertia *bis Sub.*

2 *Modum*, qui est dispositio propositionum secundum quantitatem & qualitatem; qualitas autem & quantitas cognoscuntur ex istis vocalibus. A.E.I.O. quarum *tres* sunt in quoquo modo. Modi sunt 19. nempe

In prima figura sunt 9. *Barbara, Celarent, Darii, Ferio,* & hi quatuor sunt perfecti.

Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Fricesmorum, & hi quinque sunt imperfecti.

In secunda Figura sunt 4. *Cesare, Camestres, Festino, Baroco.*

In tertia figura sunt 6. *Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.*

Quartam figuram non idcò intactam prætereo, quasi aut inutilis esset, aut à cæteris tribus non distincta; nam & distinctam occupat Sedem, cùm medium sit in hac figurâ Præ: Sub: hoc est, prædicatum in majori propositione & subjectum in minori, & necessariam habet illationem, inevidentem verò si conferatur cum prima figurâ; tum & naturaliter possit concludere, sive naturam rei substratæ respiciat, sive naturalem ordinem & dispositionem terminorum, quæ tum est cum terminus extremus, qui priùs profertur in majori, prædicatur in conclusione; præterea facilem habent reductionem ad primam figuram: denique non infrequenter in congressibus adhibetur,

parique si non majori certet evidentia cum secunda & tertia figura: licèt ob authoritatis reverentiam parcius à plerisque inculcatur & tractatur. Sed quoniam nuda tantùm Logices elementa proponere statuimus, nimiumque prolixa videretur altior disquisitio de re adeò inter eruditos agitatâ, mallemus sequi consueta vestigia, quàm semitâ minùs calcatâ, licet in se magis certâ, viatores tyrunculos distrahere.

Tantum de rectâ medii collocatione & de præmissarum dispositione. Nunc de *conclusione*, ubi observandum est modos aliquos concludere dupliciter, nempe *Directè* vel *indirectè*.

1 *Directè*, quando *minor* terminus est *subjectum* conclusionis, & *major* terminus est *prædicatum*, & sic in quatuor modis primæ figuræ concluditur, & in tota secunda, & tertia figura.

2 *Indirectè* quando *major* terminus in conclusione *subjicitur*, & *minor est prædicatum*, & hoc solùm fit in prima figura & modis illis quinque posterioribus, juxta vers.

Omnes directè concludunt, excipe quinque,
Nomina sunt quorum, Bara: Cel. Da: Fa: Vricesmorum.

Ac de Syllogismi communis tàm materiâ quàm formâ secundum quæ conficiendi sunt Syllogismi, hæc dicta sunto: quæ ut faciliùs intelligantur, observandæ sunt hæ quæ sequuntur regulæ.

Regulæ de Syllogismo.

1 Ex veris præmissis ritè & secundum regulas dispositis conclusio semper vera sequitur, juxta versiculos.

Ex falsis falsum, verumque aliquando sequetur:
Ex veris possit nil, nisi vera sequi.

2 Ex puris negativis aut puris particularibus in præmissis, nihil universale legitimè infertur.

3 Conclusio semper sequitur deteriorem partem;

est

est autem negativa deterior affirmativâ, & universali particularis.

4 Ubi quatuor sunt termini, legitimus non est Syllogismus: & omne ambiguum sive æquivocum facit quatuor terminos, unum nempe ex tribus duplicando.

5 Termini debent esse tres, & non plures: & hi debent intermisceri, sic, ut neque totus ullus terminus, neque pars ulla ullius termini, sit in quavis propositione; tunc enim non erit Syllogismus.

6 Omnis Syllogismus Categoricus communis in uno horum novemdecem modorum conficitur, qui sit in una ex tribus prædictis figuris.

7 Omnis Syllogismus vel est in prima figura, vel ad primam reducibilis.

CAP. 10.

De reductione Syllogismorum.

SYllogismorum alii sunt *perfecti* qui naturaliter & evidenter concludunt, & nulla egent reductione: tales sunt in quatuor primis modis primæ figuræ: alii autem omnes sunt *imperfecti*, & ad hos quatuor sunt reducendi, ubi duo sunt notanda.

1 Quòd reductio non sit ideo inventa, quoniam modi imperfecti non concludunt ex se necessariò (nam in omni modo conclusio sequitur necessariò ex præmissis) sed ut evidentior fiat sequela conclusionis ex præmissis in modis secundæ vel tertiæ figuræ per reductionem ad modos in primâ.

2 Quòd radix hujus evidentiæ est *dictum de omni, & dictum de nullo*; quæ duo adeo omnibus innotescunt, *nullo quid*

Dictum de omni & dictum de

teſcunt, ut à nullis unquam in quæſtionem vocantur. *Dictum de omni* eſt hoc quicquid affirmatur de prædicato univerſaliter, affirmatur etiam de omni ejus ſubjecto, & in hoc fundantur *Barbara* & *Darii*. *Dictum de nullo* eſt, quicquid negatur univerſaliter de prædicato, illud etiam negatur de omni ejus ſubjecto, & in hoc fundantur concluſiones in *Celarent* & *Ferio*. Hinc igitur patet cur rel qui ad hos quatuor modos ſunt reducendi: quia ſcilicet adeo naturaliter hi quatuor concludunt, & in his duobus dictis fundantur.

De Reductione igitur pauca ſunt dicenda, &

1 Quid ſit.
2 Quotuplex ſit.
3 Quomodo fiat omnis reductio.

Reductio quid.

1 *Reductio* eſt declaratio ſeu manifeſtatio quomodo concluſio ſequatur ex præmiſſis in modo aliquo imperfecto, per reductionem ad modum perfectum, vel per reductionem ad alteram partem contradictionis. Quid ſit videmus, nunc quotuplex dicendum eſt.

Reductio quotuplex.

2 Duplex eſt *Reductio*.

1 *Oſtenſiva*, quæ oſtendit concluſionem ſequi in modo imperfecto, vel per converſionem unius aut plurium propoſitionum: vel per tranſpoſitionem præmiſſarum: vel per utrumque.

2 *Per impoſſibile*, quando adverſarium urgemus incommodo, & (niſi velit concedere concluſionem) cogimus eum concedere huic contradictoriam: vel quod eſt impoſſibile, (ſcilicet) utrumque membrum contradictionis eſſe falſum.

Quid & quotuplex ſit reductio videmus, quomodo fiat nunc dicendum eſt.

3 Ut

1 A propoſitione converſa ad propoſitionem convertentem ſemper eſt firmum argumentum, juxta regulas converſionis.

1 Tres *propoſitiones* ſequentes.

2 Quicquid rectè ſequitur à concluſione in proſyllogiſmo, illud etiam ſequitur ab iiſdem præmiſſis in proſyllogiſmo.

3 Contradictionis altera pars eſt ſemper vera.

3 Ut apta *fiat* Reductio obſerva hæc tria

1 *Capitales*, à quibus quatuor modi perfecti incipiunt & ſunt B. C. D. F. & omnes imperfecti incipientes à B reducuntur ad *Barbara*, à C ad *celarent*, à D ad *Darii*, ab F ad *Ferio*.

2 *Mediας*, quæ ſunt quatuor S.P.M.C.S. notat illam propoſitionem in qua reperitur, convertendam eſſe *ſimplici* converſione. P notat propoſitionem convertendam eſſe *per accidens*. M notat præmiſſas eſſe *Mutandas*, (ſcilicet) majorem in locum minoris, & contrà. C notat Syllogiſmum convertendum eſſe *per impoſſibile*, juxta verſiculos.

2 *Conſonantes* tum

Simpliciter

Simpliciter *verti* vult S: P *verò per* Acci. M *vult transponi*, C *per Impossibile duci.*

3 Regulam generalem, scilicet, quod omnes modi imperfecti reducuntur reductione ostensiva, exceptis *Baroco* & *Bocardo* quæ reducuntur per impossibile: quæ ut meliùs intelligamus notanda sunt hæc duo.

1 Versiculus hic vulgaris, *Servat majorem Baroco: Bocardo minorem.*

2 Si *Baroco* reducatur, contradictoria conclusioni erit minor propositio: Si *Bocardo* reducatur, tum contradictoria conclusioni erit major propositio.

Hactenus de Reductione.

CAP. II.

De Syllogismo Rhetorico.

Syllogismus Rhetoricus quid.

DIximus hæc de Syllogismo *dialectico* Huic affinis est *Rhetoricus*, de quo pauca dicenda: differt autem nihil à dialectico Syllogismo, nisi quòd ille fusiùs, hic strictiùs, conclusionem probat: hic ex duabus præmissis, ille ex pluribus nonnunquam.

In

In Syllogismo *Rhetorico*, sicut Dialectico sunt tres partes.

1 *Propositio*, seu *major*, quæ rarò est nuda & sola, sed confirmari solet vel
- Ratione aliqua, seu causa.
- Similitudine.
- Exemplo uno vel pluribus.
- Testimonio uno vel pluribus.

2 *Assumptio* seu *minor*, quæ etiam confirmari solet, vel
- Similitudine.
- Exemplo uno vel pluribus.
- Testimonio uno vel pluribus,

Ex quibus partibus constat.

3 *Conclusio*, quæ etiam aliquo modo est illustranda.

In Syllogismo Rhetorico non semper exprimuntur hæ partes omnes, sed *desideratur* nonnunquam *propositio*, vel illius probatio: aut quum probatur, non ex his omnibus probatur, sed uno aliquo probatur: etiam *Assumptio*, non omnibus modis, sed uno fortè, vel duobus vel pluribus probatur: *Conclusio* sæpè etiam primo loco proponitur, tum *Assumptio*, & tertio loco *propositio*: quæ omnia arbitrio oratoris, & causæ quam tractat, relinquenda sunt.

CAP. 12.

De Syllogismo Expositorio.

Syllogismus expositorius quid.

DIxi hactenus de Syllogismo Categorico Communi. Nunc dicendum est de Syllogismo Categorico *Expositorio*: qui est, quando medius terminus est nomen proprium, seu commune cum nota singulari,

lari, hic, hæc, hoc: ut, *hic homo est Atheniensis, & hic homo est doctus, Ergo aliquis Atheniensis est doctus.*

Syllogismi Expositorii non sunt varii modi, nec variæ figuræ, sed frequenter sunt in tertia figura, ita ut medium bis subjiciatur: ut, *hæc castigatio Catilinæ est supplicium, at hæc castigatio Catilinæ est utilis, ergo aliquod supplicium est utile.* Et hæc de Syllogismo Expositorio: plura adjicere non est necesse.

CAP. 13.

De Syllogismo Hypothetico.

DIxi hactenus de Syllogismo tàm communi Dialectico, Rhetorico, quàm Expositorio: venio ad *Hypotheticum*; de quo pauca dicam, quia omnia ferè ex tractatione priorum pendent.

Quotuplex Syllogismus.

Syllogismus *Hypotheticus* est triplex.

1 *Conditionalis*, est quando una propositio vel plures sunt conditionales: ut, *Si homo est animal est corpus, at homo est animal ergo est corpus*: estque vel affirmativus vel negativus.

2 *Disjunctivus*: est quando una propositio est disjunctiva: ut, *vel est dies vel est nox, at non est nox, ergo est dies.*

3 *Copulativus*, & hic rarò est in usu: ut, *omne rationale est risibile & flebile, omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est risibilis & flebilis.*

Plura quæ de hoc Syllogismo dicenda sunt, ex tractatione Syllogismi Categorici sunt petenda; quod si hujus Syllogismi Hypothetici quærantur alii modi & figuræ, rectè & aptè inveniri possunt, sed

sed quia ratio & sensus docet, quæ ratio sequitur quæ non, ideo non est necesse ullos aut modos aut figuras ejus tradere.

CAP. 14.
De Syllogismo Imperfecto.

DIxi hactenus de argumentatione perfectâ, quæ est Syllogismus, nunc dicendum est de imperfectâ, quæ est Syllogismus Imperfectus.

Imperfectus Syllogismus est qui deficit in præmissarum numero, vel dispositione, vel (ab iisdem) illatione: estque quadruplex, Enthymema, Inductio, Exemplum, Sorites. *Imperfectus Syllogismus quid.*

1 *Enthymema*, est Syllogismus Imperfectus ex alterâ tantùm præmissarum conclusionem inferens: ut, *homo est animal, ergo est corpus animatum.* *Enthymema quid.*

In quo hæc *tria* sunt observanda. *matis vel propositiones, quarum prima dicitur Antecedens, altera dicitur Consequens.*

1 In omni Enthymemate duæ sunt *gulæ.*

2 Si prædicatum sit in Conclusione & Antecedente, tum deest Minor propositio, quam si apponas, erit perfectus Syllogismus. Si subjectum sit in Conclusione & Antecedente, tum deest Major propositio. Dicitur enim *Enthymema*, quasi ἐν τῷ θυμῷ quòd mente tantùm concipitur brevitatis causa altera propositio, ut satis manifesta.

3 Enthymema est perfectus Syllogismus quoad *firmitatem* probationis: Imperfectus quoad *evidentiam*, quia altera præmissarum deest & subintelligitur.

2 *Inductio*

Inductio quid.

2 *Inductio* est imperfectus Syllogismus per quem ex omnibus singularibus inductis colligimus universalem conclusionem: ut, *hic homo est animal, & ille homo est animal, & sic de cæteris: ergo omnis homo est animal.*

Inductionis regulæ.

In *Inductione* hæc *quatuor* sunt observanda.

1 Per singularia non tantùm intelligimus individua; sed & minùs universalia, & species respectu generis ut & partes omnes integrales respectu totius.

2 Nisi plena sit omnium singularium enumeratio, falsa erit conclusio.

3 Inductio est accommodatissimum instrumentum ad artes inveniendas.

4 Inductio reducitur ad Hypotheticum Syllogismum: ut, *Si Petrus sit rationalis, si Socrates, &c. tum omnis homo est rationalis; at Petrus & Socrates, &c. ergo.*

Exemplum quid.

2 *Exemplum*, est Syllogismus imperfectus in quo ex uno vel pluribus singularibus colligimus aliud particulare: ut, *Alexander* rebus plerunque fæliciter gestis, nil nisi orbis Monarchiam meditatus est, ergo & Rex Hispaniarum hoc tentare solet.

Exemplire-gulæ.

In *Exemplo* hæc *quatuor* sunt observanda.

1 Exemplum est inchoata Inductio.

2 In omni exemplo sunt quatuor termini: ideoque ad Syllogismum perfectum non reducitur immediatè.

3 Exemplum minimæ virtutis est ad *probandum*, maximæ verò ad *persuadendum*, ideoque est Syllogismus Oratorius.

4 Exemplum omne in illatione nititur hac generali regula, *Similibus similia convenire.*

4 *Scitu*

4 *Sorites* eſt Syllogiſmus imperfectus, in quo ex quatuor vel pluribus concluſionem colligimus, in quâ primum Subjectum cum ultimo prædicato conjungitur: ut, *Socrates eſt homo, homo eſt animal, animal eſt vivens, vivens eſt corpus, corpus eſt ſubſtantia, ſubſtantia eſt Ens*, ergo *Socrates eſt Ens*. *Sorites quid.*

Ubi hæc *tria* ſunt notanda.

1 Sorites eſt tantùm cumulus Syllogiſmorum, brevitatis ſtudio in unum congeſtorum, unde nomen habet.

2 Sorites reſolvi debet in Syllogiſmos primæ figuræ. *Soritæ regulæ.*

3 In ſerie rerum & cauſarum vera erit Sorites, ſi genus non mutetur, & Series non miſceantur: quod ex prima regula Anteprædicamentali diſcendum eſt.

Hæc de Syllogiſmo & ejus Speciebus deguſtâſſe ſat erit.

CAP. 15.

De Legibus diſputandi. *Appendix.*

PRopoſui totam propoſitionis cognitionem, tam ut in ſe conſideratur, quàm ut cum aliâ conjungitur ad efficiendam Argumentationem. Nunc de Legibus diſputandi pauca adjiciam, quaſi epilogi loco. *Diſputatio quid.*

Diſputatio quid ſit, hìc cognoſcas: *Diſputatio* eſt de re aliqua controverſâ, pugna argumentoſa, aut veritatis ejus inveniendi cauſâ, aut ingenii exercendi, aut tentandi ſtudio inſtituta.

Diſputantes ſunt duo.

1 *Opponens*,

1 *Opponens*, cujus munus est,
- 1 Diligenter perpendere quid expugnaturus sit, nec aliud probare quàm quod ab adversario negatur.
- 2 Argumenta cautè & directè sine hæsitantia proponere.
- 3 Negatam propositionem diligenter advertere, eamque confirmare.
- 4 Solutionem ab adversario datam, 1. repetere verbis ipsius, tum aut eam accipere ut sanam, aut refellere ut infirmam.
- 5 Cavere ne respondens ad aliud respondeat, quàm quod ab ipso proponitur.

2 *Respondens*, cujus munus est,
- 1 Præcipuè cavete nè opponens quicquam aliud probet, nisi quod ab ipso negatur, idque inferat ipsius verbis.
- 2 Propositam rationem ab Opponente sobriè & distinctè repetere.
- 3 Aptè solutionem aptare, cùm sit opus idque *quatuor* modis,
  - 1 Concedendo quæ vera sunt, & sic conclusio concedi potest, quum sit vera.
  - 2 Negando quæ falsa sunt, & hoc solùm in præmissis nunquam in conclusione.
  - 3 Distinguendo quæ sunt ambigua: idque vel in tota propositione vel parte aliqua & termino.
  - 4 Applicando illam distinctionem aptè.

Finis Argumentationis in genere, quatenus secundum formam (id est) *modum & figuram consideratur.*

LIB: 4:

LIBER QUARTUS.

CAP. 1.

De prima Definitione Demonſtrationis.

FGimus hucuſque de Syllogiſmo in *Genere*, prout (abſque ullâ vel materiæ vel finis conſideratione) in terminis ſolùm diſponendis ſecundum modos & figuras verſatur, quo in ſenſu apud *Ariſt.* ſatis prolixè tractatur *Priov. Analyt. lib.* 1. & 2. Reſtat jam ut de Syllogiſmo in *Specie* aliquid adjiciamus, quatenus ad certam materiam reſtringitur, & in hunc vel illum ſcopum dirigitur. Cùm itaque in duplici materiâ conſtituatur, hâc *neceſſariâ*, illâ verò *probabili*; & ad duos fines collimet, *Opinionem*, & *Scientiam:* hinc duplex in Specie oritur Syllogiſmus; quorum alter dicitur *Demonſtrativus*, alter verò *Dialecticus*; hic (à materia) *Contingens*, ille *Neceſſarius*; hic (à Fine) *Opinabilis*, (cui perſuaſibilis ſeu Rhetoricus Syllogiſmus refertur) ille *Scientificus* nuncupatus.

Syllogiſmo *Sophiſtico* ſeu fallaci, nomen Syllogiſmi (niſi ſano ſenſu) non tribuimus; cujus finis eſt *Deceptio*; cujus materia, ſeu media, *Specie tantùm* ſunt *probabilia*, unde nomen (*Apparentis*) obtinet: quem in ſcopulum ne quiſpiam fortè impingat, (poſtquam ad propoſitos fines iter verum monſtratum ſit) Scyllam hanc incautis, per capita quædam notabimus. De Syllogiſmo itaque *Demonſtrativo* priùs eſt agendum, mox de cæteris ordine.

In Demonſtratione hæc tria ſunt tradenda.
1 Quid ſit.
2 Quotuplex.
3 Quæ ſint ejus Affectiones.

Ut oſtendamus quid ſit, ſciendum eſt, qd duplex eſt demonſtrationis *Definitio*.

Demonstratio quid.

Altera petita à Demonstrationis
- 1 *Fine*, unde sic describitur. *Demonstratio est Syllogismus scientificus.*
- 2 *Materiâ*, seu potius conditionibus præmissarum; unde sic definitur. *Demonstratio est Syllogismus constans ex veris, primis, immediatis, notioribus, prioribus, & causis conclusionis.*

De utrâque ordine dicturi; prioris explicationem prius aggredimur.

Genus] est *Syllogismus* (non imperfectus quispiam aut mutilus) sed specialiter sic dictus, perfectus, modo figurâque constitutus.

Differentia] est *Scientificus* per quam ab aliis Syllogismis in certâ materia constitutis distinguitur. Namque *Topici* finis est *Opinio* vel fides oratoria; *Sophistici* scopus est *deceptio*. Ad hujus itaque plenioremevidentiam, notandum est duplicem esse Demonstrationis finem.

Duplex finis Demonstrationis.

Alterum
- 1 *Internum* & Operis, quem in hoc ipso tractatu consequi poterimus: Atque est, *legitimam Demonstrationem conficere.*
- 2 *Externum* & Operantis; atque est *scientia:* ad quam facilius comparandam, præstantissimum hoc instrumentum, sive demonstrantis regula, erat excogitata.

Finis internus quo pacto à nobis sit assequendus (scil. *Demonstrationem componere*) subsequens tractatus docebit. Ad externum vero adipiscendum, duo sunt notanda. 1 Quid sit. 2 Ex quibus partibus seu terminis simplicibus constat.

Scientia quid.

Definitur *Scientia*; notitia certa conclusionum, quibus propter Demonstrationem assentimus. Vel sic: *Scientia* est cognitio alicujus propriæ passionis, inhærentis suo proprio subjecto, per propria & immediata principia. Vel sic aliàs in concreto: *Scire est*

causam

causam cognoscere propter quam res est, illius rei causam esse, nec aliter se habere posse: cujus ultimæ definitionis partes sic explicantur.

Genus] est *cognitio*, non quævis tamen sensibilis notitia, sed *intellectiva*; neque hæc indiscriminatim universalis; sed *ad rectum objectum definita*, non terminorum simplicium, sed *complexorum*; non principii, sed *conclusionis*.

Differentia] duas habet partes, quarum altera refertur ad *Objectum* sive rem cognitam, his verbis, *illius rei causam esse*, ubi hæc tria notemus. 1 quod scire est *per causam*: unde per effectum non habetur perfecta scientia. 2 *per causam propter quam*: unde solùm efficiens & finis sunt causæ demonstrantes effectum, & Demonstrationis medium in ordine ad affectionem. 3 *per causam propter quam illius*: unde non quævis efficiens causa remota, vel finalis, vel efficiens parit scientiam; sed propria atque immediata *illius*. Altera pars [differentiæ] refertur ad *Subjectum* sive animum scientis; ut, *aliter se habere non possit*; nam si de rebus necessariis fluctuet animus, non jam *scientia est, sed opinio*.

CAP. 2.

De præcognitionibus, quæstionibus, & tribus præcognitis.

DEfinitione sic explicatâ, partes scientiæ succedunt explicandæ, quas in omni scientia perfectâ fas est invenire, & sunt *tria præcognita* quæ per tres terminos simplices exprimuntur. 1 *Subjectum*, 2 *Affectio*, 3 *Principium*, de quibus post præcognitiones & quæstiones sigillatim dicemus.

De præcognitione hæc tria sunt tradenda.
1 Quid sit.
2 Quotuplex.
3 Quæ regulæ.

Præcognitio est antecedens quædam acquisita notitia, quæ ad exactiorem cognitionem ordinabilis, viam præparat, quâ tandem ad ipsos scientiarum apices gradatim ascendamus. *Præcognitio quid.*

Estque duplex
1 *Sensitiva* quam per sensus acquirimus, estque hæc notitia, radix, fons, & simpliciter primum omnis acquisitæ cognitionis intellectivæ principium; quæ aliàs *præparans* nuncupatur.
2 *Intellectiva*, quæ duplex est, vel enim antecedit
1 *Conclusionem immediate*; & tum dicitur præcognitio *complexa*; sive agens, estque tùm Axiomatum, tùm præmissarum perceptio.
2 *Totam Demonstrationem*; & dicitur *simplex* sive *dirigens*; quæ tres terminos simplices ex quibus Demonstratio constat æqualiter respiciat. Atque hæc sola præcognitio ad hunc locum spectat.

Præcognitio hæc Quotuplex
simplex est duplex in genere.
1 *Quid sit*, quæ in se duo includit.
1 *Nominis significationem*, & dicitur, *quid Nominis.*
2 *Naturæ manifestationem*, & tum dicitur *quid Rei.*
2 *Quòd sit*, quæ in se includit quod
1 Quæsitum est vel existat revera *extra intellectum*; & hæc respondet quæstioni *An sit?*
2 Quæsitum est *verum prædicatum* in subjecto.

Quæstio quotuplex *sit.*
Quæstio est duplex alia
1 *Simplex*, quæ æqualiter convenit accidentibus & substantiis, & hæc vel
1 De essentia vel existentia interrogat, *An sit?*
2 De natura quærit, *Quid sit?*

2 *Complexa*

2 *Complexa* quæ præsertim convenit accidentibus, & vel quærit
- 1 *utrum* prædicatum subjecto *insit*, ut *utrum homo est risibilis*?
- 2 *Cur* prædicatum *insit* subjecto: ut, *cur homo est risibilis*?

Quarum quæstionum ordo strictim semper observandus quia naturâ & serie prægnitionum profluit, & talis est ut 1 quæratur An sit. 2 quid sit. 3 utrum insit subjecto. 4 & ultimò, cur inhæreat subjecto. Prægnoscimus enim 1 quid sit nomen. 2 quòd res sit existens. 3 quid sit natura ejus. 4 & ultimò, quòd insit subjecto. *Ordo quæstionum & prægnitionum.*

His definitis, de utrisque conjunctim hæ leges sunt observandæ.

1 Quid nominis, est semper prægnitio nunquàm Quæstio.

2 Cur sit, est semper Quæstio, nunquam prægnitio.

3 An sit, Quid rei, & Quòd sit, sunt ex parte præcedentium quæstiones; sed respectu subsequentium, Prægnitiones. *Regulæ de prægnitionibus & quæstionibus.*

Post prægnitiones & quæstiones proximè agendum est de ipsis *prægnitis*: quæ (quantum ad præsens institutum) sunt in duplici genere. Namque

Alia sunt *Prægnita*
- 1 *Simplicia*, quæ *ante ingressum* Demonstrationis seorsim prægnoscuntur, qualia sunt tantum hæc tria suprà proposita & mox tradenda 1 *Subjectum*, 2 *Passio*, 3 *Principium*.
- 2 *Complexa*, quæ in Demonstrationis *progressu* sive in ipso actu Demonstrandi, immediatè prægnoscuntur conclusioni; & sunt duæ *præmissæ*, de quibus, cap. 4 fusiùs dicemus.

De præcognitis simplicibus hæc sunt inquirenda, 1 quid sunt, 2 quotuplicia, 3 quæ sunt conditiones singulorum, & primùm de *subjecto* dicamus, quod sic definitur.

Quid sit Subjectum. *Subjectum* est terminus simplex in demonstratione de quo accidens per causam proximam demonstratur: quod alias dicitur, *genus*, *materia*, *minus extremum*, estque hoc

Quotuplex sit Subjectum. *Subjectum* duplex.
- 1 *Totale*, quod toti scientiæ & omnibus quæ in eâ sunt substernitur, quale est, *corpus naturale in physiologia: in Arithmetica numerus: ens in Metaphysica.*
- 2 *Partiale*, quod cum sit tantùm species, seu pars generalis subjecti, toti scientiæ non adæquatur, sed specialioribus attributis, quale adhibere solemus ad demonstrandum hanc vel illam affectionem in Specie. Quorum utrumque rursum est vel *materiale* vel *formale:*

Materiale; (quod *res considerata* vocatur) & hoc in diversis disciplinis & scientiis locum habet, *v. g. homo* tractatur in *Physicis*, *Anatomicis*, *Ethicis*, *Medicinal. Chirurgicis*, *&c.*

Formale, quod præter rem consideratam includit *modum considerandi*, secundum quem res considerata determinatur ad hanc vel illam scientiam, *v.g. homo* in *physiologia* est ut subjectum particulare *tractationis* seu *demonstrationis*; in *Anatomica* ut subjectum *operationis* seu inspectionis, in *Ethic. Medicin. Chirurg.* ut *finis cui*, sive subjectum *informationis*, quatenus *sanitate* donandus: in illâ *morali* in his *naturali*, sed diversis mediis. Atque de hoc subjecto dicitur, *unitas scientiæ pendet ab unitate subjecti*: nempe

pe unitas scientiæ *totalis* ab unitate *subjecti totalis*, partialis à *partiali* pendet.

De subjecto formali sive sit totale seu partiale *leges istæ* sunt tenendæ.

Leges subjecti.

1 Ut sit ens per se extra intellectum, hoc enim requiritur, ut possit subsistare accidentibus demonstratis, sive sit substantia: ut, scientiâ *physicâ*: sive sit de genere accidentium, ut in *mathematicis*.

2 Ut habeat propria principia, & proprias affectiones.

3 Ut sit adæquatum scientiæ cui substernitur; totale totali, particulare particulari scientiæ: ita ut alibi nusquam reperiatur.

4 Ut ante ingressum demonstrationis præcognoscatur, quid sit & quod sit.

Tantùm de subjecto: sequitur suo ordine *Accidens* demonstrabile, quod (quia præsertim respicimus demonstrationem potissimam) *propria passio* dicetur, atque sic definitur.

Passio quid.

Passio est plerumque accidens proprium quod de subjecto demonstratur, per proprium principium; quæ aliàs *accidens*, *affectio*, *effectus*, *majus extremum*, & *quæsitum* simpliciter nuncupatur.

Quotuplex sit passio distinctè satis intelligatur cum demonstrationis species inspexeris. cap. 6.

Leges passionis.

Passionis *Conditiones* sunt tres.

1 Ut præcognoscatur quid nomen significet.

2 Ut consideretur quatenus inhæreat, nam cum subjecti vicem obtinet, dicitur quodammodo *Substantia*. Arist. l.b. 1. post. cap. 27.

3 Ut definiatur per subjectum proprium, genus, & causam efficientem.

Affectionem subsequitur *Principium*, quod sic describatur.

Principium simplex quid.

Principium est per quod affectio demonstratur, de suo subjecto: quod intelligendum est de termino simplici: qui est tertium præcognitum.

Quotuplex sit constabit, cap. 6.

Principii simplicis leges.

Leges autem principii simplicis sunt quatuor.

1 Ut sit terminus simplex toti demonstrationi *præcognitus*: nam principia complexa non sunt præcognita prima toti demonstrationi, & *ante ingressum operis*, sed præcognoscuntur *tantùm conclusioni*, idque immediatè & in ipso demonstrandi actu & *progressu*.

2 Ut præcognoscatur quid significet, & aliquando quòd sit.

3 Ut sit principium tùm *essendi*, tùm etiam *cognoscendi*.

4 Ut in eâdem scientia possit à posteriori demonstrari, seu quòd sit; à priori verò nunquam, sive cur sit.

Atque hæc de tribus præcognitis dixisse sat erit.

CAP. 3.

ABsolutis propriis principiis sequuntur complexa, quæ cum dupliciter considerentur 1 Seorsim & per se. 2 Conjunctim cum præmissis; in hoc cap. seorsim considerentur, conjunctim in sequenti.

De principio complexo *per se* considerato, hæc tria sunt tradenda. 1 Quid sit. 2 Quotuplex, seu quot sunt Species. 3 Quæ singulorum leges.

Prin-

Principium eſt propoſitio immediata. *Ariſt. lib.* 1. *Poſt. cap.* 2. quam definitionem ſic explicamus. *Principium complexum quid.*

Genus eſt *propoſitio*, (non Dialectica vel contingens quæ contingenter vera eſt vel falſa, cum in opinione ſit adhuc pendula) ſed *Demonſtrativa* ſeu neceſſaria quæ determinatè & neceſſariò vera eſt. Unde liquet quodnam Demonſtrationis principium hîc definitur, ſcil. non ſimplex illud (de quo ſuprà) ſed *complexum*.

Differentia, eſt, quòd ſit propoſitio immediata, quam inter præmiſſarum conditiones capite ſeq. perpendamus. *Principium quotuplex Axioma quid.*

Principium autem hoc *complexum* eſt in duplici differentia, namque aliud eſt

1 *Axioma*; (quod aliàs nuncupatur *commune principium, Dignitas*, & *Maxima*) eſt tale principium quod vel eſt nobis naturale, vel tam facili negotio furtim & paulatim inſenſibiliter acquiritur; ut antequàm ad diſcendum accedamus, neceſſe eſt hoc cognitum habeamus.

2 *Theſis*, eſt principium proprium unius ſcientiæ, quod eſt per ſe fide dignum, diſcenti tamen adhuc penitus inauditum, abſque omni probatione, ab eodem primâ recitatione percipitur.

Axiomatum rurſus alia ſunt

1 *Suprema*, & communiſſima quæ cæteras omnes ſcientias tranſcendunt (quorum uſus non eſt exiguus in Demonſtratione ducente ad Impoſſibile) qualia ſunt, hæc duo *Metaphyſica*. *Idem non poteſt eſſe, & non eſſe. De omni ve, vera eſt affirmatio vel negatio.*

2 *Communia* non ſimpliciter omnibus, ſed pluribus; vel ſaltem duabus ſcientiis communicata; quale eſt illud

Mathe-

Mathematicum: *ab æqualibus æqualia demas, reliqua erunt æqualia*: quod si determinetur per *magnitudinem* fit principium *Geometricum*; si per *numerum*, fit principium *Arithmeticum*.

Thesis sumitur tripliciter.

1 *Vulgariter*, pro quâvis propositione vel sententia vel themate.

2 *Strictius*, pro sententia cujusdam nobilis philosophi, præter vulgarem & receptam opinionem. Ut *Arist. lib.* 1. *Top. cap.* 11.

3 *Strictissimè*, pro principio demonstrativo quod nos supra definivimus: quo sensu est *hypothesis* vel *definitio*.

Hypothesis & postulatum quid.

Thesis est duplex

1 *Hypothesis*, cum docens ponit aliquid esse vel non esse absque probatione, quod si discenti videatur probabile dicitur ad illum *suppositio*: sed si vel nondum assentiatur, vel contra opinetur, *postulatum* appellatur.

Definitio quid.

2 *Definitio*, cum docens determinatè quid sit ostendat, & ponat; estq; vel definitio *subjecti* & *affectionis* simul, vel *affectionis* seorsim: eaq; vel causalis & tum est major propositio: vel aggregata ex majore & minore propositione, estq; demonstrationis *effectus* non principium.

Leges de principiis complexis.

De supradictis principiis *regulæ* sunt observandæ.

1 Principia communia in suâ *latitudine* à demonstratione ostensivâ simpliciter excluduntur.

2 Principia communia ad subjectum speciale *coarctata* non expresse & formaliter, sed *virtualiter tantùm* & extrinsecus (ut limites quos transilire non liceat) ingrediuntur demonstrationem ostensivam.

3 Principia communissima in *ambitu* suo, *actu*, & *formaliter*

formaliter, inſunt in demonſtratione quæ ducit ad impoſſibile.

4 Suppoſitio ſubjecti non actu ingreditur demonſtrationem jam formatam, ſed ſemper præcognoſcitur eidem mox formandæ.

5 Definitio affectionis tum cauſalis, tum aggregati *actu* exprimitur in demonſtratione oſtenſiva.

6 Definitio non niſi conjunctim cum definito, habitoque reſpectu ad concluſionem, eſt ſpecies principii quod ſupra definitur (immediata propoſitio.)

CAP. 4.

De ſecunda definitione demonſtrationis.

QUid ſit principium complexum per ſe conſideratum & quotuplex & quæ illius leges jam dictum eſt: ſed quoniam ex his unà cum affectione conjunctis duæ reſultant *præmiſſæ* demõſtrationis quæ ipſæ etiam principia dicuntur, ideo de illarum conditionibus in 2 definitione paucula ſunt dicenda. 1 itaque definitionem proponamus, 2 ejus partes perpendamus.

Demonſtratio eſt Syllogiſmus conſtans ex veris, primis, immediatis, notioribus, prioribus, & cauſis concluſionis.

De genere quod eſt *ſyllogiſmus* ſupra egimus. Differentiarum apices totidem ſunt præmiſſarum conditiones, de quibus ſigillatim prout proponuntur, dicendum: ubi cognoſcendum eſt, has quinque conditiones in duplici diſcrimine verſari. Namque aliæ competunt principaliter

Secunda definitionis demonſtrationis tertia deſumitur, ſeu potiùs à conditionibus præmiſſarum.

Principiis { 1 *Inter ſe* conſideratis, ſcil. ut ſint { 1 Vera. 2 Prima & immediata. } 2 Ad *rem*.

2 Ad *conclusionem* relatis: scil. ut sint
- 1 Priora,
- 2 Notiora.
- 3 Causæ conclusionis.

Quæ uo mnes conditiones speciatim sic explicantur.

1 *Veritas principiorum.*

1 Est, ut principia sint *vera*, quæ scientiam pariunt. Ubi notandum quòd veritas principiorum Demonstrativorum petenda est partim à Demonstrationis *Materia*, partim à *forma*.

1 à *materiæ* vel
- 1 *Significata* seu reipsa, atque dicitur aliàs, *veritas rei, sive objecti*, estque duplex
  - 1 *Incomplexa*, seu essentiæ vel existentiæ; quando res reverà est extra intellectum.
  - 2 *Complexa*, seu dependentiæ, quando res inter se necessariam habent atque arctam cohærentiam utcunque à nobis non observatam.
- 2 *Significante*, seu termino, quando termini rebus significatis aptè congruunt; simplices simplicibus, complexi rebus complexis.

2 A *Formâ*, quæ consistit in debitâ dispositione terminorum in Propositionibus secundum modos & figuras Syllogismi in genere: Atque hæc dicitur, *veritas illationis*, seu formæ, cum altera sit *veritas rei*, seu materiæ substratæ. Utroque modo præmissæ in Demonstratione sunt veræ.

3 *Primitas & immediatas.*

2 Conditio est: ut principia sint *prima* & *immediata*: quæ duo non re discrepant sed tantùm ratione, quorum posterius additur, ad restrictionem & explicationem prioris, quod ex hâc distinctione patebit.

Primum

Primum dicitur duobus modis,

1 *Surſum aſcendendo*, quomodo illud dicitur primum, quo non datur aliud prius: ut, *Deus eſt*, *Subſtantia eſt*.

2 *Deorſum deſcendendo*, quomodo illud eſt primum, quod proximè attingit effectum, ſive de quo effectus primò prædicatur, quod planè idem eſt, ac ſi diceretur immediatum. De quo hæc tria ſunt tradenda. 1 quid ſit. 2 quotuplex. 3 quomodo in Demonſtratione potiſſima ſingulæ propoſitiones ſint immediatæ. *Primum duplex.*

Immediatum eſt inter quod & prædicatum non datur medium: quod ut fiat manifeſtum, notandum quòd duplex eſt *Immediatum quid.*

Immediatas, alia eſt

1 *Subjecti*, quando inter prædicatum & ſubjectum nullum intercedit immediatius ſubjectum: ut, *homo eſt rationalis*, *homo eſt riſibilis*. *Immediatum duplex.*

2 *Cauſæ*, quando inter prædicatum & ſubjectum cauſa immediatior non intervenit: ut, *rationale eſt riſibile*, *homo eſt rationalis*.

In Demonſtratione potiſſimâ ubi medius terminus eſt cauſa interna ſubjecti, (ſcil. *materia* vel *forma*) & *efficiens* effectus per emanationem, major propoſitio eſt immediata ratione cauſæ, ſed non ſubjecti: ut, *rationale eſt riſibile*. Concluſio eſt immediata ratione ſubjecti, ſed non cauſæ: ut, *homo eſt riſibilis*. Minor utroque modo eſt immediata, tàm immediatione cauſæ, quàm ſubjecti: ut, *homo eſt riſibilis*. *Quæ propoſitiones ſint immediatæ.*

In demonſtratione potiſſimâ ubi medius terminus non eſt cauſa interna ſubjecti, licet tam major quàm concluſio ſit immediata, minor tamen non eſt immediata

immediata ratione causæ. Hoc accidit in omni demonstratione potissima à causa externa; tum etiam ubi ab una affectione prædemonstratâ procedimus ad demonstrationem alterius; quales sunt propemodum omnes Mathemat. demonstrationes; ut refert *Zab. de medio demonstat. c.* 17. quali etiam in physicis utitur philosophus. *lib.* 2. *de cœlo text.* 59 *omne globosum in sphæra mobili recipiens lumen ab alio, lumine paulatim accrescit: Luna sic se habet, ergo luna lumine paulatim accrescit.* De his vide plura in fine cap. 5.

Ob. Si quis contenderet has non esse potissimas, quia potior est & præstantior illa Demonstratio ubi omnes propositiones sunt immediatæ.

Sol. 1. 1 Dico quòd hæ demonstrationes sunt potissimæ quantum ad *effectum* demonstrationis, qui est *scientiam parere*, neque minùs per mediatam minorem, quàm si esset immediata, hunc effectum assequimur; dummodo major sit indemonstrabilis; pariter ut clavis ferrea æquè præstans est, atque deaurata quantum ad usum clavis; si officium suum dextrè absolvat, (licet materia ejus minoris pretii habeatur.)

Sol. 2. 2 Dico quòd in Demonstratione unius effectus per alterum prædemonstratum, minor est virtualiter immediata; quia licet medium sit effectus, vim tamen & virtutem mutuatur à causâ prædemonstrante immediatâ.

Hactenus egimus de *Absolutis* conditionibus, quæ principiis conveniunt respectu *Demonstrationis* mox *efformandæ:* à quibus tanquam à fonte dimanat propositionum necessitas, de quâ proximo cap.

Sequuntur conditiones *respectivæ*, quæ principiis conveniunt ratione *conclusionis* mox *inferendæ*, & Demonstrationis propè efformatæ.

1 Est

1 Eſt, ut principia ſeu præmiſſæ ſint *notiores conclusione*: ad cujus evidentiam obſervanda eſt hæc diſtinctio. 3 *Notiora.*

Notius dicitur aliquid dupliciter.

- 1 *Naturâ*, quod ſecundum naturam eſt magis noſcibile; ſive cujus notitia non dependet ab alio, vel ſaltem non à tàm multis mediis, quàm alterius cognitio, quale eſt *magis univerſale* reſpectu minùs univerſalis, ſive ſingularis.
- 2 *Nobis*, quod contingit vel in *cognitione noſtrâ*
  - 1 *Diſtinctâ*, & *habituali*, atque ſic *univerſale*, quàm ſingulare, *cauſæ*, quàm effectus, ſunt notiores, quia horum perfecta cognitio ab illis pendet.
  - 2 *Confuſâ*, & *originali*, & ſic *ſingularia* prius cognoſcuntur à nobis imperfectè per adjuncta & accidentia, quàm univerſalia: & effectus quàm cauſæ.

Præmiſſæ igitur ſunt notiores concluſione tùm naturâ, tum etiam nobis, ſi perfectam habitualemque cognitionem reſpicianus. 4 *Priora.*

2 Conditio eſt, ut principia ſeu præmiſſæ ſint *priores concluſione*, quæ ut rectiùs cognoſcatur, duo ſunt notanda. 1 Quomodo principia abſque tautologia dici poſſunt *prima* & *priora*. 2 Quot modis ſunt priora.

1 Principium dicitur

- 1 *Primum* ratione propinquitatis ad effectum, & in relatione ad alia principia remotiora.
- 2 *Prius* quatenus cum concluſione tantùm

tantùm comparatur, in ordine ad nostram cognitionem.

2 Principia seu præmissæ sunt *priores* duplici modo:
- 1 *Rei veritate* & naturâ, quia in se comprehendunt essendi causas,
- 2 *Nostrâ cognitione*, non illâ tamen jamjam inchoatâ (namque sic effectus & conclusiones priùs cognoscuntur) sed *habituatâ* cognitione, & habitu digniori, scilicet *Intelligentia*.

5 *Causæ conclusionis.*

3 Et ultima conditio est, ut principia seu præmissæ sint *causæ conclusionis*; ad cujus explicationem observandum est, quòd principia sunt

Causæ conclusionis triplici respectu:
- 1 *Inferentiæ* seu illationis, atque hoc habet Demonstratio cum cæteris Syllogismis commune.
- 2 *Essentiæ*, in his enim sunt termini, qui affectioni definitionem tribuunt.
- 3 *Cognitionis*, cùm secundum naturæ methodum præmissæ, quàm conclusio, priùs à nobis habitualiter cognoscuntur.

CAP. 5.

De triplici gradu Necessitatis.

EXplicatis conditionibus præmissarum quæ *exprimuntur* in secunda definitione Demonstrationis, jam *implicitam* conditionem aggredior, cujus usus est præcipuus, cùm passim occurrat in hoc tractatu, & à primis duabus conditionibus necessariò infertur, Eaque est propositionum *Necessitas*: Nam cum

cum *veritate*, tantaque *immediet as* in pluribus requiritur; extra dubium eſt ab hâc indiſſolubili connectione terminorum, aliquam inter ſe oriri poſſe neceſſitatem. De hâc igitur hæc tria oſtendamus. 1 quid ſit. 2 quotuplex. 3 quæ requiratur neceſſitas ad ſingulas propoſitiones Demonſtrationis potiſſimæ.

Neceſſitas eſt nexus neceſſarius ac indiſſolubilis, ſubjecti cum prædicato: ita ut infallibilis ſit dependentia inter hos duos terminos, & plerunque cauſalitas. *Neceſſitas quid.*

Hujus neceſſitatis ſunt *tres gradus*, quorum ſubſequens ſemper includit antecedentem, ita ut in ultimo gradu ſumma neceſſitas inveniatur. 1 *De omni*, κατὰ πάντος, 2 καθ' αὑτο, *per ſe*. 3 τὸ καθόλου πρῶτον *quatenus ipſum* ſive *univerſale primum*. De quibus ſigillatim.

1 Propoſitio *de omni* eſt cum prædicatum convenit ſubjecto univerſali, ac perpetuò, quod ut intelligatur obſervanda ſunt hæc duo: 1 quòd modus (de Omni) afficit *ſubjectum* non autem prædicatum. *De Omni.*

2 Quòd propoſitio de omni eſt duplex.

1 *Prioriſtica* (de *quâ Ariſt. Prior. Anal.* unde nomen ſortitur) quæ reſpicit tantùm *ſubjecti univerſalitatem*, quæ latet in univerſalibus ſignis ſubjecto communi præfixis; nulla habitâ ratione ad materiam ſubſtratam; ut *Omnis homo eſt lapis*, eſt vera propoſitio de omni, quoad formam propoſitionis, quia ſubjecto communi præponitur nota univerſalis, *Omnis*.

2 *Poſterioriſtica* (de qua *Ariſt.* 1. *poſt.* c. 4.) quæ reſpicit tùm *univerſalitatem*

temporis: sc. ut semper subjectum conveniat prædicato, tum etiam *universalitatem subjecti*: quæ tamen non tam quæritur in signo quàm in materiâ signo & subjecto universali substrata: ut, *homo est Coloratus*, namque tales propositiones quandoque quoad formam sunt indefinitæ, sed in materia necessariâ universalibus æquivalent: unde nominantur universales. Atque his competit primus necessitatis gradus, scil. *De omni*.

Secundus gradus est, *Per se*, qui indifferenter afficit subjectum & prædicatum: de quo hæc tria sunt tradenda. 1 quid sit. 2 quotuplex, sive quid sit in Specie. 3 qui modi Perseitatis utiles sint ad Demonstrationem.

2 *Per se quid.*

Prædicatio *Per se* est, quando inter subjectum & prædicatum talis est nexus essentialis, ut alterum ab altero dependeat tanquam à causâ.

Quotuplex sit ex typo quem hîc substituimus satis luculenter patebit.

Per se & per Accidens quotuplex.

Modi prædicandi sunt vel

- 1 *Per se*, cum unus terminus est causa alterius, eſtque duplex, vel cum *prædicatum* reipsa
  - 1 *Non est distinctum* à subjecto: ut, *homo est*, ubi existentia de substantia dicitur: & tum est *Tertius modus*.
  - 2 *Est distinctum* à subjecto cui. vel *localiter* est
    - 1 *Extrinsecum*: ut, *interpositio terræ inter Lunam & Solem*, & tum est *Quartus modus*.
    - 2 *Intrinsecum*, idque veleſſentialiter
      - 1 *Constitutive*, ut *homo est animal*, & tum est *Primus modus*.
      - 2 *Con-*

2 *Conſequativè*: ut *homo eſt riſibilis*, & tum eſt *Secundus modus*.

2 *Per Accidens* cum neutrum eſt alterius cauſa, & tum *Prædicatum* vel reipſâ

1 *Non eſt diſtinctum* à ſubjecto: ut, *color* eſt, & tum opponitur 3 modo per ſe.

2 *Eſt diſtinctum* à ſubjecto, cui vel *localiter* eſt

1 *Extrinſecum*, ut me *ambulante fulguravit*, & opponitur 4modo per ſe.

2 *Intrinſecum*: ut, *homo eſt albus*, & opponitur tàm primo quàm ſecundo modo per ſe.

Poſita generali modorum diviſione, quid ſinguli ſint in ſpecie mox dicemus.

Primum modus eſt ut prædicatum inſit ſubjecto, & ſit de definitione ipſius: ut, *homo eſt animal*, in qua definitione hæc 1 *Modus perfectitatis.*

Duæ conditiones ſunt advertendæ.

1 Ut prædicatum inſit reverà ſubjecto, ſeu ut ſit naturalis prædicatio; unde hæc propoſitio (*animal eſt homo*) non eſt in primo modo.

2 Ut prædicatum ſit de definitione ſubjecti, & talia ſolùm ſunt 5 prædicata, 1 *Genus proximum*, & 2 *remotum*, 3 *differentia proxima*, & 4 *remota*, 5 *definitio*.

2 *Modus perfectitis.*

Secundus modus eſt, ut prædicatum inſit ſubjecto, quod interim eſt de definitione prædicati: ut, *homo eſt riſibilis, rationale eſt riſibile*. Ubi (ut ſupra)

duo ſunt notanda, 1 ut prædicatum reverà inſit ſubjecto, non contrà; unde hæc propoſitio, *viſibile eſt homo*, non eſt in ſecundo modo; quia eſt prædicatio non naturalis: 2 Ut ſubjectum ſit de definitione prædicati: unde ſolùm accidens proprium ſeu effectus per emanationem (quando de ſubjecto ſuo, vel efficiente cauſa prædicatur) eſt in hoc ſecundo modo perfectatis.

Cùm autem inter ſubjectum & prædicatum in utriſque primis modis ſit eſſentialis dependentia; ideo unus tantùm modus per accidens in genere (in quo termini accidentaliter cohærent) indifferenter utriſque opponitur: ut, *homo eſt albus*: & dicitur *primus modus per Accidens*.

1 *Modus per Accidens.*

3 *Modus Perfectatis.*

Tertius modus eſt, cum exiſtentia prædicatur de eo quod *eſt* per ſe (i:) de ſubſtantia; atque hoc ſolùm eſt in propoſitione ſecundi Adjacentis: ut, *homo eſt*; huic autem opponitur *ſecundus per Accidens*. Quando exiſtentia prædicatur de Accidente quod ineſt ſemper in alio: ut, *album eſt*.

2 *Modus per Accidens.*

4 *Modus Perfectatis.*

Quartus modus eſt, cum effectus ineſt alicui propter ipſam cauſam, vel è contra; namque parum refert utrum effectus inſit cauſæ, an effectui cauſa, dummodo ſit mutua utriuſque cohærentia. Et in hoc genere ponuntur cauſæ extrinſecæ quæ immediatè attingunt effectum, ſive ſit efficiens ſeu finalis cauſa: ut, *Eclipſis eſt obumbratio terræ; deſiderans ſanitatem vult cibum concoqui*. Atque huic opponitur. 3 *modus per Accidens*, quando inter terminos vel omninò nulla, vel ſaltem exigua dependentia, nulla rerum cauſalitas, ſed nuda tantùm eſt conconitantia: ut, *ambulante Socrate fulguravit*.

3 *Modus per Accidens.*

Reſtat proximè ut oſtendamus qui modorum *per ſe*, ſunt utiles ad Demonſtrationem, quod abſolvam,

vam, cum ultimum gradum neceſſitatis propoſuero.

Tertius gradus Neceſſitatis eſt *Quatenus ipſum*, τὸ καθ' ὅλου πρῶτον ſive *univerſale primum*, quodque ipſum reſpicit *prædicatum*; atque dupliciter definitur, 1. quod omni ineſt, per ſe, & quà id ipſum. Hæc definitio ideò deſumpta eſt à cæteris gradibus, quia enim notat tantùm temporis & ſubjecti univerſalitatem; ſecundus huic adjicit nexum eſſentialem, vel ſaltem infallibilem; tertius utrique ſuperaddit reciprocationem terminorum. 2 definitur *univerſale*, quod de quovis, & primo demonſtratur. Ubi aliquid de nomine primùm, deinde definitionis partibus dicemus. De nomine 1 obſervandum eſt, quòd dicitur *univerſale*, non ut natura communis in prædicando, non ut cauſa univerſalis in cauſando, non ut nota univerſalis in ſignificando; ſed minùs frequenti ſignificatione, ut univerſale, *in attributionis adæquatione*; quando prædicatum & ſubjectum in totâ latitudine, & ambitu adæquantur; qualia ſunt hæc tria tantùm prædicata. 1 *differentia proxima*. 2 *definitio proxima*. 3 *affectio* ſeu propria paſſio ſpeciei.

3 *Gradus Neceſſitatis.*

Quatenus ipſum quid.

1 Dicitur frequentiùs *quâ tale*, ſive *quatenus ipſum*, quod hæc duo importet. 1 internam rationem prædicati ad ſubjectum, ſive *ſpecificationem* eſſentialemque dependentiam, & quantum ad hoc, genus dicitur quatenus ipſum. 2 *reduplicationem* terminorum una cum internâ dependentia: ut, *homo quâ homo eſt rationalis*, & *rationale quâ rationale eſt homo*; atque ſic genus excluditur, & omnia eſſentialia prædicata, præter hæc tria ſupradicta. Duæ ſunt partes definitionis, prima eſt quòd dicitur prædicari de *quovis* (i.) de quâvis parte ſubjecti

seu de subjecto in suâ latitudine: secunda dicitur de *primo* prædicari; ad cujus explicationem, notanda est hæc de *primitate* distinctio, alia namque est

Primitas

1 *Attributionis tantùm*, quæ nullum aliud prius subjectum admittit, sic *homo* est primum subjectum *animalis*, licèt brutum sit æquè primum, eò quòd primò, id est, immediatè dicitur de homine.

2 *Adæquationis & attributionis simul*, quæ non patitur aliquod vel prius vel æquè primum subjectum; hæc aliàs nuncupatur primitas absoluta: & in hoc sensu (*primum*) in definitione adhibetur.

Hisce breviter definitis duo restant indagitanda. 1 qui necessitatis gradus sint utiles ad Demonstrationem. 2 quæ sit cujusvis propositionis necessitas in hac & illa Demonstratione potissima. Primum hâc propositione absolvam; Omnes gradus necessitatis & eorum singulæ species (excepto 3 modo per se) ad aliquam Demonstrationem sunt utiles. Cujus veritas satis constabit, cum quæ sit in singulis propositionibus necessitas (in Demonstratione potissimâ) ostendero, quod his propositionibus absolvam.

Omnis gradus est utilis nisi tertius modus per se.

1 Ubi medius terminus est causa interna subjecti, & efficiens passionis, inter omnes terminos est tam arcta & essentialis dependentia, ut omnes propositiones sunt quatenus ipsum, & per consequens de Omni, & Per se: Major & conclusio per se secundo modo, minor per se primo modo. *v. g. Omne rationale est visibile, omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est visibilis.*

Quænecessitas in omni propositione repetitur.

2 Ubi

2 Ubi effectus per emanationem demonſtratur per conſimilem, ſed prædemonſtratum effectum: omnes propoſitiones ſunt quatenus ipſum, & per conſequens de omni, & per ſe: minor & concluſio per ſe ſecundo modo, major etiam per ſe ſecundo modo, quia affectio demonſtrat non vi propriâ, ſed derivatâ virtute cauſæ prædemonſtrantis. v. g. *Quicquid habet magnitudinem eſt mobile, locabile:* &c. *omne corpus habet magnitudinem, ergo omne corpus eſt mobile, locabile:* &c.

3 Ubi effectus demonſtratur per cauſam extrinſecam ſubjecto, nulla propoſitio eſt quatenus ipſum, deeſt enim interna & eſſentialis dependentia terminorum: major eſt per ſe quarto modo, concluſio ſecundo, ſi affectio cum circumſtantiis conſideretur, aliter enim eſſet accidens commune: minor eſt per ſe nullo modo, quippe cauſa accidentalis externa prædicatur de ſubjecto: denique omnes propoſitiones hic ſunt de Omni, ſi medium ſumatur in actu ſignato, non autem quatenus jam exiſtit v. g. *Inter quod & ſolem à quo lumen mutuatur terra ex diametro interponitur (ſi ad illud terræ umbra perveniat,) eclipſatur;* at, *inter lunam & ſolem ſic ſe habentem, terra ſic interponitur, ergo luna eclipſatur.*

Ex his præjectis fundamentis tot eliciuntur corollaria.

1 Demonſtratio potiſſima conſtat ex univerſalibus & æternis.

2 Demonſtratio conſtat ex certis non fortuitis & caſualibus.

3 Demonſtratio non eſt ſingularium; quare nec ſcientia per ſenſum habeatur.

4 Demonſtratio conſtat ex propriis principiis, & non alienis.

Atque hactenus de definitionibus demonstrationis locuti sumus.

CAP. 6.

De Speciebus, & consequenter De mediis Demonstrationis.

PRoperamus ad ostendendum quod secundo loco proposuimus: v.z. quot sunt Demonstrationis species; ubi simul patebit quæ causæ possint esse medium per quod effectus possit actu demonstrari; quæ ut faciliùs dignoscantur, advertenda est hæc de Demonstratione distinctio.

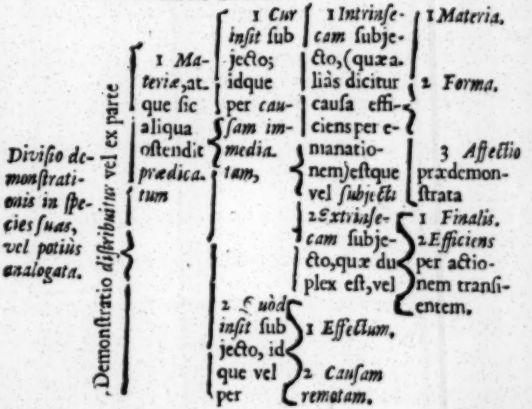

2 Forma,

2 *Formæ*, quæ cernitur partim in	1 *Quantitate*, unde alia est	1 Universalis. 2 Particularis.
	2 *Qualitate*, unde alia est	1 Affirmativa. 2 Negativa.
	3 *Modo probationis*, unde altera dicitur	1 Ostensiva. 2 Reducens ad Impossibile.

Positâ Demonstrationis serie, de singulis in specie mox dicendum. Et primùm à primâ specie incipiamus (quæ his nominibus insignitur, *apodictica*, *perfectissimâ*, *à causâ* κατ' ἐξοχὴν, *à priore*, *cur sit*, seu διότι) atque priùs de demonstratione à causâ intrinsecâ dicemus; de qua sicut de cæteris hæc duo trademus. 1 quid sit. 2 (positis omnium definitionibus) quæ regulæ sint observandæ.

Demonstratio à causâ intrinsecâ est, in qua medius terminus est causa efficiens per emanationem majoris extremi seu passionis; sed minoris extremi, seu subjecti, vel est principium materiale, formæ, vel affectio inhærens prædemonstrata. Unde liquet hujus classis tres esse species subordinatas. *Demõstratio à causa interna quid & quotuplex.*

1 Cùm medium est forma subjecti, licet affectionis sit causa efficiens. v. g. *Omne rationale est risibile, omnis homo est rationalis*, ergo *omnis homo est risibilis*. Ubi *(rationale) forma hominis, est efficiens risibilitatis.* 1 *à forma.*

2 Cùm medium sit principium materiale subjecti, & efficiens passionis per emanationem. v. g. *Quicquid constat ex unitatibus est par vel impar; omnis numerus constat ex unitatibus*, ergo *omnis numerus est par vel impar; ubi unitas est numeri materiale principium; sed imparitatis & paritatis causa efficiens.* 2 *à materia.*

3 Cùm medium sit affectio subjecti prædemonstrata, per quam, alteram affectionem de eodem subjecto 3 *Ab affectione priùs demonstrata.*

jecto demonſtramus. v.g. *Quicquid habet potentiam judicandi de ſeriis & ludicris, illud eſt viſibile, omnis homo habet talem potentiam*, ergo *omnis homo eſt viſibilis*. Hæc eſt potiſſima Demonſtratio: quia in ea concurrunt omnes ſupradictæ conditiones: virtus tamen & cauſalitas hujus medii dependet à cauſalitate medii in prædemonſtrante hoc Syllogiſmo: *Quicquid habet animam rationalem habet potentiam judicandi de ſeriis & ludicris, omnis homo habet animam rationalem*, ergo *omnis homo habet potentiam judicandi de ſeriis & ludicris*. Ubi à *forma* hominis infertur *potentia judicativa*, ab hâc illatâ rurſus infertur *potentia ridendi, flendi, &c.*

Demonſtratio à cauſa externa quid & quotuplex.

Sequitur Demonſtratio potiſſima à cauſâ externâ, quæ ſic deſcribitur. *Demonſtratio à cauſa externa eſt*, in quâ, cauſa finalis vel efficiens per Actionem tranſientem eſt medius terminus ſeu cauſa majoris extremi. Unde hæc Demonſtratio in duas ſubordinatas ſpecies partitur.

2 Ab efficiente externa.

1 Eſt, ubi medium eſt cauſa efficiens extrinſeca tàm ſubjecti quàm majoris termini. v.g. *Inter quod & ſolem à quo lumen mutuatur, & ad quod terræ umbra pervenit, terra ex diametro interponitur, illud lumine deficiat: at inter ſolem & lunam &c. terra ſic interpoſitur*: ergo *Luna deficiat luminæ*. Ubi defectio luminis demonſtratur de luna per terram interpoſitam, quæ eſt cauſa remota & longè diſtans. Nec obſtat quo minùs hæc Demonſtratio dicatur potiſſima, quòd in hâc (quæ in cæteris ineſt) tanta propoſitionum neceſſitas non reperitur, ſiquidem hoc nomine inſignitur, non in relatione ad neceſſitatem ſingularum propoſitionum; ſed ſolùm ex parte finis, qui tum obtinetur cum effectum per cauſam qualemcunque mediatam (à quâ dependet infallibiliter) de ſubjecto quolibet demonſtramus.

2 Eſt,

2 Eſt, ubi medius terminus eſt cauſa finalis, utriuſque extremi, ſubjecti ut *cui*, affectionis ut *cujus gratia*. v. g. *qui vult cibum deſcendere ad fundum ventriculi, ut celeriùs & perfectiùs concoquatur, quàm ſi fluitaret ad os, ut inde ſanitatem recuperaret, poſt cœnam moderatè ambulat: febricitans vult ſanitatem recuperare, ergo febricitans vult cibum deſcendere, poſt cœnam moderatè ambulare.* Ubi deambulatio & concoctio de febricitante demonſtrantur per ſanitatem quæ eſt horum cauſa finalis. Et licet hic nulla ſit abſoluta propoſitionum neceſſitas; eſt tamen hypothetica ex ſuppoſitione finis, poſito enim, quod febricitans vult ſanitatem: omnes propoſitiones ſunt de Omni, & major per ſe quarto modo: quæ tanta eſt neceſſitas, quâ major, in tali materia practica ſeu contingenti, nec dari poteſt, nec quæri debeat, ad plenam quæſiti ſcientiam. Unde & hæc potiſſima Demonſtratio meritò audiat. 2 *à cauſa finali.*

Poſitis definitionibus demonſtrationum Apodicticarum, ſequuntur tam regulæ ſeu corollaria.

Regulæ de ſpeciebus demonſtrationis.

1 In omni Demonſtratione ubi medium eſt interna cauſa, ſeu de definitione tàm ſubjecti quàm affectionis, eſt ſumma neceſſitas in omni propoſitione.

2 Omnis demonſtratio potiſſima eſt primitivè affirmativa in *Barbara*, ex conſequenti tantùm negativa in *Cameſtres*.

3 In omni demonſtratione potiſſima, ſaltem inter medium & majus extremum nexus eſt indiſſolubilis, & infallibilis neceſſitas.

4 Quicquid demonſtratur apodicticè eſt Accidens.

5 In omni demonſtratione potiſſimâ medium eſt definitio majoris extremi, non tamen formalis, aut aggregata, ex genere, cauſâ, & ſubjecto, ſed

ſed cauſalis tantùm.

6 Quatuor cauſarum genera habent locum medii termini, ſed demonſtrant ſolùm ſub ratione finis aut efficientis.

7 Hactenus de principali demonſtratione quæ oſtendit *cur ſit*. Sequitur demonſtratio minùs principalis quæ probat tantùm *quòd ſit*; atque ita ſcientiam linquit imperfectam; hæc aliàs dicitur *'én.* Eſtque duplex

{ 1 ab effectu. } Quæ duæ retinent nomen demonſtrationis, quoniam duas habent præcipuas ejus conditiones illa immedietatem, hæc cauſalitatem.
{ 2 à cauſa remotâ. }

Demonſtratio ab effectu (quæ aliàs *à poſteriori* vocatur) eſt cum effectus neceſſarius, eſt medius terminus, probatque *quòd cauſa* ejus proxima & immediata tali *ſubjecto competat*. v g. *Omne viſibile eſt rationale, omnis homo eſt viſibilis*, ergo *omnis homo eſt rationalis*, hujus autem duæ ſunt ſpecies, vel enim medium eſt effectus

{ 1 Per emanationem.
{ 2 Per actionem externam.

De quibus iſti Canones ſunt obſervandi.

1 Tum demonſtramus per effectus quando cauſæ rerum nos latent.

2 In inveniendis ſcientiis procedimus ſemper à cognitione effectuum.

3 Demonſtratio ab effectu plerunque efformatur affirmativè in *Barbara*, quandoque ſed rariùs negativè in *Cameſtres*.

4 Demonſtratio ab effectu per emanationem præſtantior eſt, quàm à cauſa remotâ. 1 ex parte *formæ*, cum illa fit affirmativè in *Barbara*, hæc negativè in *Cameſtres*. 2 Ex parte *materiæ*, nam in illâ eſt ſumma

ſumma neceſſitas ſingularum propoſitionum. (differt namque à potiſſimâ tantùm ſitu terminorum; à quâ fit per mutationem majoris termini in locum minoris.) In hâc nulla propoſitio eſt quatenus ipſum; nix ulla per ſe, niſi tantùm major, idque 1 modo, ut cauſa remota: quæ ut evidentius innoteſcant proximè videndum eſt quid ſit.

Demonſtratio à cauſa remota eſt, cum medius terminus eſt cauſa remota majoris extremi ſeu effectus, quem ordinariò non niſi negativè demonſtrat in ſecundâ figurâ, ſcil. in *Camestres*. v.g. *omne viſibile eſt animal, nulla arbor eſt animal*, ergo *nulla arbor eſt viſibilis*. Ubi viſibile negativè de arbore demonſtratur per animal, quod eſt cauſa remota viſibilitatis, namque à remotione cauſæ remotæ ad ablationem effectus ſui ſequitur illatio. De hâc autem notandæ ſunt hæ regulæ. *Demonſtr. à cauſa remota.*

1 Hæc demonſtratio inter prædictas minimam habet neceſſitatem terminorum inter ſe. *Regula de demonſtr. à cauſâ remotâ.*

2 Hæc demonſtratio eſt membrum demonſtrationis, quæ paſſim à Philoſopho *particularis* appellatur.

3 Hæc demonſtratio nunquam fit affirmativè in *Barbara*, niſi contingat effectum cum cauſâ remota reciprocari. v. g. *Quod habet animam nutritur, omnis planta habet animam*, ergo *omnis planta nutritur*. Ubi nutritio (cujus proxima cauſa eſt anima vegetativa) cum anima indefinitè ſumptâ reciprocatur.

Hucuſque de 1 Demonſtrationis partitione, quæ à materiâ erat deſumptâ, ſequuntur diſtinctiones à formâ petitæ, vel potiùs ab affectionibus prædictarum ſpecierum analogicarum. Et primùm dicemus de prima, quæ non tam à forma (ſi:) à ſig-

no-

norum quantitate deducitur, quàm revera â neceſſitate vel contingentia materiæ (*licet aliter cum vulgo loquimur*) quæ terminis & ſignis ſubſternitur.

Unde alia dicitur { 1 Univerſalis. / 2 Particularis } de quibus ſigillatim.

Demonſtratio univerſalis quid.

1 *Univerſalis Demonſtratio* eſt in quâ affectio demonſtratur de ſubjecto primo adæquato atque univerſali per cauſam immediatam, ut cum *viſibile de homine* demonſtramus per animam rationalem, atque hujus generis ſunt omnes Demonſtrationes potiſſimæ, oſtendentes *cur ſit*, ut & Demonſtratio probans *quòd ſit* ab *effectu* per emanationem

Demonſtratio particularis quid.

2 *Particularis* (non ſic dicitur quaſi termini eſſent particulares; ſed) *definitur demonſtratio*, in quâ affectio de ſubjecto minùs univerſali demonſtratur, inadæquato, ſeu de altera tantùm parte ſubjecti primi: ut cum *ſenſibile* demonſtramus de *homine* per *animam ſenſitivam*, aut *mobile* de *homine* per *naturam*:

2 Diviſio eſt ex Qualitate in Demonſtrationem { 1 Affirmativam. / 2 Negativam.

Demonſtratio affirmativa eſt, in cujus concluſione prædicatum affirmatur de ſubjecto; quod, exceptâ particulari, quæ nonnunquam eſt negativa, in omnibus evenit Demonſtrationis membris.

Demonſtratio Affirmativa quid.

Demonſtr. negativa quid.

Negativa eſt in cujus concluſione prædicatum de ſubjecto negatur: ut, *Omne reſpirans eſt animal, pavies non eſt animal*, ergo *pavies non reſpirat*. Atque hoc frequenter accidit in Demonſtratione ὅτι *à cauſa remota*: poſſit etiam in omnibus aliis Demonſtrationibus accidere, ſed hoc ratiùs, idque tantùm ex conſequenti, nam affirmatio eſt negatione, tum re tum cognitione noſtrâ, prior, & potior.

3 Diviſio

3 Diviſio eſt ex modo prationis ſeu inferentiæ, unde alia eſt { 1 Oſtenſiva. 2 Reducens ad Impoſſibile.

Demonſtratio Oſtenſiva eſt in qua concluſio evidenter & directè infertur, ex præmiſſis prioribus, notioribus &c. cujus generis ſunt omnes quæcunque ſunt ſupra nominatæ Demonſtrationis ſpecies, vel analogata. *Demonſtratio Oſtenſiva quid.*

Demonſtratio ducens ad Impoſſibile eſt, quando concluſiones probamus ideò veras eſſe ex præmiſſis poſitis, quòd earum contradictoriæ ſunt apertè falſæ. Ut ſi hæc concluſio ſit inferenda, *Omnis homo eſt viſibilis*, idque ex his præmiſſis: *omne rationale eſt viſibile, omnis homo eſt rationalis*, cujus *major* ſi ab adverſario negetur, urgemus illum hoc abſurdo, aſſumptâ majoris contradictoriâ: Sic, *nullum rationale eſt viſibile, omnis homo eſt rationalis*: ergo *nullus homo eſt viſibilis*: quæ concluſio, cum ſit apertè falſa, concludimus tàm majorem in proſyllog. ſmo, quàm concluſionem ipſam fuiſſe veram; vel duo contradictoria ſimul eſſe vera vel falſa: atque hic gradus eſt omnium Demonſtrationum infimus. *Demonſtratio ducens ad Impoſſibile quid.*

Hic autem advertendum eſt quòd contraria univerſalis propoſitio, potiùs eſt ſumenda, quàm contradictoria particularis: tum quia particulares propoſitiones in Demonſtratione locum non habent, tum quòd contrariæ in materiâ neceſſariâ locum habent contradictoriarum, *Zabarel. in lib. 1. poſt. c. 22. text. 176.* *Nota.*

Atque hæc de Demonſtrationis diviſione & ſingulis ejus membris dixiſſe ſat erit.

CAP. 7

CAP. 7.

De Affectionibus Demonstrationis.

TRanseamus ad id quod secundo loco proposuimus, ut ostendamus quot sunt *Affectiones* potissimum Demonstrationis. Sunt autem duæ

Affectiones Demonstr.
1 Regressus, ubi obiter dicemus de Circulo
2 Conversio in Definitionem.

Regressus quid.

Regressus tum fit, cum inter causam & effectum sit attributio reciproca, ità ut à confusa & experimentali cognitione effectus procedamus ad distinctam causæ intelligentiam, & rursus à causa distinctè cognitâ, regrediamur ad distinctam cognitionem effectus. Vel sic aliàs: *est reciprocata Demonstratio*, quâ per effectum aliqualiter notiorem, causam adhuc ignotam demonstramus (*quod sit:*) circa quam, adhibitâ disquisitione, per simplicem majoris propositionis conversionem, eundem effectum (*cur sit*) demonstramus per causam inventam & cognitam. v.g. *Omne non scintillans propè est, planeta non scintillat*, ergo *planetæ propè sunt*. Ubi effectus (*non scintillatio*) demonstrat causam suam (*propinquitatem:*) sed causâ hâc semel inventâ & cognitâ, ad effectum accuratiùs cognoscendum, regressus sic instituitur. *Quæ propè sunt non scintillant, planetæ propè sunt*, ergo *planetæ non scintillant*. Sed ut melius cognoscatur, advertendum in quo discrepant Circulus & Regressus.

Circulus quid.

Circulum sic definimus. Est talis Demonstratio reciprocata, quarum utraque à priori procedit, & vicissim *cur sit* ostendit. Quod penitus est impossibile

cùm

cum ſic per conſequens, idem à ſeipſo demonſtraretur, idem reſpectu ejuſdem cauſa eſſet & effectus, prius & poſterius, notius & ignotius, eodemque modo; Atque hinc eſt quod exterminato *Circulo*, tenemus *Regreſſum* ad Demonſtrationes vel potiſſimas non inutilem. Poſitis utriuſque definitionibus; mox dicendum in quibus differunt *Circulus* & *Regreſſus*. *Differunt* autem.

Circulus & Regreſſus tribus differunt.

1 *Formâ*, nam *Circulus* ex præmiſſis, concluſionem demonſtrat, ex quâ in locum majoris tranſlatâ, & minore ſimpliciter converſâ, rurſum demonſtrat majorem; deinde ex eâdem concluſione in locum minoris tranſlatâ, & majore (loco ſuo) ſimpliciter converſâ, demonſtrat minorem: Quod in hac inſtantia cuivis periculum facienti conſtabit; *omne rationale eſt viſibile, omnis homo eſt rationalis*, ergo *omnis homo eſt viſibilis*. In *Regreſſu* verò demonſtramus tantùm minorem, ex majore ſimpliciter converſâ, & concluſionem in minoris locum tranſlatâ. Atque ſic erit in omni propoſitione, naturalis prædicatio, quæ non eſt in *Circulo*.

2 *Materiâ*, nam *Circuli* materia (ſeu medius terminus) eſt uniformis in utrâque demonſtratione, cum ſit cauſa proxima majoris extremi, & *cur ſit* probans. In *Regreſſu* verò effectus primò demonſtrat *quòd ſit* cauſa; dein poſt adhibitam mentis diſquiſitionem circa cauſam, cauſa demonſtrat *cur ſit* effectus.

3 *Fine*. Namque in *Circulo* idem eſt finis & principium, cum à cauſâ diſtinctè cognitâ ad cauſam diſtinctè cognitam procedat; & ab hâc regreditur ad illam. In *Regreſſu* verò finis eſt diſtincta ſcientia effectus; atque primus progreſſus eſt ab effectu confuſe cognito, ad cauſam confuſè cognoſcendam; à cauſâ verò confuſè cognita, adhibitâ

mentis negotiatione ad distinctam causæ cognitionem pervenimus, â quâ semel intellectui habituatâ & radicatâ, regredimur ad effectum distinctè cognoscendum. Atque hæc de prima Demonstrationis affectione tàm veràquàm falsâ.

Sequitur 2 Affectio. Estque *Conversio Demonstrationis in Definitionem* (i:) in definitionem Accidentis demonstrati: quod ut evidentiùs constet, notandum quòd

Definitio Accidentis est triplex,

1 *Essentialis* (quæ aliàs dicitur *Nominalis*) constans ex Genere, & Subjecto; atque hæc de Accidente præcognoscitur ante ingressum Demonstrationis.

2 *Causalis*, quæ semper est medius terminus in demonstratione potissimâ ostendens *cur sit* effectus: hæc autem, non nisi post adhibitam demonstrationem innotescit.

3 *Aggregata ex utrâque* (i:) ex genere, subjecto, & causa, atque in hanc solùm demonstratio convertitur, à quâ differt tantùm situ & dispositione terminorum.

Conversio Demonstr. in definitionem.

Quòd si quispiam interroget (quoniam subjectum est semper minus extremum, causa est medium, & effectio, seu definitum ipsum, non autem genus affectionis, sit majus extremum) quem locum generi tribuimus? Respondemus, parum interesse, utrum ipsum definitum, an definiti genus sit majus extremum; nam genus restrictum per subjectum, est nominalis definitio, quæ cùm definito unam & eandem rem designat; atque idem est ambitus utriusque: differunt autem in hoc, quòd adhibito genere facilior erit conversio in Definitionem, quoniam

niam nulli terminì mutantur. Minus autem expedita Converſio, ubi ipſa affectio ſeu definitum eſt majus extremum. v. g. *Omne rationale habet naturalem potentiam ad ridendum, omnis homo eſt rationalis*, ergo *omnis homo habet naturalem potentiam ad ridendum*. Hic (non riſibile) ſed genus ipſius eſt majus extremum: atque ſervatis omnibus terminis hæc demonſtratio immediatè convertitur in hanc definitionem aggregatam, *riſibilis*. *Riſibile* eſt naturalis potentia ad ridendum in homine orta ex animâ rationali.

Atque hæc de Demonſtratione dixiſſe, ſufficiat.

Finis Demonſtrationis.

LIBER QUINTUS.

CAP. I.

De Syllogiſmo Topico in genere.

DE Syllogiſmo itaque *Demonſtrativo* cujus finis eſt perfecta ſcientia, cujus autem materia eſt neceſſaria hactenùs. Dicemus jam de *Dialectico* ſive *Topico* Syllogiſmo, cujus finis eſt opinio, materia verò probabilis & contingens. De quo agendum eſt dupliciter. 1 *Generatim*, ubi 1 quid ſit in genere dicemus: 2quot ſint ejus ſpecies. 2 *Speciatim*, ubi agemus de loco quolibet in ſpecie, proponentes hæc tria. 1 quid ſit. 2 quotuplex. 3 qui Canones ſeu axiomata de ſingulis obſervanda ſint.

Syllogiſmus Topicus quid.

Definitur Syllogiſmus Topicus in genere Argumentatio ducta à locis probabiliter arguendi ad Opinionem vel Fidem faciendam. Quam definitionem per partes ſic explico.

Genus (ut ſupra de Demonſtrat. cap. 1.) eſt *Argumentatio* ſive Syllogiſmus, non imperfectus, ſed integer: Etſi enim Enthymematicè aliquoties procedamus inter diſputandum, nunquam tamen excluditur propoſitio ſubintellecta, quoniam ex habitudine medii termini ad majus extremum, deſumitur ratio & diſtinctio hujus Syllogiſmi. Atque in hoc convenit cum Syllogiſmo Demonſtrativo & Sophiſtico.

Altera pars definitionis duas includit differentias, alteram à materia, alteram à fine deſumptam; prior eſt in his verbis à *locis probabiliter arguendi*, ad quorum explicationem videndum eſt, 1 quid ſi *locus*. 2 quid ſit *probabile*.

Locus quid.

1 *Locus* dicitur alio nomine, *nota*, *caput inventionis*, *theſaurus*, unde ad libitum opes ingenii deprompantur ſive *ſedes argumenti*; unde & Syllogiſmus dicitur *Topicus* à Græco nomine (τόπος) ſignificante locum; quo in ſenſu ſoli Dialectico non convenit: nam & Demonſtrator & Sophiſta ſuas habent argumentandi *ſedes*, ſive locos communes tali materiæ convenientes. Atque ſic locus ſumitur dupliciter. 1 pro *generali claſſe* unde argumenta ducuntur. v.g. à Subjecto, ab Adjuncto, à Teſtimonio; quo in ſenſu *Locum* nos hic ſumimus. 2 pro *ſpeciali regulâ* ſive axiomate quod ſub iſto generali capite continetur, quodque reverâ propriiſſimè & maximè locus eſt, unde & *Maxima* nuncupatur, ſed diſtinctionis & perſpicuitatis gratiâ, ipſum *caput* in genere, nos appellabimus locum; axiomata verò ſub iſta claſſe contenta, *regulas*, *Canones*,

nones, maximas, dignitates pro libito indiscriminatim vocemus.

2 *Probabile* definitur, 1 quod verum videtur omnibus, vel plerisque, vel sapientibus; iisque vel omnibus, vel plerisque, vel sapientissimis, 2 quod veram producit cognitionem, sed imperfectam & debilem eorum quæ aliter se habere possint. Per quam definitionem distinguitur tàm à materia seu medio necessario, quod cognitionem parit *infallibiliter* veram; quàm à materia fallaci, quæ tametsi probabilis videatur, reverà *fallax* est, tantúmque *quoad apparentiam* probabilis aut contingens. *Probabile quid.*

Secunda Differentia à fine desumpta est his verbis, *Ad opinionem vel fidem faciendam.* Nam Dialecticus vel respicit tantùm *cognitionem* inchoatam & debilem, & tum finis ejus est *Opinio*; vel *praxin* cognitioni conjunctam, & tum finis ejus est *Fides* sive *persuasio.* Interea tamen fines isti sunt externi, si ad opus ipsum, scilicet Dialecticam, referantur (quæ suppetit tantùm materiam sive media per quæ statutos fines dextrè & faciliter assequamur) unde & appositè vocantur fines *operantis* sive *Dialectici*; finis autem internus, *operis*, seu *Dialecticæ*, est conficere Syllogismum in tali materia probabili.

Opinio, est cognitio debilis & inchoata quarundam conclusionum quæ probabiliter veræ vel falsæ esse possunt, orta ex mediis in utramque partem respicientibus, ad verum inveniendum adhibitis. Unde liquet opinionem ad scientiam, tanquam *dispositionem* referri ad perfectum *habitum*; ita ut Syllogismus Demonstrativus (si rem ipsam respiciamus) adæquatus Logicæ finis meritò vocetur: quòd si diversos discrentium scopos & intentiones *Opinio quid.*

tiones ritè ponderemus, Dialectici finis ultimus est *Opinio* vel *Fides*, ad quam faciendam adhibemus nonnunquam *media* quædam suâ naturâ *necessaria*, quod patet in argumentis deductis à locis causæ efficientis aut finalis.

Fides quid.

Fides Oratoria, est notitia ad praxin ordinata quarundam conclusionum, quæ probabiliter veræ vel falsæ esse possint, orta ex mediis persuasibilibus. Unde liquet fidem Oratoriam ex eâdem materia contingenti productam esse, ex qua Opinio generatur, hoc tamen interest in particulari ex parte materiæ; quòd locus omnis ad persuadendum idoneus (quales sunt à *Similitudine* & *Exemplo*) est etiam probabilis, sed non è contra; nam minimè omnium suadent argumento quæ ducuntur à loco materialis aut formalis causæ. Atque hæc de definitione Syllogismi Dialectici in genere.

Species & numerus locorum Syllogismi Dialectici.

Succedunt *Species* ipsius, quæ non aliunde quàm ab ipsis arguendi locis sunt petendæ. Qui omnes loci, vel saltem plurimi & utilissimi, ad has subsequentes classes possint revocari. Primus erit à Causa, quæ complectitur hæc quatuor membra: 1 efficientem (ad quam spectant loci personarum:) 2 finalem. 3 materialem (ad quam reducuntur argumenta tum à genere ad speciem, tum à specie ad individua.) 4 formalem, ad quam referuntur differentia, definitio & descriptio: Secundus, à Causato (quod communiter effectus dicitur) ad quam classem reducuntur argumenta ab individuis ad speciem, à specie ad genus, à definitio ad definitionem. 3 à Subjecto. 4 ab Adjuncto. 5 à Dissentaneis. 6 à comparatis, paribus & imparibus, majori & minori. 7 à Conjugatis. 8 à Distributione. 9 à Signo. 10 à Testimonio.

Plures hic locos subjungere, nec patitur brevitas; nec impellit

impellit necessitas; cùm & hi suprà enumerati sint maximè notabiles, & ad hos cæteri plerunque omnes nullo negotio referantur. De his itaque eodem ordine quo proponuntur dicturi; initium sumimus à loco *causæ*.

CAP. 2.

De Loco Causæ in genere.

DE *loco causæ* agendum est dupliciter, { 1 *Generatim*, in hoc capite, ubi hæc tria proponemus. { 1 Quid sit. 2 quotuplex 3 Quæ sint jus Canones
2 *Speciatim* in sequentibus capitibus.

1 *Causa* quid.

1 *Causa*; in genere *definitur*, cujus vi res est, & causatur.

Locus à causis in genere.

Argumentum itaque à *causa* est cum in Syllogismo probabili medius terminus est causa majoris extremi.

2 *Causa* quotuplex.

2 Causa autem est duplex, { 1 *Externa*, quæ est extra essentiam causati, estque vel { 1 *Efficiens*. 2 *Finalis*. 2 *Interna*, quæ constituit essentiam causati, estque vel { 1 *Materialis*. 2 *Formalis*.

De *causis in genere* isti *Canones* sunt observandi.

1 *Causa est prior causato*, (pro quo vid. *cap. 4. de demonstrat.*) idque 1 *naturâ*, quoniam ab illa dependet causatum in esse, & produci: 2 *cognitione*, si naturæ non depravatæ, sed integræ ductum sequamur; nam ad perfectam & distinctam causati cognitionem, necesse est præcedat perfecta causæ

notitia.3 dignitate, propter *dependentiam* quam cauſatum habet ex parte naturæ, & cognitionis;quòd ſi cauſatum *abſolutè* conſideretur,cauſatum aliquando eſt nobilius ſuâ cauſâ: ut, *homo* eſt ita præſtantior *cælo*, & omne *animatum inanimato*, licèt cœlum ſit cauſa remota in generatione hominis.

2 *In omni diſquiſitione cauſæ ſiſtendum eſt in aliqua* (in ſuo genere) *primâ*: tum quia finitus eſt cauſarum numerus; tum quòd infinitæ cauſæ non poſſint actu pertranſiri; & conſequenter cauſatum per cauſas non poterit perfectè cognoſci.

3 *Cauſa & cauſatum ſunt ſimul*, cùm tempore,tum reſpectu actualis influxus in cauſatum: nam impoſſibile eſt ut cauſa actu influat, & non ſit aliquod cauſatum, in quod influat; *atque ſic hæc regula non pugnat cum prima.*

4 *Omnis cauſa agit & influit in cauſatum*, ſed diverſo modo: Materia & Forma conſtituendo: Finis movendo efficientem, Efficiens operando:quòd ſi de *actione phyſicâ* loquamur, tum ſoli efficienti convenit actio, non finali, neque materiali aut formali cauſæ in quantum tales; ſed tantùm ſub ratione efficientis.

5 *Nihil fit abſque cauſa.* Regula tenet de omni ente creato, nam unumquodque habet dependentiam vel à cauſa ſecunda, vel ſaltem à prima;& à ſeipſo nihil oriri poteſt.

6 *Cauſa privativa non producit poſitivum effectum:* ſcil.per aliquem influxum realem, ſed tantùm occaſionaliter, ſeu ex accidente, quatenus conjungitur cum aliquo ente reali cooperante, & producente tale cauſatum reale poſitivum.

7 *Cauſa poſitiva non producit non ens per ſe:* nam cauſa,qua talis influit eſſe in aliud, & cauſatum accipit

pit esse, à causa; non ens autem non habet esse, ideque per se nec intenditur nec producitur.

Hæc de loco causæ in genere.

CAP. 3.

De loco causæ efficientis.

DE *efficiente* hæc tria sunt tradenda. 1 quit sit. 2 quotuplex. 3 qui sint ejus Canones.

Efficiens *definitur*, causa per quam effectus fit, producitur, sive in actu constituitur. 1 *Efficiens quid.*

Argumentum autem *ab efficiente causa* est, cum in Syllogismo probabili medius terminus est efficiens majoris extremi: ut, *terra ex diametro interponitur inter Solem & Lunam, ergo luna eclipsatur.* *Locus ab efficiente.*

Efficiens, (quantum attinet ad præsens institutum) est duplex. 1 *per accidens*, quæ efficit præter naturæ inclinationem aut animi propositum. 2. *per se*, quæ sua facultate efficit: estque vel *Instrumentalis*, quæ efficit per vim à principali causa impressam: vel *principalis*, quæ instrumentali utitur. estque duplex, 1 *Libera*, quæ agit & deliberatione & consilio. 2 *Naturalis*, quæ efficit ex necessitate naturæ, & ad unum determinatur. Estque vel *univoca*, quæ efficit sibi simile in specie. Vel *Æquivoca*, quæ producit dissimile in specie: utraque autem est vel per *Emanationem*, cujus effectus immediatè producitur & terminatur in eodem subjecto: vel per *externam Transmutationem*, cujus effectus producitur in subjecto remoto vel aliquantulum distante. Estq; vel *Proxima*, quæ immediatè attingit effectum forinsecus productum: vel *Remota*, quæ immediatè tantùm operatur. 2 *Efficiens quotuplex.*

Canones

3 *Canones efficientis.*

Canones efficientis (præter datos de causis in genere) hisce similes esse possunt.

1 *Omnis causa efficiens est externa.* Quæ regula communis est efficienti cum finali; neque fallit, si illud dicatur externum quicquid non est pars constitutiva causati, nam in actione immanenti licet efficiens insit eidem subjecto cum effectu, (unde apud quosdam dicitur interna, ut & finis interna) nunquam tamen est pars essentialis constituens effectum, unde tantùm dicitur interna quoad residentiam vel existentiam, externa quoad productionem causati.

2 *Efficiens non dat quod in se non habet*, vel formaliter, vel saltem virtute sua & eminenter, quomodo *Sol dat calorem sublunaribus*; & *Cos aciem cultro.*

3 *Omnis effectus causæ per Accidens est reducibilis ad causam aliquam per se.* Nam dicitur tantùm effectus per accidens; quatenus accidit præter solitam naturalium inclinationem, aut liberè agentium cognitionem: attamen infallibiliter evenit ad positionem suæ causæ proximæ, cujus respectu dicitur effectus per se tutus, *fiat effossio agri, ubi reconditur thesaurus, & necessariò sequitur ejusdem inventio.*

4 *Efficiens principalis est nobilior effectu.* Tenet hæc regula etiam in cæteris causis per se quantum ad hanc efficientiam, quòd si supposità hâc dependentiâ *absolutè* comparentur, tum nonnunquam effectus est nobilior, quia *Substantia causatur instrumentaliter ab accidente*, attamen in genere entis eo longè est nobilior: ut *filius quandoque est nobilior patre*, tàm quoad corporis, quàm animi dotes.

5 *Causa instrumentalis non movet nisi movetur.* Eo enim respectu quo dicitur instrumentum, virtutem desiderat principalis causæ: ut, *Securis ad secandum, penna ad scribendū*, eget aliqua efficiente causa, ad

ad operis inchoationem, & ejusdem perfectionem.

6 *Eadem est actio instrumenti & principalis causæ*: saltem quoad determinationem ad hunc effectum: nam licet ex peculiari forma instrumenti oriatur propria quædam dispositio ad effectum: indeterminatè tamen se habet, donec à principali agente determinetur, impellatur, aut dirigatur.

7 *Posita in actu efficiente causa naturali seu necessaria, sive sit per emanationem sive per externam transmutationem (modo sit proxima, adæquata, & totalis,) necessariò ponitur effectus*: ut, *igne posito sit calor* ex necessitate naturæ, nam ex hâc hypothesi, ignis non potest non agere, vel actionem calefaciendi suspendere, quoniam ad hoc unum à naturâ determinatur. Secus autem se habent *agentia voluntaria*, nam positis omnibus, prærequisitis ad agendum, possunt adhuc suspendere actum.

8 *Causa causæ est causa causati.* Tenet regula de causis naturalibus & essentialiter subordinatis, non autem in voluntariò agentibus, nam Diabolus & homo sunt causa peccati, & Deus est causa utriusque, sed non inde sequitur Deum esse causam peccati, quia creaturæ rationales per originalem libertatem sponte peccarunt: non autem ex necessitate naturæ suæ.

9 *In effectibus univocis qualis causa, tale causatum.* Quia causa univoca semper producit effectum sibi similem in specie. *Sic filius est patri similis*, Secus accidit in causis æquivocis: ut, *inter Solem & hominem, nam homo non est similis Soli.* Deinde vera est regula, si de *bonitate* effectus & causæ loquamus, nam si causæ ad ultimum suæ potentiæ agant, effectum sibi similem bonitate & perfectione producunt: ut, *bonus sutor bonum efformat calceum.*

Hæc de loco efficientis causæ.

CAP. 4.

CAP. 4.

De loco causa finalis.

DE *causa finali* hæc tria sunt declaranda. 1 quid sit. 2 quotuplex. 3 qui sint ejus Canones.

Finis quid. *Finis*, est propter quem, seu cujus gratiâ res est, vel ad quem efficiens ordinatur.

Locus finis. Argumentum à *loco finis* est, cum in Syllogismo probabili medius terminus est causa finalis majoris extremi.

Finis quotuplex. *Finis* (quantum sufficit ad hunc locum) est vel *Subordinatus*, *ultimatus* & propinquior, quem efficiens non propter ipsum appetit, sed propter finem alium ulteriorem. Vel *ultimus* & remotus, quem efficiens propter se appetit. Estque duplex. 1 *universalis simpliciter omnium*, cujus in gloriam omnia cedunt, atque est solus *Deus Opt. Max.* 2 *Specialis* seu in suo genere ultimus, ad quem singula in suo genere referantur.

Regulæ de fine. De fine isti *Canones* sunt tenendi.

1 *Cessante fine cessat efficiens.* Regula est de ultimo fine qui nisi ponatur, efficiens non allicitur ad agendum, cum nihil agat nisi moveatur desiderio finis; unde & appellatur *Causa causarum*: motus ejus dicitur *metaphoricus*, non physicus, nec moralis, sed *sufficiens* tamen ad irritandam efficientem. Finis autem subordinatus non ita efficaciter movet, quin hoc cessante aut spreto, ab altero moveatur in eundem finem ultimum.

2 *Finis est præstantior, & prior mediis in finem tendentibus.* *Prior* scil. intentione & quoad causalitatem

em ſuam objectivam; ſed quoad ſui productionem eſt poſterior, & effectus appellatur. *Præſtantior* eſt, qua talis, & quoad hunc reſpectum; nam ſi in ſe abſolutè conſiderentur, media nonnunquam finibus ſunt potiora: ut, *Angeli & Cœlum* ordinantur *ad homines* conſervandos, tanquam in aliquem finem ſubordinatum, tamen *natura Angeli* eſt præſtantior *homine*, & *cœlum* (quantum ad arctam unionem formæ cum materia) *hominem* ſuperat.

3 *Omne agens agit propter finem.* Quod clarum eſt in agentibus voluntariis, quæ agunt cum cognitione finis & circumſtantiarum, tum etiam in cæteris animalibus quæ cognoſcitivam habent facultatem: agentium verò naturalium (tametſi finem non cognoſcunt per ſe) appetitus ab agente primo in unum finem dirigitur & determinatur.

4 *Finis per ſe, & ſuâ naturâ eſt bonus.* Bonum enim & finis convertuntur, & nihil movetur à quoquam finaliter niſi ſub ratione boni, vel utilis, jucundi, honeſti, vel naturæ ſuæ congruentis. Malum verò, qua tale, non excitat ſui deſiderium, neque appetitum terminat, niſi in quantum eſt, vel ſaltem *apparet* ſub ſpecie boni, aut bono majori (quod malitiam præponderat) conjungatur.

5 *Qui vult finem vult conducentia ad finem, & qui negligit media conducentia, non vult ipſum finem.* Canon obtinet ſi finis efficaciter ſit volitus, nam ſi inefficaciter oſcitanter & votis tantùm deſideretur finis, tum non dicitur volitus, ſed volitus inefficaciter velleitate quadam, non *voluntate*, & arguit potiùs negligentiam finis & mediorum.

6 *Finis eſt optabilior & amabilior mediis quatenus ſunt media.* Nam mediis dat amabilitatem: ut, *potio amara dulceſcit propter ſanitatem*, cum itaque media efficiat amabilia, ſequitur ipſum eſſe magis expetendum

dum & amandum: *juxta illud Ariſt. 1. poſt. cap. 2. text.* 15. 16. quod efficit tale eſt magis tale.

7 *Finis ultimus perficit agentem.* Nam fines ſubordinati non movent niſi in virtute ultimi, unde ſequitur omnem eorum perfectionem eminenter in ultimo includi, quo ſemel acquiſito, ceſſat & completur omnis actio.

8 *Ex diverſitate finium deſumitur diſtinctio actionum præſertim moralium*: ut, *pecuniæ largitio propter honeſtatem, & pro fama, ſunt duæ actiones diſtinctæ, licèt ſit eadem quantitas pecuniæ, eademque recipientis neceſſitas.* Nam non ex ſubſtantia aut materia actus ſpecificatur, ſed præcipuè ex circumſtantia finis: unde magis optanda ſunt amici vulnera cùm in tutelam intenduntur, quàm inimici oſcula quæ exitio ſemitam ſtruunt.

Hæc de loco Cauſæ finalis.

CAP. 5.

De loco Cauſæ materialis.

DE loco *Cauſæ materialis* (ad quem argumenta ſpectant à genere ad ſpeciem, & à ſpecie ad individua) tria ut in cæteris ſunt tradenda. 1 quid ſit. 2 quotuplex. 3 quæ ſint ejus axiomata.

Materia quid. *Materia*, eſt ex quâ res fit, & conſtat.

Locus Cauſæ materialis. Argumentum dicitur à *loco materiæ*, cum in Syllogiſmo probabili medius terminus eſt cauſa materialis majoris extremi, vel illius genus aut ſpecies.

Materia quotuplex. Materia autem eſt duplex. 1 *Analogica*, quæ ſecundum

undum similitudinem materia dicitur: ut, *literæ, syllabæ, & verba sunt materia orationis*: ut, & omne illud *circa quod* artifex operatur, materia nuncupatur. 2 *Vera*, quæ cum forma constituit compositum subſtantiale: eſtque vel *Prima*, quæ indifferens eſt ad omnes formas: vel *Secunda*, quæ cum ſit compoſitum ſubſiſtens, & ordinabile ad actum ulteriorem, materia tantùm dicitur propriè: ut, *elementa*, tametſi ſint compoſita ſubſtantialia, *ingrediuntur mixtum integrè, quoad eſſentiam, ſed tantùm ab ratione materiæ*. Atque hæc materia ſecunda eſt duplex. 1 *Proxima*, ex qua res proximè fit. 2 *Remota*, ex qua mediante res fit & conſtituitur.

Generis, ſpecies, & individui, explicationes (tum quoad definitiones diviſiones & Canones) petendæ ſunt, à *lib.* 1. *cap.* 1, 2, 3.

Sequuntur *Canones* pertinentes ad locum materiæ.

1 *Abſque materia nihil fit aut producitur.* Canon eſt de *naturali* rerum productione per generationem; tum etiam de *artificiali*, per artem & ſcientiam; non de *ſupernaturali* per creationem, nam omnia primitus ex nihilo prodebant: unde conſtat ſiſtendum eſſe in aliqua materia prima. *Canones materia.*

2 *Poſito materiato ſequitur materiam eſſe, vel fuiſſe.* Nam aliquando materia *permanet*, ut lapides in ædificio; aliquando *tranſit* materia, ut farinæ in panem; ideoque verum eſt dicere, panis eſt, ergo fuit farina.

3 *Dignitas materiati deſumitur ex dignitate materiæ*; præſertim in rebus *arte-factis*; ſic dignior eſt annulus aureus argenteo, quia aurum eſt dignius argento.

4 *Materia propriè ſic dicta convenit ſolis ſubſtantiis*, eſt enim compoſiti ſubſtantialis altera pars eſſentialiter

dum & amandum: *juxta illud Ariſt. 1. poſt. cap. 2. text.* 15. 16. quod efficit tale eſt magis tale.

7 *Finis ultimus perficit agentem.* Nam fines ſubordinati non movent niſi in virtute ultimi, unde ſequitur omnem eorum perfectionem eminenter in ultimo includi, quo ſemel acquiſito, ceſſat & completur omnis actio.

8 *Ex diverſitate finium deſumitur diſtinctio actionum præſertim moralium*: ut, *pecuniæ largitio propter honeſtatem, & pro fama, ſunt duæ actiones diſtinctæ, licèt ſit eadem quantitas pecuniæ, eademque recipientis neceſſitas.* Nam non ex ſubſtantia aut materia actus ſpecificatur, ſed præcipuè ex circumſtantia finis: unde magis optanda ſunt amici vulnera cùm in tutelam intenduntur, quàm inimici oſcula quæ exitio ſemitam ſtruunt.

Hæc de loco Cauſæ finalis.

CAP. 5.

De loco Cauſæ materialis.

DE loco *Cauſæ materialis* (ad quem argumenta ſpectant à genere ad ſpeciem, & à ſpecie ad individua) tria ut in cæteris ſunt tradenda. 1 quid ſit, 2 quotuplex. 3 quæ ſint ejus axiomata.

Materia quid. *Materia*, eſt ex quâ res fit, & conſtat.

Locus Cauſæ materialis. Argumentum dicitur à *loco materiæ*, cum in Syllogiſmo probabili medius terminus eſt cauſa materialis majoris extremi, vel illius genus aut ſpecies.

Materia quotuplex. Materia autem eſt duplex. 1 *Analogica*, quæ ſecundum

cundum similitudinem materia dicitur: ut, *literæ, syllabæ,* & *verba sunt materia orationis*: ut, & omne illud *circa quod* artifex operatur, materia nuncupatur. 2 *Vera,* quæ cum forma constituit compositum subſtantiale: eſtque vel *Prima,* quæ indifferens eſt ad omnes formas: vel *Secunda,* quæ cum ſit compoſitum ſubſiſtens, & ordinabile ad actum ulteriorem, materia tantùm dicitur propriè: ut, *elementa,* tametſi ſint compoſita ſubſtantialia, *ingrediuntur mixtum integrè, quoad eſſentiam, ſed tantùm ſub ratione materiæ.* Atque hæc materia ſecunda eſt duplex. 1 *Proxima,* ex qua res proximè fit. 2 *Remota,* ex qua mediante res fit & conſtituitur.

Generis, ſpecies, & individui, explicationes (tum quoad definitiones diviſiones & Canones) petendæ ſunt, à *lib.* 1. *cap.* 1, 2, 3.

Sequuntur *Canones* pertinentes ad locum materiæ.

1 *Abſque materia nihil fit aut producitur.* Canon eſt de *naturali* rerum productione per generationem; tum etiam de *artificiali,* per artem & ſcientiam; non *Canones materia.* de *ſupernaturali* per creationem, nam omnia primitùs ex nihilo prodebant: unde conſtat ſiſtendum eſſe in aliqua materia prima.

2 *Poſito materiato ſequitur materiam eſſe, vel fuiſſe.* Nam aliquando materia *permanet,* ut lapides in ædificio; aliquando *tranſit* materia, ut farinæ in panem; ideoque verum eſt dicere, panis eſt, ergo fuit farina.

3 *Dignitas materiati deſumitur ex dignitate materiæ;* præſertim in rebus *arte-factis;* ſic dignior eſt annulus aureus argenteo, quia aurum eſt dignius argento.

4 *Materia propriè ſic dicta convenit ſolis ſubſtantiis,* eſt enim compoſiti ſubſtantialis altera pars eſſentialiter

tialiter constitutiva; materia autem *analogica*, materia *in quâ*, & *circa quam*, conveniunt multis accidentibus.

5 *Materia est prior formâ quoad essentiam, posterior quoad dignitatem*; Canon præcipuè respicit materiam primam quæ præcedit omnem formam; neque fallit in materia secunda è cujus grenio forma materialis educitur; Sed forma perficit materiam, atque ob id ei dignitate præest.

6 *Materia secunda est determinata ad unam formam*; ita tamen ut successivè pluribus formis potest subesse, etsi non simul; ut ex equi motui materiæ renascuntur vespæ, unde iterum novâ formâ informatur.

CAP. 6.

De loco Causæ formalis.

SEquitur *locus à formali causa* (ad quem reducuntur argumenta à differentia ad speciem, à definitione ad definitum:) ubi tria hæc sunt tradenda. 1 quid sit forma. 2 quotuplex. 3 qui sint ipsius Canones.

Forma est causa per quam res est id quod est.

Argumentum est *à loco formæ*, cum medius terminus in Syllogismo probabili sit forma, definitio, descriptio, vel differentia majoris termini.

Forma quid Locus à forma.

Forma autem, (ut membra minùs utilia transeamus) est duplex. 1 *Accidentalis*. 2 *Essentialis*.

Forma quotuplex.

1 *Accidentalis* forma est, quæ dat subjecto (sive enti in actu priùs constituto) esse accidentale; & est vel quodlibet accidens in genere; vel in specie forma

forma accidentalis naturalis in quarta specie qualitatis: vel in eâdem specie forma artificialis quæ opificis manu inducitur.

2 *Essentialis* forma est, quæ dat formato esse substantiale, estque vel *Immaterialis*, quæ non educitur è potentia materiæ, sed creando infunditur, & infundendo creatur: ut, *anima rationalis*: vel *Materialis*, quæ è potentia materiæ producitur: estque vel *generica*, *specifica*, vel *numerica*, quæ formato dat esse genericum, specificum, vel numericum. *Axiomata à loco formæ.*

Pro explicatione, differentiæ, definitionis & descriptionis, consule lib. 1. cap. 4. & lib. 2. in Appendice de Definitione.

Sequuntur *Canones* à loco formæ.

1 *Positâ formâ essentiali ponitur formatum, & sublatâ tollitur.* Canon obtinet. 1 universaliter de forma materiali & ultimata: & de forma immateriali in quantum talis, sive quoad actum informandi: nam licet anima rationalis possit per se subsistere absque corpore, quoad essentiam, ut est spiritus, & anima; tamen quoad officium, & actum informandi, ut est forma semper informat, usque dum dissolvatur compositum, & tum desinit esse sub notione formæ. 2 sublata parte principali, ut capite, corde, aut hepate, tollitur formatum; sed hoc fit tantùm per accidens, quia his sublatis forma deserit materiam tanquam ruinosum domicilium, ideoque principaliter & ultimò formatum tollitur ad separationem formæ.

2 *Forma dat esse & operationes consequentes.* Dat esse, scil. formato seu composito (non autem materiæ, quæ semper præexistit quoad actum entitatis suæ, licet actum formalem habet etiam à forma in composito) nam materiæ non tribuimus primas

in composito constituendo, sed formæ; quæ ideò dicitur *ratio quidditatis*, *ab Arist. lib.2. Phys. cap.3.* dat etiam *operationes*; nam est principium primum & principale cujusque actionis naturalis, & per se; licet qualitates sint principia proxima & subordinata formæ instrumenta.

3 *Nulla forma per se producit aliquas actiones.* Canon est de actionibus transientibus, nam substantia nulla creata ita est per se operativa, quin eget aliquo instrumento per quod deferatur & applicetur ejus causalitas & operatio in distantem terminum suum: secus est in actionibus emanantibus, quæ nullo mediante à formis resultant.

4 *Unius rei est unica tantùm forma.* Canon est de forma ultima; nam plures formæ remotæ ad multiplicationem specierum subordinatarum sunt in omni specie infima, & individuo substantiali; sed una tantùm dat *esse* ultimum & completum; sic in *Socrate* sunt plures animæ, quarum ultima tantùm dat completam & perfectam individuationem; cæteræ (tametsi in alio subjecto possint esse ultimæ, tamen) in *Socrate* non habent completam essentiam, sed ordinabilem ad ulteriùs complementum: & sunt ibi (ut elementa in mixto) realiter & integrè quoad essentiam sed *materialiter*, & non sub ratione formarum ultimarum.

5 *Nulla forma substantialis est divisibilis per se.* Non in partes *graduales* extensivas, cum tota simul introducitur, & tota deperditur ob defectum materiæ & quantitatis; sed de facto ratione materiæ & ex accidente, successive informat & actuat; & successivè derelinquit materiam. Neque est divisibilis in partes *essentiales* quia sic in infinitum esset forma formæ. Cæterum extenditur & coangustatur (modo nobis incognito) ad extentionem & amissionem

partium

partium integrantium seu materiæ.

6 *ubi plures sunt formæ ibi plures sunt essentiæ.* Canon est de formis ultimis,& non subordinatis,nisi una dicatur essentia generica,altera specifica.

CAP. 7.

De loco Causati sive effectus.

DE loco *Causati* (ad quem reducuntur argumenta ab individuis ad speciem ; à specie ad genus , & à definito ad definitionem) tria sunt investiganda. 1 quid sit. 2 quotuplex. 3 qui sint ejus Canones.

Causatum quid.

Causatum est quod à causa aliqua dependet & producitur.

Locus causati.

Unde Argumentum est à *loco causati*, quoties in Syllogismo probabili medius terminus est majoris extremi causatum, individuum, species vel definitum.

Causatum (sive effectus latissimè & per Synecdochen speciei sic dictus)dividi potest secundum divisionem causarum, in quibus explicandis quoniam prolixiores fuimus, hîc brevitati studebimus. *Causatum* itaque est vel *effectum*, quod causatur ab efficiente; vel *destinatum*, quod à fine: vel *materiatum*, quod à materia;vel denique *formatum*,quod à forma causatur & producitur.

Causatum quotuplex.

Specialis divisio causati petenda est à præcedenti subdivisione causarum: ut & ulterior omnis explicatio axiomatum ab individuo ad speciem, à specie ad genus, & differentiam, & à definito vel descripto, ad definitionem & descriptionem; petenda est à lib 1 cap.

2,3,4. *& lib.2. Appendice de definitione.*

Canones de loco Causæ

Canones similiter à regulis causarum sunt petendi; quare paucos hic tantùm proponemus, quos superiùs intactos in hunc locum conjecimus.

1 *Posito effectu causa ponitur* Canon est de omni causa principali & necessaria; nam fallit de instrumentali, ut & de causa socia. Ponitur causa, non semper quod actum præsentiæ seu *existentiæ*, ita ut quousque effectus duret causa existeret; nam post obitum architecti non statim corruit ædificium; sed ponitur causa vel ut jam præsens, vel præsupponitur aliquando fuisse actu causans.

2 *Unius effectus est una tantùm causa.* Nempe principalis, & ejusdem generis, totalis, proxima, & demonstranstut eclipsis demonstratur de Luna, tantùm per terram ex diametro oppositam lumini mutuato à Sole. Plures autem sunt subordinatæ causæ, & ejusdem generis, remotæ & universales unius effectus; ut & omnes causæ coordinatæ frequenter occurrunt; quod videre est in generatione *Socratis*, ubi concurrunt sol & homo *effectivè*, materia & forma *constitutivè*, conservatio speciei motivè seu *finaliter.*

3 *Effectus non superat virtutem causæ.* Nam cùm ea ratione dicitur effectus quatenus recipit influxum causæ, necesse est ut virtus illa impressa sit modo eminentiori in ipso fonte, ubi vel ineſt formaliter vel effectivè. Loquimur autem de causa principali & propria; nam de minus principali, instrumentali, & causis per Accidens, plerumque fallit hæc regula.

4 *Quod efficit tale est magis tale.* Si his cautelis utamur veritatem obtinebit hæc regula. 1 ut *causa sint per se*, non per accidens: nam non sequitur, privatio est causa entis, ergo est magis ens. 2 ut

causa

causa & effectus cohæreant in eadem similitudine valitatis : nam fallit si idem tale non insit utrique termino formaliter, & non tantùm affectivè; non etenim sequitur vinum efficit ebrium, *ergo* vinum est magis ebrium. 3 *Si causa & effectus admittant gradus intensionis*, Nam non sequitur filius est homo propter patrem, *ergo* pater est magis homo.

5 *ubicunque est materiatum ibi est materia, & ubicunque est formatum coasimiliter ibi est forma.* Sunt enim materia & forma duo principia constituentia, sine quibus constituxum esse non potest. Et è contra tenet regula; nam non daretur materia prima secundum essentiam suam absolutam, si nullum esset actu existens materiatum sive compositum.

Pro explicatione axiomatum ab individuo ad speciem, à specie ad genus & differentiam, à definito & descripto ad definitionem & descriptionem, Consule lib. 1. cap. 2, 3, 4 & lib. 2. Appendicem de Definitione.

CAP. 8.

De loco Subjecti.

DE loco *Subjecti* (ad quem principia seu axiomata possint referri) tria sunt inspicienda. 1 quid sit Subjectum. 2 quotuplex. 3 qui sint ejus Canones.

Subjectum est cui aliquid adjungitur. *Subjectum*

Argumentum est à *loco Subjecti*, quoties medius *quid*. terminus in Syllogismo probabili est subjectum, *Locus à*

vel principium majoris extremi.

Subjectum quotuplex.

Subjectum *prædicationis* hîc non attingimus; & de Subjecto *Informationis* aut *Denominationis* parùm dicturi, hanc divisionem sequentem prosequimur. Subjectum aliud est 1 *Occupationis*, quod aliàs dicitur *Objectum* circa quod versamur. 2 *Receptionis*, quod adjunctum recipit: estque duplex. 1 *Inhæsionis*, quod in se recipit adjunctum: estque vel *Adæquatum*, cui primò inest adjunctum: vel *Inadæquatum*, & remotum; cui adjunctum non nisi alio mediate competit. 2 *Adhæsionis*, quod adjunctum extrinsecus ad se recipit: quorum utrumque reperitur tàm in serie substantiæ quàm accidentium: atque *hîc* dicitur subjectum *ultimatum*: *illic* autem *ultimum*.

Canones de loco subjecti

De Subjecto isti *Canones* sunt observandi.

1 *Posito Subjecto ponitur adjunctum.* Quod intelligendum est, tantùm de accidente inseparabiliter & necessariò inhærente; sive sit accidens proprium, seu commune, modo sit inseparabile: ut, est homo, ergo est risibilis: est cygnus ergo est albus.

2 *Sublato Subjecto tollitur Adjunctum.* Regula generalis est de omni subjecto *Inhæsionis*; modo sit adæquatum & primum; fallit autem in subjecto *Denominationis* & inadæquato: ut, quia *Socrates* est coloratus non ideo sequitur quòd destructo *Socrate*, destruitur coloratum, quia *Socrates* non est subjectum adæquatum coloris, sed vel corpus mixtum, vel corpus simplex Perspicuum, terminatum.

3 *Subjectum denominatur à suo accidente.* Sc. vel secundum formalem *inhærentiam*, vel secundum extrinsecam *adhærentiam* & *imputationem*. Axioma non est de omnibus accidentibus intentionalibus seu *spiritualibus* qualia sunt species objecti sensibilis & intelligibilis, nam nullus sensus denominatur

ab

ab objecto ſuo ſecundum illud nomen: ut à colore receptò oculus non dicitur coloratus, ſed actuatus tantùm, & à ſpecie coloris intelligibili intellectus tantùm denominatur actuatus, non coloratus: ſed ab eodem colore ſpiritali partes vel pannus dicitur coloratus, viridis, albus, ruber: &c. regula autem eſt generalis de omni accidente *reali* hiſce adhibitis cautelis. 1 ut inſit ſatis *intenſè* & ſub juſto gradu: nam quod unum tantùm habet gradum caloris, & ſeptem frigoris non poteſt dici calidum. 2 ut inſit ſatis *extenſè*, (i:) in pluribus partibus ſubjecti, vel ſaltem in unâ principali, & maximè notabili: ut Æthiops non dicitur albus propter dentes: ſed naſi ſimitas, diſtortio oculorum, titubantia linguæ denominant ſubjectum taliter affectum, aut notatum. 3 ut inſit ſatis *protenſè*, ſeu ſatis diu: nam paſſio ſubitanea non denominat, niſi tantùm inchoativè aut diſpoſitivè: hanc autem conditionem intellige de iis accidentibus quæ *diutiùs ineſſe* poterint, non de iis quorum natura eſt in *fluxu*, nam ſonus etſi ſtatim evaneſcit, denominat tamen ſuum ſubjectum ſonans vel ſonorum.

4 *Nullum ſubjectum prædicatur eſſentialiter de ſuo Adjuncto.* Non loquimur de adjunctis tranſcendentalibus (nam attributa Dei ſunt ipſe Deus:) ſed de prædicamentalibus, & de rectâ & formali prædicatione in abſtracto. Nam licet dicatur *color eſt extremitas*, non eſt ita formaliter, ſed tantùm fundamentaliter & ſubjectivè.

5 *Omne Subjectum augeri debet eâ re quam recipit:* Canon eſt præcipuè de organo facultatis ſenſitivæ, ratione objecti ſenſibilis: quod enim intùs eſt exiſtens prohibet alienum: loquimur autem de accidente numerico quod prohibet aliud numero non diſtinctum eidem ſubjecto actu ſimultaneo ineſſe:

ut, anima non potest eandem numero disciplinam addiscere cujus præsentem habet possessionem; sed bene potest recipere eandem specie disciplinam.

CAP. 9.

De loco Adjuncti.

DE *loco Adjuncti*, tria hæc sunt tradenda. 1 quid sit Adjunctum. 2 quotuplex. 3 quæ sint ejus axiomata.

Adjuncti quid.

Adjunctum est cui aliquid subjicitur.

Locus ab Adjuncto.

Argumentum est à *loco Adjuncti*, cum in Syllogismo probabili medius terminus est adjunctum seu accidens majoris extremi.

Adjuncti quotuplex.

Adjunctum est duplex. 1 *Occupatum*, quod occupatur ab objecto, sic sensus est adjunctum rei sensibilis, intellectus intelligibilis. 2 *Receptum*, quod recipitur; vel, *Ad subjectum*; sic habitus extrinsecus applicatur ad habituatum; vel, *In subjectum*: ut color in corpus. Estque duplex. 1 accidens *Proprium*, quod necessariò subjectum comitatur. 2 *Commune*, quod contingenter tantùm subjecto inest.

Canones de loco Adjuncti.

De Adjuncto isti Canones sunt tenendi.

1 *Cuicunque convenit proprium accidens, eidem competit ejus subjectum.* Modo subjectum ejus sit adæquatum; nam fallit 1 si subjectum sit inadæquatum: ut non sequitur quia calor (cum sit vel proprium vel accidens inseparabile ignis) in mixto reperitur, ergo mixtum diceretur ignis; quia mixtum est inadæquatum subjectum caloris. 2 fallit, si proprium unius tribuatur alteri secundum analogiam aut metaphoram: ut, non sequitur stomachus esuriens

ens latrat, ergo est canis; quia latratus stomacho tribuitur tantùm figuratè.

2 *Accidens proprium non est separabile à suo subjecto*, scil. quoad realem & actualem ablationem, sed mentali abstractione possumus concipere naturam subjecti, non cònsiderantes necessaria ipsius adjuncta: intelligimus autem proprium non quatenus in actũ exit, sed ut est in potestate ad actum, nam homo potest esse non actu ridens, sed non potest esse non risibilis, quia ex necessitate consequitur hominis essentiam, ut taliter se habeat.

3 *Proprium accidens est incommunicabile speciei realiter contradistinctæ aut coordinatæ.* Nam omne proprium cujusque speciei subalternæ aut summi generis attribuitur omnibus eorum subjectis, unde habet nomen prædicabilis, sed nunquam competit subjectis, suo primo subjecto coordinatis. Quod tàm nomen proprii indicat, quàm frequens ipsius apud omnes usus idem etiam indicat proprii officium, quod est (respectu nostrûm) res à rebus palàm distinguere, nam hoc optimè præstare potest, quoniam à speciei principiis immediatè profluit.

4 *Nullum implicat contradictionem subjectum posse concipi sub opposito accidentis communis.* Loquimur de conceptu composito: ut, possumus concipere hominem sanum aut morbidum, salvâ ejus essentia: atque in hoc distat accidens commune à proprio, quod adeò indissolubiliter subjecto inest, ut negatio sui esset negatio subjecti.

5 *Accidens commune potest inesse subjectis specificè distinctis.* Ut candor est in charta & pariete: tenet autem regula tantùm de accidente communi *universali*: nam accidens particulare non potest inesse in subjectis diversis: quia naturam numericam mutuatur à subjecto suo numerico, à quo impossibile est

vel

vel ad momentum migrare, interim ut maneat accidens, aut ens aliquod subsistens.

Plura hujus loci axiomata, legas lib. 1. cap. 5. & 6. de Proprio & Accidente.

Atque ad hæc duo loca de Subjecto & Adjuncto non incommodè possint referri omnia argumenta ab Antecedentibus ad Consequentia, & è contra: quæ omnia consulto in locum Signi contecimus.

CAP. 10.

De loco Dissentaneorum.

DE *loco Dissentaneorum* tria sunt tradenda. 1 quid sit dissentaneum. 2 quotuplex. 3 qui sint ejus Canones.

Dissentaneum quid Locus à Dissentaneis.

Dissentaneum est quodcunque ab altero quoris modo differt.

Argumentum est à *loco Dissentaneorum* quoties in Syllogismo probabili medius terminus distat à majori: ut si medius terminus opponatur majori extremo *Disparatè*, est argumentum à *Disparatis*: si *Contrariè*, est argumentum à *Contrario*, & sic in reliquis.

Dissentaneum quotuplex.

Omne Dissentaneum est vel Diversum vel Oppositum: Oppositum est vel Disparatum vel Contrarium: Contrarium est duplex, vel in Dividendo tantùm, vel in Inhærendo & Dividendo simul: quod sub se complectitur quatuor membra. 1 Adversa (quæ propriè & simpliciter dicuntur Contraria:) eaque sunt vel Immediata, vel Mediata. 2 Relativa. 3 Privativa. 4 Contradictoria: *quorum omnium Definitiones vid. lib. 2. cap. 1. de Oppositis.*

De

De ſingulis iſti Canones ſunt tenendi.

Axiomata de Diſſentancis.

1 *Diſſentanea de ſe invicem non dicuntur.* Quod intelligendum eſt. 1 De prædicatione in abſtracto: nam vera utrinque eſt hæc prædicatio in concreto, *quantum eſt corporeum*, & *corporeum eſt quantum.* Falſa autem in abſtracto, ſic, *corpus* (ſubſtantialiter) *eſt quantitas*, aut è contra. 2 tenet de diſſentaneis quæ non ſubordinantur in eâdem ſerie: nam genera & ſpecies prædicantur in abſtracto de individuis: ut, *Socrates eſt animal*, niſi intelligamus ultimam abſtractionem, & tum in his etiam nunquam fallit regula: nam non dicitur *humanitas eſt animalitas.* 3 tenet hæc regula de Diverſè oppoſitis omnibus abſque exceptione aliâ, quàm quæ hîc eximitur.

2 *Oppoſitorum eadem eſt ratio.* Canon eſt de oppoſitis. 1 quantum ad cognitionem, nam *virtus* melius cognoſcitur per oppoſita ejus *vitia*: fallit autem quoad eorum eſſentias. 2 eadem eſt ratio ex parte ſcientiæ: nam ad *medicinam* ſpectat agere de *ſanitate* & *agritudine:* ad *ethicam* de *virtutibus* & *vitiis*: ſed de uno principaliter, & ex inſtituto, de altero tantùm occaſionaliter ſeu ad manifeſtationem ſui oppoſiti. 3 eadem eſt ratio, quantum ad objectum, nam verſantur ſemper circa idem ſubjectum, in quo (ſaltem ſucceſſivè) ineſſe poſſint, ſi alterum ſit ei naturaliter inhærens, aut radicatum.

3 *Quot modis dicitur unum oppoſitorum, tot modis dicitur alterum.* Regula eſt intelligenda de numero ſignificationum, non *ſuppoſitorum*, ut ſi unum oppoſitorum ſignificet unum vel duo æquivocè, tum alterum habebit tot ſignificationes æquivocè: ut, ſi *album* propriè reſpiciat *colores*, impropriè vero *vocem* & *verba*: ideo & *nigrum* propriè reſpicit tantùm

colores

colores, impropriè verò *voces*: sed non tenet regula quantum ad numerum suppositorum: Nam Substantia & Accidens sunt opposita, est autem una *Substantiæ* prædicamentum, *Accidentium* verò distincta *novem*: *Homo* & *Brutum* sunt opposita, sed *Homo* est infima species, *Brutum* autem plures sub se species continet.

4 *Disparatorum altero affirmato negatur alterum.* Nam si *homo* sit *prodigus* vel *avarus*, non est jam *liberalis*: tenet regula tùm in relatione ad subjectum, cui non possunt simul convenire qua talia, si sint sub eodem genere proximo, & respiciant idem tempus: tum etiam respectu mutuæ attributionis in abstracto: nam licet prodigus alio tempore fiat liberalis: *prodigalitas* tamen nunquam est *liberalitas* aut è contra.

5 *Contraria juxta se posita magis elucescunt.* Nam mutuò se notificant & illustrant: sed ita, ut Canon præcipuè referatur ad *experimentalem*, sive *originalem* cognitionem: non autem ad scepticam & habitualem, nisi secundariò. Sic *agritudinem* semel expertus melius semper æstimat *sanitatem*, pro quanta ea vigilantior erit in posterum. Sic post acerba comesta, vinum eporum dulcius videtur.

6 *Contraria non coexistunt.* Regula est 1 de Coexistentia *in eodem Subjecto*: nam necesse est ut uno posito, ponatur alterum in rerum naturâ, tametsi non in eodem Subjecto. 2 Valet de contrariis in *summo gradu*: nam possunt coexistere in gradibus remissis, & mutuâ velitatione ad mediocritatem redactis: tametsi non sic cohabitare possint absque luctâ, quâ continuata lite, tandem ipsum subjectum ad dissolutionem vergit. 3 Valet de *simultaneâ* existentia in gradu prædominanti; non autem de *successivâ*: nam possunt successivè ineſſe

mo-

modò alterum non inſit à naturâ.

7 *Contrariorum Contrariæ ſunt Conſequentiæ.* Nam ſi *albedo viſum diſgregat*, tum *nigredo eundem viſum congregat & conſervat.* Vera eſt regula. 1 ſi de Contrario genus aut proprietas aliqua non prædicatur: Nam non ſequitur albedo eſt color & viſibilis, ergo nigredo nec eſt color nec viſibilis, quia *color* eſt genus, & *viſibilitas* eſt affectio generica utriuſque termini oppoſiti: ſcil. *albedinis & nigredinis.* 2 Si ſint in eodem genere & gradu: Nam non ſequitur quia mala opera damnant, ideò noſtra bona opera juſtificent, tum quia differunt principio; *opera enim mala ſunt verè noſtra, bona autem ſunt cœlitus data*; tum quia diſcrepant perfectione & gradu; opera namque mala ſunt *perfectè talia*; bonitas autem noſtra eſt tantùm *inchoata.*

8 *Contrariorum ſi alterum non inſit, neceſſe eſt alterum ineſſe in ſubjecto capaci.* Quod verum eſt de Contrariis immediatis; ut non eſt ſanus, ergo ſequitur quòd ſit æger: ignis non eſt humidus & frigidus, ergo eſt calidus & ſiccus: fallit autem 1 in contrariis mediatis, ut non ſequitur, *roſa non eſt alba*, ergo *eſt nigra*, quia dantur alii colores medii. 2 fallit, ubi ſubjectum non eſt capax terminorum; nam non ſequitur, quòd *lapis non videt*, ergo *eſt cæcus*, quia lapis eſt medium ſeu ſubjectum negationis utriuſque termini.

9 *Oppoſita relativè nullum admittunt medium.* Loquimur de medio participationis; nam poſſunt habere medium ſubjecti & abnegationis, quale eſt *lapis* reſpectu *paternitatis & filiationis.*

10 *Relativè oppoſitorum uterque terminus eſt poſitivus*: ut, *pater & filius*; Continentur enim ſub contrariis affirmantibus, quæ in hoc differunt a contrariis negantibus, quòd in illis uterque terminus eſt poſitivus,

positivus, in his verò uno existente positivo, alter e
vel negativus vel privativus.

11 *Privatio præsupponit habitum.* Canon est d
privatione logica: Nam Physica tametsi quoad ejus
actum negativum subsequatur habitum, seu for
mam præcedentem: dicit tamen aliquid positi
vum, scilicet, dispositionem in materia ad for
mam subsequentem: unde dicatur præcedere ha
bitum. Ut *catuli* non dicuntur ab ortu *cæci*, ac
infantes ab utero *edentuli*, nisi tantùm negative
lumine autem & dentibus privantur, cum semel o
culorum & dentium usum habuerint, quo postea
carent: unde valet arg. est mortuus, ergo semel
vixit.

12 *A privatione ad habitum præexistentem non da
tur regressus.* Canon est de privatione Logica (nam
à physica est ad habitum progressus, non autem est
in illa aliquis regressus ad antecedentem formam:)
his adhibitis restrictionibus. 1 Si de *ordinario* mo
do loquamur, qui sit naturæ, vel artis viribus, nam
miraculosè mortui resuscitantur in eadem natura,
& persona numerica: 2 si sit *totalis privatio* tàm
actus quàm *potentiæ*, nam aër à tenebris semper
redibit, nisi unà cum actu lucis potentia receptiva lu
cis auferatur ab aëre, vel potentia productiva lu
cis à fonte, (i:) à sole. 3 ut sit *idem numero* habitus.
Nam seminis in terram injecti fit multiplicatio
sub eadem specie seminis, sed idem numero corrup
tum semen non renascitur, sed est materia & radix
unde cætera habent originem.

13 *Habitus & privatio sunt circa idem subjectum.*
Ut Cæcitas & visus circa oculum, nam manus non
dicitur cæca nec pes videns: Sensus axiomatis est,
1 quod successivè & in *sensu diviso* eidem inesse
possint, non autem simul & in *sensu composito* re-
spiciant

ciant idem ſubjectum. 2 tenet regula de privan-
bus propriè & *philoſophicè*, non *populariter* & me-
phoricè ſic dictis: nam ſic piſcis dicatur mutus, pi-
a loquax: cum tamen loquacitas & ejus privatio ſo-
homini competant.

14 *Privatio per ſe non eſt ens.* Nam *formaliter* ſig-
ificat *negationem* ſeu abſentiam formæ deperditæ,
o reſpectu eſt ſimpliciter non ens, tametſi *materi-
liter* ſeu ſubjectivè denotet *aptitudinem* & diſpoſi-
onem in tali ſubjecto ad formam introducendam:
que ſic, & conſimiliter ex eventu, conſequenter, &
tione effectus, per accidens, (ſcil. compoſiti produ-
i) dicatur ens.

15 *Nulla privatio eſt per ſe ſenſibilis ullo ſenſu.*
am in quantum talis, eſt non ens, qd nec per ſe nec
novet ſenſum nec intellectum, ſed ſolùm per diſ-
uſum, & obliquè. Tenet regula. 1 ſi privatio ſit
ra, nam frigus non eſt ſimpliciter privatio caloris,
t neque nigredo albedinis, tenebræ lucis, ſed ſunt
ecies ignobiliores objecti ſenſibilis habentes in
entitatem poſitivam, utcunque debilem, & mi-
ùs motivam ſenſus, frigus enim & nigredo habent
as cauſas poſitivas: tenebræ autem ſi abſtractè &
rè conſiderentur, ſunt privatio lucis, atque ſic
on movent viſum: ſin moveant, tum ſumuntur
enebræ pro medio tenebroſo quadam tenùs, non
utem ſimpliciter abſque lumine, atque ſic ſunt ens
poſitivum. 2 Si loquamur de objecto per ſe ſenſus,
um per accidens privatio incurrit in ſenſum: ut non
udimus ſilentium, ſed quia nihil audimus, colligi-
us eſſe ſilentium.

16 *Contradictoria nullum admittunt medium*: ut-
ue. 1 non medium *rei, formæ*, ſeu *participationis*:
am inter ens & non ens ſimpliciter nullum tale da-
r medium, ſiquidem unumquodque vel eſt, vel

tum

non est, licèt sit perfectum nunc, postmodùm vel imbecilius, 2 non medium *Subjecti* seu *Abnegationis*, propter prædictas rationes. 3 Non *Positionis* sive loci. 4 Non *Perfectionis*; seu virtutis. 5 Medium denique *Affectionis*, seu in finem ordinabile & destinatum parum vel nihil ad hunc locum conducunt. Tenet regula infallibiliter, si alterum existente positivo, alter terminus sit purè negans non privans tantùm, aut infinitans; nam non ea hæc tria denotare potest pro sophisticè disputantis arbitrio.

17 *Contradictoria est oppositionum maxima.* Non tantùm ratione quantitatis aut qualitatis; sed respectu elongationis & distantiæ inter suos terminos; nam in nullo genere conveniunt ejus termini, neque medium aliquod admittunt, sed alter terminorum simpliter negat omne ens positivum; quod in cæteris oppositis non occurrit.

18 *Impossibile est contradictoria de eodem prædicari.* Sive sint expressa: ut, *hominem esse & non esse*; sive implicita in Adjecto: ut, *esse corpus, & non habere quantitatem definitam loco, tempore*, & reliquis conditionibus individui; valet axioma. 1 si referantur *ad idem subjectum* seu terminum; nam privatio dicit tàm ens quàm non ens; sed diverso respectu: nam *formaliter* non est ens, in quantum dicit carentia formæ quæ prius inerat; *materialiter* autem & subjectivè est ens; in quantum dicit dispositionem in subjecto ad formam subsequentem. 2 si respiciant *idem tempus*: nam *Socrates* potest esse doctus & indoctus habitâ ratione temporis & ætatis suæ. 3 Si sint *pura*. nam lippus est videns & non videns: quæ loquendi formula non negat potentiam visivam, & actum videndi lippo competere; debilem tamen esse & imperfectam insinuat ideoque

ideòque nulla eſt contradictio inter hos terminos quia uterque eſt poſitivus, licet imperfectus.

Hæc de Diſſentaneis dixiſſe ſat erit.

CAP. 11.

De Comparatis.

DE *Comparatis* tria ſunt tradenda. 1 quid ſint. 2 quotuplicia. 3 qui ſint Canones comparatorum.

Comparata ſunt quorum unum cum alio confertur, in Convenientia aut Diſcrepantia. *Comparata quid.*

Argumentum eſt *à loco Comparatorum*, quotiès in Syllogiſmo probabili, altera pars majoris propoſitionis comparatur cum altera, in Convenientiâ vel Diſcrepantiâ. *Locus à Comparatis.*

Comparatio omnis cernitur vel in *Convenientia* ſeu Identitate, vel in *Diſconvenientia* ſeu Diverſitate. 1. *Convenientia* eſt congruentia duorum terminorum in aliquo tertio: eſtque vel in Qualitate, & dicitur *Similitudo*, quæ eſt Comparatorum eadem qualitas: vel in Quantitate, & dicitur *Paritas* ſeu Æqualitas, quæ eſt Comparatorum eadem quantitas. *Diſconvenientia*, eſt Diſcrepantia duorum terminorum in aliquo tertio: eſtque vel in Qualitate, & appellatur *Diſſimilitudo*, quæ eſt comparatorum diverſa qualitas: vel in Quantitate, & dicitur *Imparitas* ſeu Inæqualitas, quæ eſt comparatorum diverſa quantitas. eſtque duplex, 1 *Major*, ubi quantitas excedit. 2 *Minor*, ubi quantitas excedit. *Comparatio quotuplex.*

Et ad has classes referri possunt Analogiæ, Parabolæ, & exempla ab Historicis vel aliundè petita.

Canones proponendo, incipimus 1. à Comparatis in genere. 2. à Simili & Dissimili. 3. à Pari & Impari, tam Majori quam Minori.

De Comparatis Axiomata.

Canones Comparatorum in Genere, ut & de Identitate & Diversitate.

1 *Res quæ comparantur, possunt esse diversorum generum & prædicamentorum*, quod in his videre est: *equus est major cane, lapis est durior capite, substantia est prior accidente, prima causa est præstantior & potentior secundis.*

2 *Comparatio omnis propriè est in infima specie.* Nam non quæritur an homo sit magis coloratus quam lapis, sed an sit magis albus vel niger: Canon est: 1. De *tertio* illo *in quo* comparantur, non de rebus & terminis comparatis. 2. De *virtuali* & formali comparatione, non de materiali, & prout verba sonant. Nam hæc est vera comparatio, *corvus est nigrior cygno albo*, ubi tertium in quo comparantur videtur esse (quoad externam faciem) duplex membrum coloris in genere: sed si sensum ipsum perpendamus: facilè constabit in una specie hanc comparationem fundari: sc. in *intensione*: nam hæc comparatio æquivalet priori: *nigredo in corvo est intensior albedine in cygno*: ideòque hæc collatio refertur tantùm ad intensionem graduum albedinis & nigredinis.

3 *Inter Æquivoca non est legitima comparatio*, quia in his non lequimur *ad idem*, sed æquivocè: & inceptum esset dicere, *gladium* esse *acutiorem* ultimâ *chordâ* lyræ, aut *morbo*, aut *vino*, &c. quæ omnia dicuntur acuta, sed ferrum & acies propriè & philosophicè, cætera tantùm figuratè & Æquivocè, vel saltem Analogicè.

De

De Identitate & Diversitate plurima sunt apud Arist. axiomata Top. lib. 7. cap. 1. quem consulas; nos hic unicum hoc proponemus.

1 *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se.* Regula tenet 1. quoad *mensuram* præsertim, atque ita sunt eadem h.e. sunt Æqualia, seu ejusdem proportionis inter se: ut si duo panni conveniant in mensura ulnæ, tum inter se sunt æquales, quantùm ad hanc mensuram & extensionem secundùm longitudinem; licet non quoad præstantiam & dignitatem materiæ & operis. 2 quoad *rem* & *rationem habito semper respectu ad illud tertium* in quo conveniunt: ut, *Socrates* & *Plato* in tantùm inter se conveniunt naturâ & proprietatibus, in quantum uterque convenit cum *Aristotele* in naturâ & proprietatibus.

Sequuntur Canones de Simili & Dissimili.

1 *Similium Similis est ratio.* valet regula, in quantùm sunt similia: ut, si tranquillitas mentis sit similis tranquillitati aëris, & hæc est quies, tum & illa est quies.

2 *Quod non affirmatur de uno similium non affirmatur de altero.* ut, quia nauta in navi non debet quiescere; segnescere non debet Magistratus in Republica: nam utriusque similis est ratio, & æquale periculum.

3 *Nullum simile est idem.* Regula est de Identitate *essentiæ*: nam conveniunt in aliquo tertio. sc. in similitudine hujus vel illius Qualitatis. Huic affines sunt isti Canones: *Omne simile claudicat. Nullum simile currit quatuor pedibus Omne simile est dissimile.*

4 *Simile non agit in simile* Regula tenet cum his restrictionibus conjunctum sumptis. 1. si sint *sub eâdem specie infima*: nam calor & frigus sunt similia in tertia specie Qualitatis: mutuò tamen agunt &

patiuntur: sed duo calida non invicem agunt. 2 si sint *similes gradu*: nam calor intensior in octavo gradu intendit calorem in inferiori gradu: sed calor in quarto gradu non agit in calorem in quarto gradu. 3 si sint *ejusdem virtutis*: nam si vis caloris magis uniatur, tum fortior erit, ut, in ferro ignito: & potest intendere calorem in stuppâ, usque dum accendatur, & in flammam erumpat: majorem namque activitatem mutuatur calor â tali subjecto, â quo diutiùs propter densitatem conservatur, & unitur.

5 *Similitudo Parabolica organum est ad docendum accommodatissimum.* Regula est de *exoticâ* & populari formulâ: nam vulgus plerumque sensibilibus argumentis suadetur, qualia sunt quæ à simili ducuntur: ideòque similia sunt ad persuadendum utilissima, ad probandum minùs conferunt: Nam in *Acroamatico* seu dogmatico docendi genere locum vix obtinent, nisi sint *splendida & acuta.*

6 *Dissimilibus dissimilia conveniunt.* ut, quia animæ hominum & brutorum tantum inter se distant, probabile est hanc mortalem esse: illam fore immortalem.

Canones de Pari, & Impari, Majori & Minori.

Notæ. *Ubi priùs notandum omnia axiomata de simili & dissimili præter quartum, his absque incommodo posse attribui: quæ iterum recitare supersedemus, & ad magis propria festinamus:*

1 *Parium exactissima est convenientia.* Nam non dicuntur paria, quorum alterum magis est extensum: possunt tamen dici similia etiamsi magna sit graduum extensivorum dissimilitudo & distantia. Regula tenet de paribus propriè sic dictis in Quantitate: non autem adeò exacta est convenientia, si ad cætera prædicamenta extendatur.

2 *Paria*

2 *Parium par eſt ratio*, valet regula in quantum paria ſunt: ut, par eſt ratio quòd ſtellæ ambulant, natant, repunt, volant: ſed non ambulant, non natant, aut repunt, ergo improbabile eſt quòd volant.

3 *Omnis Impoſitio eſt in Majoritate vel Minoritate*, idque tum reſpectu *rei* ſeu Quantitatis, propriè loquendo: tum tropicè reſpectu ſc. *probabilitatis*; unde quod eſt magis vel minus tale, communiter appellatur, par vel impar.

4 *Argumenta omnia à majori ad minus, & à magis ad minùs, certiùs concludunt Negativè.* ut, ſi fortiores oneri impoſito ſuccumbant, multò minùs infantes idem onus ſuſtineant. Major ratio eſt cur homicidæ abſolvantur, quàm regicidæ; at illi morte mulctantur, ergo & iſti non ſunt abſolvendi, ſed tormentis, & lentâ morte puniendi.

5 *A Majori ad minus ſequitur Argumentum Affirmative.* tenet regula 1. De potentiis ſubordinatis in uno aliquo ſubjecto, non de contradiſtinctis in diverſis ſubjectis: ut rectè ſequitur, poteſt diſcurrere, ergo poteſt iraſci, concupiſcere, loco moveri, vegetare, &c. nam potentia ratiocinandi aut eminentè includit, vel ſaltem præſupponit cæteras omnes facultates ſubordinatas, eidem ſubjecto ſecum ineſſe: ſed non ſequitur, poteſt formaliter & naturalitèr diſcurrere, ergo, poteſt naturaliter & formaliter hinnire, quod poteſt tantùm per imitationem. 2. De iis quæ arguunt perfectionem: nam non ſequitur, quia viri poſſunt fortitèr membra ſua ſiſtere, ergo magis quam juvenes poſſunt eadem quocunque volunt flectere: hoc enim arguit imperfectionem & debilitatem membrorum.

6 *Argumenta omnia à Minori ad Majus, & à minùs ad magis, evidentiùs concludunt Affirmativè*, ut,

minus probabile est matrem diligere nutricem, quàm partum suum; at diligit nutricem, ergo multò magis diligit lactantem suum, minus verisimile est civitatem alere posse exercitum, quàm Rempublicam; at civitas sæpè aluit exercitum numerosum, ergo & multò magis Respublica hoc efficiat.

Ad hanc classem spectant omnia axiomata de præstantia & dignitate entium, quorum spissam, sed nec inutilem nec injucundam colligas messem apud Arist: Top. lib. 3. cap. 1, 2, 3, 4. ad quem brevitatis ergo, lectores sunt remittendi.

Nota.

Hæc de comparatis degustasse sufficiat.

CAP. 12.

De loco Conjugatorum.

DE Conjugatis hæc tria sunt declaranda. 1 quid sint 2 quotuplicia. 3. quæ sint Conjugatorum Canones.

Conjugata sunt nomina cognatæ vocis & significationis.

Argumentum est *à loco Conjugatorum*, quotiès in Syllogismo probabili alterum conjugatum in majori propositione est subjectum majoris termini, ut, qui justè agit est justus.

Conjugata alia sunt *nominalia* tantùm, ut somnolentus & somnus: alia tantùm *Realia*: ut, doctrina & literatus: alia sunt *Re* & *Voce* simul; (de quibus præsens sermo est) & comprehendunt sub se denominativa, seu Casus Nominum: suntque

vel

vel *Substantiva*; ubi alterum est nomen Substantivum, abstractum à Subjecto: ut, *justitia, justus*; vel *Adjectiva*; ubi utrumque est Denominativum, sive concretum, quod denotat formam in abstracto cum connotatione alterius: ut, *justus, justè*, &c.

Axiomata Conjugatorum.

Canones de Conjugatis.

1 *Cui tribuitur unum conjugatorum eidem tribuitur & alterum.* ut, fortiter egit, ergo est fortis. valet axioma. 1. In Conjugatis quoad *significationem*, non quoad vocem tantùm; nam non sequitur; *somno correptus est*, ergo, *est somnolentus*. 2. In Conjugatis *ejusdem qualificationis* & naturæ: ut, non sequitur, *justum egit*, ergo *est justus*: nam ab actu unico nemo denominatur habituatus, quoniam ad habitum generandum requiritur talis qualificatio actionis, ut agatur *scienter, volenter, constanter*, & propter *bonum finem*.

2 *Si unum conjugatorum de uno dicatur, alterum de altero dicetur.* ut, si album sit coloratum, tum albedo est color. valet axioma 1. *à concretis* ad abstracta *negativè* semper: ut, si visibile non est audibile, tum visus non est auditus. 2. Ab *abstractis* ad concreta *affirmativè*: ut, si justitia sit virtus, tum justus est virtuosus. 3. In *prædicatis essentialibus & per se*, namque tum mutua est consecutio, ab abstractis ad concreta, & contra, tàm affirmativè quàm negativè: ut, si album sit coloratum, albedo est color; & si albedo sit color, tum album est coloratum: *Non* sic autem in prædicatis *per Accidens*: nam si contingat coloratum esse sapidum; non inde sequitur, contingit colorem esse saporem. 4. In Conjugatis quoad *significationem*: nam non sequitur, quia somnolentus est malus aut vitiosus; ideò somnus esset malum aliquod in se, aut vitium. 5. In *Abstractis Physicis & Mathematicis*, seu ultimatis,

minus probabile est matrem diligere nutricem, quàm partum suum; at diligit nutricem, ergo multò magis diligit lactantem suum, minus verisimile est civitatem alere posse exercitum, quàm Rempublicam; at civitas sæpè aluit exercitum numerosum, ergo & multò magis Respublica hoc efficiat.

Ad hanc classem spectant omnia axiomata de præstantia & dignitate entium, quorum spissam, sed nec inutilem nec injucundam colligas messem apud Arist: Top. lib. 3. cap. 1, 2, 3, 4. ad quem brevitatis ergo, lectores sunt remittendi.

Nota.

Hæc de comparatis degustasse sufficiat.

CAP. 12.

De loco Conjugatorum.

DE Conjugatis hæc tria sunt declaranda. 1 quid sint 2 quotuplicia. 3. quæ sint Conjugatorum Canones.

Conjugata sunt nomina cognatæ vocis & significationis.

Argumentum est à *loco Conjugatorum*, quotiès in Syllogismo probabili alterum conjugatum in majori propositione est subjectum majoris termini, ut, qui justè agit est justus.

Conjugata alia sunt *nominalia* tantùm, ut somnolentus & somnus: alia tantùm *Realia*: ut, doctrina & literatus: alia sunt *Re* & *Voce* simul; (de quibus præsens sermo est) & comprehendunt sub se denominativa, seu Casus Nominum: suntque

vel

vel *Substantiva*; ubi alterum est nomen Substantivum, abstractum à Subjecto: ut, *justitia, justus*; vel *Adjectiva*; ubi utrumque est Denominativum, sive concretum, quod denotat formam in abstracto cum connotatione alterius: ut, *justus, justè*, &c.

Axiomata Conjugatorum.

Canones de Conjugatis.

1 *Cui tribuitur unum conjugatorum eidem tribuitur & alterum.* ut, fortiter egit, ergo est fortis. valet axioma. 1. In Conjugatis quoad *significationem*, non quoad vocem tantùm; nam non sequitur; *somno correptus est, ergo, est somnolentus.* 2. In Conjugatis *ejusdem qualificationis* & naturæ: ut, non sequitur, *justum egit*, ergo *est justus*: nam ab actu unico nemo denominatur habituatus, quoniam ad habitum generandum requiritur talis qualificatio actionis, ut agatur *scienter, volenter, constanter*, & propter *bonum finem.*

2 *Si unum conjugatorum de uno dicatur, alterum de altero dicetur.* ut, si album sit coloratum, tum albedo est color. valet axioma 1. *à concretis* ad abstracta *negativè* semper: ut, si visibile non est audibile, tum visus non est auditus. 2. Ab *abstractis* ad concreta *affirmativè*: ut, si justitia sit virtus, tum justus est virtuosus. 3. In *prædicatis essentialibus & per se*, namque tum mutua est consecutio, ab abstractis ad concreta, & contra, tàm affirmativè quàm negativè: ut, si album sit coloratum, albedo est color; & si albedo sit color, tum album est coloratum: *Non* sic autem in prædicatis *per Accidens*: nam si contingat coloratum esse sapidum; non inde sequitur, contingit colorem esse saporem. 4. In Conjugatis quoad *significationem*: nam non sequitur, quia somnolentus est malus aut vitiosus; ideò somnus esset malum aliquod in se, aut vitium. 5. In *Abstractis Physicis & Mathematicis*, seu ultimatis,

matis non autem in *Metaphysicis* & ultimis: ut, non sequitur, quia homo est animal, ergo humanitas esset animalitas: quia istæ sunt ultimæ abstractiones.

3 *Abstracta & concreta non prædicantur de se invicem.* valet regula generaliter de prædicatione in recto casu: nam non dicitur coloratum est color, sed habens colorem: nec dicitur rationale est rationalitas, sed habens rationalitatem: quia tametsi re & essentia conveniant, differunt tamen modo prædicandi.

4 *Conjugata se consequuntur in nobilitate*, ut, si Theologia sit dignior Medicina, Theologus est præstantior Medico. valet regula, *si cætera omnia sint paria*: nam non sequitur, quia nobilitas est præstantior rusticitate, ergo natu nobilis semper est præstantior rustico: nam contingere potest, nobili stemmate natum, degenerare à parentibus, & tandem sordidè rusticari.

Hic locus absque ullo incommodo referri potuit ad locum Dissentaneorum, ut & notatio nominis: de qua seorsim perspicuitatis gratia Canones subsequentes proponemus.

Nota. Canones à notatione nominis.

1 *Cui convenit notatio nominis, verisimile est ei nomen convenire.* & è contra. valet axioma 1 si notatio sit desumpta ex rei naturâ aut proprietate, & non tantùm ex usu vulgari, aut casu sit imposita: ut, si sit amator sapientiæ, tum est Philosophus. 2. Si vera notatio accipiatur vero modo. ut, Tutor dicitur à tuendo pupillos, non quod actu hoc semper efficit, sed quod de jure semper tueri eos debeat. 3 Si non sit nimis longè petita: nam vix sequitur, est Magister, ergo aliis tèr & magis scit. 4 Si mos idem remaneat, qui notationem nomini imposuit; nam non sequitur, prandium est, ergo nihil opponitur præter perendinas reliquias, quia

mos

pos iste jam inolevit, vesperi lautiùs cœnare, & fragmenta in crastinam parsimoniam reservare. si propriè & non figuratè sumatur: nam non sequitur, quicquid dicitur *Petra* illud *pedibus teratur*: obstante Romano Pontifice, *petra sum*, sed *pede terens*, & conculcans Imperatorum colla.

2 *In omni notatione seu Etymologia sistendum est in aliquo primitivo.* ut, dicitur amaritudo ab amaro, amarum a mari, mare ab Hebræo *mavah*: ubi sistendum est. Nam ulterius progredi, esset in circulo vadare, & in termino non acquiescere. רמה

3 *Nomen & Notatio ab eâdem Dictione sunt ducenda.* Tenet regula tantùm de vera Etymologia, non de qualibet allusione seu Analogia: ut non rectè dicitur *Propheta* à procul fando, sed à *præfando*, juxta verum Etymon à πρὸ ante, & φημὶ dico. Corruunt hinc ridicula Scholasticorum insomnia ab ignorantia linguarum procreata: qualia sunt: Symbolum a συν̀ con, & bolus; quòd unusquisque in cœtu suum bolum seu frustulum seorsim sit sumpturus, &c. 2. si nomen sit simplex & non compositum ex duplici lingua: Nam rectè dicitur *Britannia, regio Pictorum.* à Græco ϖαρὰ i. regio; Britonico *Brith.* i. depictum: nam incolæ solebant corpora glasto depingere, unde *Britones* dicti: quod observantes Græci prædones & Mercatores, ad *Brith*, ϖαρὰ addiderunt Par est ratio de *Mauritania, Aquitania, Lusitania*: Quæ, & similia invenies apud fidissimam antiquitatis columnam, Guil: Cambdenum, in nomine *Britanniæ*.

4 *Vera omnis Etymologia sumenda est ex rei causis, effectis, proprietatibus, objecto, & opposito.* ut, à fovendo dicitur Focus. à floribus Flora. à bello Bellona. Lucus per ἀντίφρασιν, quia minime lucidus. Parca quia non parcet. Ludus quia procul à ludo

ludo. Nam locum hîc non habet illud axioma (*Denominatio sumitur à potiori:*) quia non respicit nominis primam notationem, sed rei diversa prædicata.

5 *Alluſio non curat nominis originem, ſed explicat ejus ſignificationem per æquipollens velut παρομοιαν*, ut pro oculo legitur Ciliumbra. pro terra recens inventa, America, &c. Hîc locum habent circumlocutiones & deſcriptiones, à quibus arguere licet obſervatis limitationibus in primo Canone propoſitis.

Hæc de Conjugatis & de Nominis Etymo.

CAP. 13.
De loco à Diſtributione.

DE *Diſtributione* ſeu diviſione hæc tria fuſiùs ſunt tradita. lib. 2. cap. ult. 1. quid ſit. 2. quotuplex. 3. quæ ſunt ejus regulæ generales: idcóque hîc velut in typo ſummatim reponentur, ut ad Canones ſpeciales ores explicandos properè accedamus.

Diſtributio quid.

Diſtributio eſt totius in ſuas partes diviſio.

Locus à Diſtributione.

Argumentum eſt à Diſtributo ſeu diviſo ad membra dividentia, quoties medius terminus eſt diviſum, membra dividentia ſunt majus extremum in Syllogiſmo probabili. Contra, eſt Argumentum à membris dividentibus ad diviſum, quoties membra dividentia ſunt medius terminus, diviſum verò majus extremum.

Diſtributio quotuplex.

Diſtributio alia eſt *Vocis* in ſuas ſignificationes: alia *Totius* in ſuas partes. *Totum* autem eſt vel *Aggregatum*, eſtque quintuplex, *ut ſupra lib. 2. cap. ult.* vel *Simplex*, de quo ſolùm hîc agemus, eſtq; triplex.

1 *Eſſentiale*

Essentiale. 2. *universale*. 3. *Integrale*; atque his
bus, tres *partes* correspondent. 1. *Essentialis*, 2. *Sub-*
iva. 3. *Integralis*.

Canones de Toto & Partibus Essentialibus.

1. *Partes sunt priores Toto.* valet hoc axioma. *Canones*
Quoad ordinem *naturæ*; nam totum est quid *totius &*
endens & constitutum à partibus; ideoque & *partium.*
posterius; sed *non* tenet de prioritate *Temporis*,
n simul tempore forma & compositum com-
oducuntur. *Nec* de prioritate *perfectionis*; nam
tum essentiale in se habet omnes perfectiones
arum partium, & quid amplius. 2. Quoad or-
nem *doctrinæ* & *cognitionis*; nam literæ sunt pri-
addiscendæ Syllabis: præcognoscendum quid
Animal rationale, antequàm constet quid sit *ho-*
: loquimur autem de ordine *Compositivo*, non
solutivo; & de cognitione *confusa*, non distincta;
que *originali*, non habituali. Atque hæc regula
et de Toto integrali & partibus ejus principali-
adhibitis supradictis restrictionibus.

2. *Posito toto essentiali, ponuntur omnes ejus partes*
entiales, ut, posito homine ponuntur omnia su-
riora sese constituentia, tàm genera quàm diffe-
ntiæ. Et, *Positis partibus essentialibus, ponitur to-*
m essentiale. valet regula, de partibus quantùm
d actum constituendi; nam quoad essentiam ma-
ria manet post Totius dissolutionem; & etiam
rma, si sit immaterialis, qualis est sola hominis
rma.

3. *Sublata alterutrâ parte essentiali, tollitur totum.*
gula est, de illo toto ad cujus constitutionem
la pars erat immediata & proxima: nam licet
imâ sublatâ, totum definit esse vivens, non ta-
en definit esse corpus; ideoque remanet adhuc
tum essentiale; sed non idem totum, quod erat
ante

ante deceſſum animæ.

4 *Cuicunque totum ſeu diviſum eſſentiale convenit vel non convenit; eidem omnes ejus partes eſſentiales conveniunt, vel non conveniunt.* & contra. *Cuicunque partes tribuuntur, eidem eſſentiale totum ſeu diviſum tribuitur, vel non tribuitur.* Canon eſt de partibus quæ proximè conſtituunt totum: nam genus & differentia generica ſunt partes eſſentiales rem Speciei infimæ; prædicantur tamen de iis, de quibus Species non prædicatur. ut, Subſtantia & Corporeum, ſunt partes hominis; ſed conveniunt quibus homo non convenit; niſi conſiderentur ſecundum ultimam reſtrictionem & determinationem ad hominem.

5 *Nulla pars eſſentialis* (qua talis) *prædicatur de ſuo toto.* Nam in quantum pars, eſt quid incompletum in ſe, ordinabile ad compoſiti complementum. Unde *Ariſt. lib. 4. Top. cap. 5. text. 6.* ſubinfert corpus non poſſe eſſe genus animalis, quia eſt pars. Loquitur autem de corpore reſtricto & determinato ad animal, ut ſit ejus materia proxima non de corpore indeterminato, ut eſt totum universale; nam ſic eſt genus animalis. Valet Axioma, de prædicatione in recto caſu, & in abſtracto; ſallit in obliquo: ut falſò dicitur, homo eſt anima; rectè dicitur homo habet animam. 2. ſallit in concreto, nam verè dici poteſt, homo eſt animatus.

Nota.

Canones de Toto univerſali & partibus ejus Subjectivis, iidem planè ſunt cum his, qui traduntur de Genere & Specie lib. 1. cap. 2. & 3. ideirco duos tantum hic ſubjungemus.

1 *Cuicunque convenit Totum univerſale, ſive Genus diviſum, eidem convenit alterum, vel utrumque ejus membrum dividens; & cui genus non convenit, eidem nullum membrum ejus convenire poteſt.* Canon

membris specie perfectis & completis: Nam a est hæc prædicatio, embryo est animal, sed non-m sequitur, quòd embryo est actu homo vel bru-m: quia est in esse tantum incompleto, & ten-nti ad perfectionem specificam, & numericam. km dicendum est de exhalationibus è terra vel ua vi caloris evaporatis, priusquam actu consti-ant impressiones, seu meteora, calida vel frigi-

2 *Cui convenit ullum membrum Divisi seu Totius iversalis, eidem convenit divisum seu genus: & cui llum membrum convenit eidem non convenit ipsum nus.* Regula tenet universaliter affirmativè; ut, t homo, ergo est animal: valet etiam negativè. Si membra conjunctim sumantur: ut, nec est mo nec brutum, ergò non est animal. 2. Si embra sint specie completa & perfecta, ut supra. Iam embryo nec est perfectus homo nec brutum, metsi sit verum animal.

Canones de toto Integrali & ejus partibus.

1 *Posito Toto Integrali, seu diviso Quantitativo, ponuntur ejus partes: & sublato, tolluntur.* Valet xioma universaliter *affirmativè*. ut, *Socrates* est nteger, ergo non est membris truncatus. Valet e-am *negativè*, si partes accipiantur univocè & phi-losophicè, non æquivocè aut popularitèr; nam mortuo *Socrate*, æquivocè tantum & more vulgi icuntur *Socratis* manus, caput, pedes; tunc enim ropriè loquendo non sunt partes *Socratis*, sed ca-averis.

2 *Positis partibus ponitur Totum integra-is; & sublatâ una parte tollitur totum.* Canon btinet affirmativè, de partibus unitis & con-unctim sumptis non de distractis: nam positis apidibus, non statim sequitur est domus. Valet iti-dem

dem negative. 1. de partibus veris & naturali
non de excrementitiis: nam non sequitur, de
ungues aut capilli, ergo non est integer h
2. de partibus eminentioribus, conspicuis & p
cipalioribus: nam non denominatur mutila
cui deest vel minimus digitorum articulus. 3. de p
tibus continentibus, non contentis; nam
phlebotomia seu venæ sectione amittitur sang
& quidam spiritus, cum nonnunquam major s
sequitur Totius integritas. Par est ratio de par
bus carnosis, quæ sunt in perenni fluxu. 4. de de
ctu integritatis partium integrantium; non esse
alium, nam amputato brachio, remanet homo qu
essentiam, sed tollitur integritas partium suarum
tegrantium.

3 *Quod convenit toti convenit partibus integralib*
Et contra. Regula utrinque valet de attributis
sentiam concomitantibus: ut, *Socrates* est quant
ergo & manus ejus est quanta: sic quælibet gutt
decidentis aquæ est rotunda, ergo & concus
aquarum, sive Mare, est rotundum; sed non sequi
quoad extensionem: nam mare ambit terram,
non ita aquæ guttula; tametsi omnes guttulæ
mul sumptæ habeant eandem extensionem cum te
mari.

Hæc de loco Distributionis.

CAP. 14.

De loco à Signo.

DE *loco à Signo*, tria sunt inquirenda. 1. quid s
2. qu

quotuplex. 3. qui ſunt ejus Canones. *Signum*

Signum, eſt indicium ex quo res occulta vel non *quid.*
parens, eſſe vel non eſſe, concluditur. *Locus à*

Argumentum eſt à *loco Signi*, quoties in Syllogiſ- *Signo.*
mo probabili medius terminus eſt ſignum majoris *Signum.*
extremi. *quotuplex.*

Signum eſt triplex. 1. *Neceſſarium*, quod appellatur τεκμήριον, quaſi ita ordinatum cum ſignato, ut illud *infallibiliter* demonſtret. Eſt que vel *Supernaturale*, quod à Deo in ſacris literis prædicitur (ad quod referri poſſunt *prodigia* omnia ibidem prædicta) vel *Naturale* ſeu *Phyſiognomicon*, ex quo de temperamentis viventium, & tempeſtatibus aëris fit judicium. 2. *Veriſimile* ſeu contingens, quod græcè σημεῖον & εἰκὼν dicitur; quod *plerumque* ſignatum indicat. 3. *Vanum* & leve, græcè εἰκαῖον, quod *plerumque* ita ſe *non* habet. horum unumquodque vel eſt 1. *Antecedens*, quod ſignatum indicat futurum eſſe. vel, 2. *Concomitans*, quod ſignatum in eſſe præſenti, & propriè dicitur ſymptoma, græc. συμπτωμα. vel 3. *Conſequens*, quod ſignatum indigitat in eſſe præterito.

Sequuntur Canones à loco Signi.

1 *A Signis divinitùs datis ad ſignatum, firmiſſi-* *Signorum*
mum eſt Argumentum; & contra, tàm affirmativè *Axiomata.*
quàm negativè. valet axioma, de ſignis divinitùs conceſſis. 1. *Antecedentibus:* ut, Motus ſolis retrogradus in Achaſi ſolatio, infallibile ſignum erat recuperandæ ſanitatis regi Heſechiæ. 2. *Concomitantibus*: ut, Signum filii hominis venientis in nubibus, eſt infallibile indicium jam inſtantis extremi judicii. 3. *Conſequentibus*: ut, Iris eſt ſignum quod deus eſt pacti memor, mundum aquis nunquam rurſum periturum.

2 *Argumenta à Signis nullam vel leviculam deven-*
dentiam

dem negative. 1. de partibus veris & naturali
non de excrementitiis: nam non ſequitur, de
ungues aut capilli, ergo non eſt integer ho
2. de partibus eminentioribus, conſpicuis & pr
cipalioribus: nam non denominatur mutilat
cui deeſt vel minimus digitorum articulus. 3. de p
tibus continentibus, non contentis; nam
phlebotomia ſeu venæ ſectione amittitur ſangu
& quidam ſpiritus, cum nonnunquam major ſ
ſequitur Totius integritas. Par eſt ratio de par
bus carnoſis, quæ ſunt in perenni fluxu. 4. de de
ctu integritatis partium integrantium; non eſſen
alium, nam amputato brachio, remanet homo qu
eſſentiam, ſed tollitur integritas partium ſuarum i
tegrantium.

3 *Quod convenit toti convenit partibus integralib*
Et contra. Regula utrinque valet de attributis d
ſentiam concomitantibus: ut, *Socrates* eſt quant
ergo & manus ejus eſt quanta: ſic quælibet gutt
decidentis aquæ eſt rotunda, ergo & concur
aquarum, ſive Mare, eſt rotundum; ſed non ſequit
quoad extenſionem: nam mare ambit terram, ſ
non ita aquæ guttula; tametſi omnes guttulæ ſi
mul ſumptæ habeant eandem extenſionem cum to
mari.

Hæc de loco Diſtributionis.

CAP. 14.

De loco à Signo.

DE *loco à Signo*, tria ſunt inquirenda. 1. quid ſi
2. qu

quotuplex. 3. qui ſunt ejus Canones. *Signum quid.*

Signum, eſt indicium ex quo res occulta vel non parens, eſſe vel non eſſe, concluditur. *Locus à Signo.*

Argumentum eſt *à loco Signi*, quoties in Syllogiſmo probabili medius terminus eſt ſignum majoris extremi. *Signum quotuplex.*

Signum eſt triplex. 1. *Neceſſarium*, quod appellatur τεκμήριον, quaſi ita ordinatum cum ſignato, ut illud *infallibiliter* demonſtret. Eſt que vel *Supernaturale*, quod à Deo in ſacris literis prædicitur (ad quod referri poſſunt *prodigia* omnia ibidem præfata) vel *Naturale* ſeu *Phyſiognomicon*, ex quo de temperamentis viventium, & tempeſtatibus aëris fit judicium. 2. *Veriſimile* ſeu contingens, quod græcè σημεῖον & εἰκὸς dicitur; quod *plerumque* ſignatum indicat. 3. *Vanum* & leve, græcè εἰκαῖον, quod *plerumque* ita ſe *non* habet. horum unumquodque vel eſt 1. *Antecedens*, quod ſignatum indicat futurum eſſe. vel, 2. *Concomitans*, quod ſignatum in eſſe præſenti, & propriè dicitur ſymptoma, græc. συμπτωμα. vel 3. *Conſequens*, quod ſignatum indigitat in eſſe præterito.

Sequuntur Canones à loco Signi.

1 *A Signis divinitùs datis ad ſignatum, firmiſſimum eſt Argumentum; & contra, tàm affirmativè quàm negativè.* valet axioma, de ſignis divinitùs conceſſis. 1. *Antecedentibus:* ut, Motus ſolis retrogradus in Achaſi ſolatio, infallibile ſignum erat recuperandæ ſanitatis regi Heſechiæ. 2. *Concomitantibus:* ut, Signum filii hominis venientis in nubibus, eſt infallibile indicium jam inſtantis extremi judicii. 3. *Conſequentibus:* ut, Iris eſt ſignum quod deus eſt pacti memor, mundum aquis nunquam rurſum periturum. *Signorum Axiomata.*

2 *Argumenta à Signis nullam vel leviculam dependentiam*

dentiam habentibus à signatis (sed hominum superstitione,& Diaboli astutia inventis) sunt invalida,inepta impia. Regula est.1. De plerisq; Astrologiæ *Judiciariæ* prædictionibus: nam virtus cœli sæpiùs impeditur à causis secundis naturalibus; quantò magis à speciali Dei providentiâ, disciplina morali,& exercitio pietatis aliorsum flectatur. 2. De signis *Augurum & Aruspicum* Ethnicorum, qualia sunt, extorum inspectio, cornicis cantus,avium volatus, &c. 3. de inspectione *Chiromantica*; quæ non nititur certis naturæ aut artis indiciis, sed quorundam superstitiosorum insomniis: nam nulla dantur in manibus signa, eventus planè non naturales, sed fortuitos indicantia, & posito tali signo, tametsi eventus prædictus subsequatur; nemo noverit an tale signum eventus semper consimilis sit subsecuturus, nisi qui Satanæ præstigiis illusi, dicenti fidem adhibent,rationes non quærunt. 4. tenet regula de concomitantibus & consequentibus ejusdem vanitatis signis,æquè ac de antecedentibus.

3 *Posito signo naturali ponitur signatum* Regula est 1 *necessariò vera*, de signis habentibus necessariam connexionem cum signatis: sive sint quædam morborum Symptomata, quæ tantò certiùs morbum indicant, quantò propius accedunt ad ipsas morborum causas & origines: (qualia frequentiùs occurrunt in complexione, & humoribus, in urina & cæteris excrementis animantium.) sive sint in inanimatis naturalium effectuum indicia. ut, sudor lapidum est signum pluviæ, vel statim futuræ, vel jam distillantis. 2 *Contingenter vera* est,de iis signis quæ non habent infallibilem connexionem cum signatis: sed debilem,*contingentem ut plurimum* & impedibilem. ut, rubet vesper, ergo verisimile est crastinam fore serenitatem: rubet aurora,

go probabile est hodiè pluvias distillare. 3 *Con-*
sequenter vera est de signis *contingentibus ravò*, & *ad*
differens, si plura simul sumantur: ut, circumstan-
ia loci & temporis, sermo, gestus, pallor, aut inso-
us rubor coram Magistratu, signa sunt verisimi-
a perpetrati facinoris: quæ singula seorsim sump-
, vix levem conjecturam aut suspitionem produ-
rent.

Hæc de loco à Signo.

CAP. 15. & ult.
De loco A Testimonio, seu Authoritate.

DE *Testimonio* (seu potiùs Authoritate) hæc tria sunt declaranda. 1 quid sit. 2 quotuplex. 3 qui sint ejus Canones.

Testimonium est sententia testis. *Authoritas* est testantis dignitas, syncritas, & testimonii veritas. *Locus à Testimonio.*

Argumentum est *à Testimonio*, quoties in Syllogismo probabili testantis authoritas est medius terminus, conveniens, vel non conveniens majori extremo.

Testimonium est duplex. 1 *Divinum*, quod Deum habet authorem: estque vel *Immediatum*, quod per se exhibet, *viva voce*, *interno motu*, per somnia, per *oracula*, &c. vel *Mediatum*, ad quod promulgandum utitur ministerio *Angelorum* aut *Hominum τῶν θεοπνεύστων*. 2 *Humanum*, quod authorem habet hominem: estque vel in *Factis*, quod illo quispiam exemplo comprobat: vel in *Dictis*; isque vel *Pronunciatis*, simplici *asseveratione*, aut *asseverando*: vel *Scriptis*, quod literis mandatum reliquit (ubi locum habent Historiæ, & reliqua id genus monumenta) quod dividi potest ratione materiæ *Testimonium quotuplex.*

teriæ traditæ, in teſtimonium *Philoſophi, Medici*

Canones de Teſtimonio. *Jurisperiti,&c.*

Canones de Teſtimonio.

1 *Omne teſtimonium Divinum eſt infallibile, certum, fide dignissimum, ideoque & abſque animi fluctuatione credendum.* Regula eſt de teſtimonio tàm Mediato quàm Immediato; quatenus reſpicit conditionem *teſtificantis*, qui verax eſt, imò & ipſa veritas; ita ut mentiri aut mutari non poteſt: ſed non quatenùs, reſpicit diſpoſitionem cognoſcentis. Nam Ethnicus aut Judæus eluderet argumentum è novo Teſt. petitum; quod Chriſtianus judicio omni Demonſtratione certius, & omni exceptione majus.

2 *A teſtimonio Divino ſacris literis exhibito ſequitur argumentum.* Idque 1 *Affirmativè*, ubi 1 Textus eſt authenticus, non apocryphus. 2 ubi ſenſus eſt ſimplex, verus, & literalis, congruens cum autographo, & cæteris Scripturæ teſtimoniis: non ad ulterinus, parabolicus, allegoricus, &c. 3. ubi teſtimonium vel eſt expreſſè traditum, vel certâ & evidenti conſequentia colligitur. 4 ubi teſtimonium eſt publicum, non privatum & ſpeciale mandatum: nam non ſequitur, quia Iſraelitæ ex mandato Ægyptios ſpoliârunt, ergo licet Chriſtianis Ethnicorum fortunas invadere & deripere, tempore pacis. 2 valet regula *Negativè*. 1 De iis quæ ad religionem ſpectant: nam Artes & Scientiæ non ibi traduntur, ſed non inde ſequitur omnes eſſe inutiles, ſufucatas, aut falſas; ſatis enim eſt quòd non oppugnentur, ſed ſubordinentur generali doctrinæ ſacræ contextus. 2 De fidei fundamentalibus articulis non de circumſtantiis & cæremoniis, quæ pertinent non ab ſubſtantiam, ſed decorem cultus divini. ut ſequitur hoc arg. *non eſt in ſacra pagina, ergo*

...n est ad salutem necessarium, ut credatur. 3 Si ...eque expressè proponatur, neque certâ & eviden... consequentia possit inde colligi, non erit fundamentum fidei; ut, nec constat expressis Scripturæ ...bulis, neque ullâ solida consequentia, Pontificem ...gibus imperare; ergo imperium ejus minime est ...endum.

3 *A testimonio hominis scripto, aut aliàs exhibito, negativè nihil consequitur:* ut, non sequitur; hoc ...on extat apud Aristotelem, ergo non est admittendum: valet regula. 1 Præsertim de Scriptoribus ...eriorioris notæ, & authoritatis; tametsi argumentum negative ductum vel ab eruditissimis, debile admodum est & minimæ efficaciæ. 2 Si Authori ...ulum sagaciori, non erat statutum de ea re ex...ite disserere: Aliter enim quandoque erit probabile argumentum: ut *Arist.* proposuit lib. 5. Metaphys. ...ctare omnes species Quantitatis; sed non meminit ...oci, ideoque verisimile est Locum non esse Quantitatem

4 *Nullum testimonium valet contra certam & ...llam rationem.* Canon est: 1 de pravis consuetudinibus; quibus ratio semper anteponenda est. 2 de ...nsuum judicio: nam sensus judicat Solem esse pedalis magnitudinis; cùm ratio contra clamat, proque Solem universo terræ globo longè majorem. Univ...saliter de omni testimonio, tàm humano, ...àm divino, quod aliquando potest transcendere ...tionis captum; nunquam tamen est *contra* rectæ ...tionis dictamen.

5 *Antiquorum testimonium præferendum est testimonio Neotericorum:* valet axioma. 1 quantum ...vitæ puritatem, zelum, pietatem, & sacrarum ...rarum cognitionem; non quoad acumen & cog...itionem rerum politicarum, aut Artium liberalium.

lium. 2 Non simpliciter, sed cum restrictione a
illud tempus, quo patefactum erat Evangelium
(organum exactissimæ cognitionis divinæ) in sum
me puritate & perfectione suâ: ideoque propinquio
res hisce temporibus magis sunt credendi, quia t
assiduè succrescentibus errorum hydris à simplicita
textus non facilè torquebantur. Artes autem in su
primordiis similes fuerunt ursarum catulis, prim
fronte deformes, tum post longum tempus, & sa
seriam disquisitionem serò politiores evaserunt: s
adhuc limatiores sunt futuræ.

*6 Plurimorum testimonium præscindum est t
stimonio paucorum*: valet axioma generaliter
simpliciter; *Si cætera sint paria*, scil. prudentia, sc
entia, honestas, pietas: tallit autem si *pauciore*
his prædictis qualitatibus, excellant: Nam una Sap
entis scientia, præponderat integra Loquacis vol
mina.

Atque hæc de Syllogismo Topico sint dicta.
Finis Syllogismi Topici.

LIBER SEXTUS.

CAP. 1.

De Fallaciis in genere.

FInimus huc usque de *vero* Syllogismo quatenu
astruendus sit in materiâ tam *Necessaria* quàm
Probabili: Supereſt *Sophisticus* de quo Appen
dic's loco pauca dicemus.

*Hujus etenim tractatio quàm sit utilis, vel hinc l
quet; quòd eorum pandit impostura's, qui indocti vi
vunque sed jactabundi (non zelo veritatis indagand
sed quæstûs & gloriæ capiandæ studio abrepti:) ma
lo

ut fallacibus argutiis vera dicentem imprudenter primere, quàm solidis argumentis falsa opinantem dèstè vedarguere: quo fit, ut neglectâ literarum dullâ cùm ad concertandum evocantur, hæreant in rtice, inanes evomunt ineptias & affectatas cap-aculas.

Finis hujus tractatûs.

Quorum fraudes ut facilius evitentur, & dissol-ntur technæ; de arte hac (tam illicitâ, tamque quispiam profiteretur, indignâ: tam necessaria tem, ut quæ tradatur) hæc tria sunt tradenda. Quid sit Syllogismus Sophisticus: & quis Sosista. 2 Qui sint Sophistarum fines illicitâ hâc e utentium: (nam de fine Tractantis suprà dixis, eum esse, fraudes & captiunculas detegere, ut eliùs evitentur.) 3 Quotuplex sit, ubi de mediis locis sophisticè arguendi, & eorum solutionibus mmatim dicemus.

Syllogismus Sophisticus est Argumentatio captioe speciei tantùm & apparenter vera vel probabilis, n reverâ sit fallax. Sub hac generali definitione nprehenduntur. 1 Syllogismus *Pseudographus*, i sit ex falsis vel perperam intellectis alicujus artis ncipiis: ut, si quis probaret, impossibile esse ut quid sit, ex hoc principio, *ex nihilo nihil fit*: od tenet tantùm in naturali & ordinariâ produone rerum per causas naturales: non de supernali creatione per omnipotentiam divinam. 2 *Paralogismus*, qui non concludit in legitimo modo & urâ. 3 *Sophisticus* specialiter sic dictus, qui rectiùs cum majori specie probabilitatis à communibus positionibus probabilibus conclusionem subdolè fert. In qua (missâ definitionis explicatione) de finito hæc duo sunt advertenda. 1 Cur dicatur llogismus. 2 Cur Sophisticus: ubi ostendendum is sit Sophista.

1 *Pseudographus.*

2 *Paralogismus.*

3 *Sophisticus.*

Dicitur *Syllogiſmus*, non quoad rei veritatem (a
ſi eſſet aliqua ipſius ſpecies univoca) ſed tantùm quo
ad nomen, & aliquam analogiam quam habet cum
vero Syllogiſmo: licet in multis deficiat: nam tre
habet terminos, quandoque ſecundum modum & fi
guram rite diſpoſitos, quantum ad externam ſpeci
em, & prout verba ſonant: cum quoad ſignificatio
nem & rem ipſam longiſſimè inter ſe diſtant: und
rectiùs dicatur Syllogiſmi *nævus, vitium, noth*
monſtrum, &c. v. g. *omnis equus eſt irrationalis, qu*
dam homo eſt æquus, ergo, *quidam homo eſt irrat*
nalis.

Dicitur *Sophiſticus*, non ea ratione quatenùs re
ſpicit primævam nominis originem, ut derivatur
σοφία: ſapientia (quaſi ab ipſis artium fundament
ad verum indagandum ſit depromptus) ſed à fim
lata & abuſiva ſapientiæ imitatione, quam Sophiſt
prætendunt, ad quæſtum & honores ambiendo
unde *Sophiſta* ſic definitur: eſt Aucupator pecuni
qui quæſtum facit ex eâ ſapientiâ quæ videtur eſſ
nec eſt: ubi quod reliquum eſt hujus tractatûs h
duobus explicandis abſumendum. 1 qui ſint e
fines ſeu metæ. 2 quibus mediis in eoſdem fin
collimatur: ubi de eorum falſitatis detectione & ſolu
one.

Sophiſta quid ſit.

ultima meta Sophiſtæ.

Meta Sophiſtarum alia eſt, ultima, principal
architectonica, primùm efficaciter movens, in i
tenſione unicè & præ cæteris propoſita, & c
Quæſtus ſive *Lucrum*: alia eſt, ſubordinata, & u
timate, quæ cernitur in executione primæ intenſ
nis, cujus reſpectu dici poteſt medium proxim
conducibile, & attingens ultimam metam: eſtq
quintuplex. 1 *Redargutio.* 2 *Falſum.* 3 *Inopinabi*
4 *Solœciſmus.* 5 *Nugatio:* quæ diſtingui ſolent,
ſecundum diverſas *diſciplinas* (ut Aquinas) ſic

5 *Metæ ſubordinatæ quæ & quot.*

Redargut

Redargutio pertineret ad Metaphysicam, *Falsum* ad Physicam & Mathematicam, *Inopinabile* ad Dialecticam, *Solœcismus* ad Grammaticam, & *Nugatio* ad Rhetoricam; vel si conjunctim respiciant Dialecticum, sic melius distingui possunt: ut *Redargutio* sit, præconcessi negatio, cùm vi fucati argumenti cogitur Respondens sibi non constare: *Falsum* sit apertè falsi admissio: *Inopinabile* sit abcessio à communi & receptâ à sapientibus conclusione: *Solœcismus* sit, concessio incongruæ Syntaxeos, vel Barbarismi, quod vitium est in Prosodiam: *Nugatio* sit, ineptæ repetitionis & παυλογίας in aliqua conclusione concessio, ubi altera pars non est exegetica seu explicatoria alterius, sed planè inutilis & redundans.

Hæc de finibus seu Metis Sophistarum. Nunc de *mediis* dicendum, seu potius de *locis communibus* unde argumenta, tanquam à referta pharetrâ tot venenatas sagittas selegunt, ad captandam prædam. *Divisio fallaciarum.*

Fallacia omnis (tametsi possint partiri secundum locos supradictos Syllogismi Topici, inter quos sigillatim reperiri potest occultè latitans) ad has *duas* classes dextrè revocetur. 1 *In Dictione.* 2 *Extra dictionem.* 1 Fallacia est *in Dictione*, ubi major ambiguitas est in verbis multiplicis significationis. Atque hujus *sex* sunt membra, sc. Fallacia 1 Æquivocationis. 2 Amphiboliæ. 3 Compositionis. 4 Divisionis. 5 Accentûs. 6 Figuræ Dictionis. juxta versiculum.

Æquivocans, Amphi, Componit, Dividit, Acc. Fig.

2 Fallacia est, *extra Dictionem*, ubi major latet ambiguitas in rebus significatis per voces & sententias. Atque hujus classis sunt *septem* capita, scil. fallacia. 1 Accidentis. 2 A Dicto secundum quid

ad Dictum ſimpliciter. 3 A non cauſâ pro cauſa. 4 Conſequenti. 5 Petitionis principii. 6 Ignorationis Elenchi. 7 Plurium Interrogationum, juxta alium verſiculum.

Acc. Quid, Ignorans, Petit, Infert, Cauſa, Rogatque.

De quibus ſigillatim nunc dicendum, ordine ſuperiùs propoſito.

CAP. 2.

De Fallaciis in Dictione.

DIctio multiplex eſt triplex. 1 *Actualis*, quando vel *eadem vox* invariata plura ſignificat: & tum eſt *fallacia Æquivocationis*; vel quando *eadem ſententia* invariata plura ſignificat; & tum conſtituit *fallaciam Amphiboliæ*. 2 *Potentialis*, quando eadem dictio vel oratio quoad materiam *mutatâ forma* poteſt plura ſignificare; & eſt *fallacia* vel *Compoſitionis*, vel *Diviſionis*, vel *Accentûs*. 3 *Phantaſtica*, quando eadem vox propter aliquam ſimilitudinem finalis terminationis vel ſignificationis videtur eſſe ejuſdem generis cum alia voce: & tum conſtituit *fallaciam figuræ Dictionis*.

1 *Fallacia Æquivocationis.*

1 Fallacia *Æquivocationis* ſeu *Homonymiæ*, eſt quoties eadem vox æquivocans aliter ſumitur in unâ propoſitione Syllogiſmi quam in alterâ: hinc diſtinguitur 1 ab Amphibolia, Compoſitione, & Diviſione, quæ ſunt fallaciæ in pluribus dictionibus. 2 Ab Accentu, ubi non eſt idem modus prolationis aut ſcriptionis. Contingit autem hæc fallacia tot modis, quot modis ſumi poteſt æquivocum. Idque præſertim 1 ratione primæ impoſitionis; ubi, vel *caſu* vel *conſilio* una vox adhibetur ad plures res ſignificandas. v. g. *omnis gallus eſt animal irrationale, quilibet intra ditionem Regis Francorum eſt Gallus,*

ergo,

ergo, *quilibet intra ditionem Regis Francorum eſt animal irrationale.* 2 Ratione tranſlationis, quæ fit, vel propter aliquam rerum ſimilitudinem, vel orationis elegantiam. v.g. *quicquid videt illud eſt rationale, pratum videt*, ergo, *pratum eſt rationale*: item, *omnis lupus eſt ovium vorax, quidam piſcis eſt lupus*, ergo, *quidam piſcis eſt ovium vorax.*

Solutio.

Solutio vera & ſpecialis hujus fallaciæ (nam neque de *apparenti* ſolutione dicturi ſumus, quæ fit tantùm, ad hominem: idque vel per digreſſum à re propoſita, vel per contemptum allatæ rationis, vel per oppoſitionem fortioris objectionis, vel denique per exprobrationem perſonæ adverſarii. Neque de *generali* ſolutione Elenchorum peccantium in materiâ, quæ fit negando alteram præmiſſarum, vel argumentum ſeu illationem) eſt, vel per diſtinctionem nominis multiplicis ſignificationis; vel per additionem alicujus limitationis; ſi in minio non perſpexerimus fallaciam.

2 *Fallacia Amphiboliæ*

2 Fallacia *Amphiboliæ*, eſt quoties, oratio ambigua alter ſumitur in unâ propoſitione Syllogiſmi quam in altera: & contingit 1 quando oratio plures ſenſus admittit æquè proprios. v. g. *Aio te Æacidem Romanos vincere poſſe*: Nam incertum eſt cui promittitur hæc victoria, Pyrrhóne an Romanis: item, *quod quis videt, illud verè videt, at homo videt lapidem*, ergo, *lapis verè videt*: nam incertum eſt an adverſarius ſic conſtruit majorem, qd quis videt, illud verè videt (i:) videtur ut objectum: vel ſic, quod quis videt, illud verè videt (i:) facultatem habet videndi. 2 quando oratio unum habet ſenſum proprium, alium metaphoricum. v. g. *qui ſurdis canit, adhibet aliquam vocum modulationem: at qui vel nutu increpat indocilem, ſurdo canit*, ergo, *qui increpat nutu adhibet vocum modulationem.*

Et

Et ad hunc locum pertinent omnes locutiones proverbiales, quando ad literam exponuntur, & non ad sensum.

Solvitur hæc fallacia eodem modo quo & superior quando scil. ostenditur orationis ambiguitas: & ad sensum debitum & usitatum revocatur.

Solutio.

3 *Fallacia compositionis.*

3 Fallacia *Compositionis*, est quoties ea malè conjunguntur, quæ aliàs benè divisim sumuntur. Contingit hæc fallacia. 1 In Modalibus propositionibus: cùm Copula Dicti connectit formalia significata subjecti, & prædicati in Dicto. v. g. *possibile est sedentem ambulare*: quæ propositio in sensu composito est falsa: nam, *dum sedet, non potest actu ambulare*: vera autem est in sensu divisso: nam *qui jam sedet, alio tempore potest ambulare.* 2 Ubi Modus conjunctus Dicto, exponitur cum omnibus quæ continentur sub communi subjecto Dicti. v. g. *Contingit aliquod corpus moveri*: quæ falsa est in sensu composito, nam *aliquod corpus necessariò movetur actu*, ut *cœlum*: tametsi *aliqua moventur actu contingenter*, ut *animalia*, &c. 3 In propositionibus Hypotheticis quarum partes connectuntur per conjunctionem copulativam, conditionalem, disjunctivam, v. g. *duo & tria sunt par & impar, quinque sunt duo & tria*, ergo, *quinque sunt par & impar*: ubi major propositio in sensu composito est falsa: ideoque & falsa est conclusio. 4 In propositione ubi dictio aliqua quæ pluribus potest adjungi, adnectitur illi cui minùs debet. v. g. *Quæ nunc natus verè dicitur, is hâc horâ natus est, at sexagenarius nunc verè dicitur natus*, ergo, *sexagenarius hâc horâ natus est*: ubi in majori adverbium, (*nunc*) adjicitur verbo (*dicitur*) unde major falsa est: quod si (*nunc*) referatur ad participium (*natus*) tum nulla esset fallacia in majori, sed esset evidenter vera. 5 Ubi duæ

res

res diviſim ſumptæ in præmiſſis, conjunguntur in concluſione, v.g. *Regia via res eſt, at regia via eſt publica*, ergo, *regia via eſt Reſpublica. Canis eſt pater, & canis eſt tuus*, ergo, *canis eſt pater tuus.*

4 Fallacia *Diviſionis* eſt quoties à benè conjunctis ad malè diviſa arguitur. v.g. *Quinque non ſunt par & impar, duo & tria ſunt quinque*, ergo, *duo & tria non ſunt par & impar.* Contingit autem quot modis contingit ſuperior fallacia *compoſitionis.*

4 *Fallacia Diviſionis.*

Solutio utriuſque.

Solvuntur hæ duæ fallaciæ, oſtendendo perverſam compoſitionem eorum quæ disjungi debent: & perverſam diviſionem eorum quæ debent conjungi.

5 Fallacia *Accentûs* eſt quando una & eadem dictio vel oratio ſecundum materiam, plura ſignificat ratione accentûs diverſi: vel modi pronunciandi. Contingit 1 quando ſpiritus mutatur. v. g. *Ara eſt in templo, porcorum ſtabulum eſt hara*, ergo, *porcorum ſtabulum eſt in templo*: qui *Shibboleth pronunciârunt, tuti erant à Gileaditis, at Ephramitæ pronunciarunt Sibboleth*, ergo, *tuti erant.* Falſitatem hujus concluſionis ab eventu intelligas *Jud.* 12. 2. quando quantitas mutatur in voce prolatâ, vel carmine menſuratâ, vel accentu notatâ. v. g. *Omne* malum *eſt fugiendum, pomum eſt* malum, ergo, *pomum eſt fugiendum.* Populus *creſcit in fluviis*, *multitudo plebis eſt* populus, ergo, *multitudo plebis creſcit in fluviis.* 3 Cùm ſimplex vocalis tranſit in diphthongum, & contra. v. g. *equus eſt quadrupes*, *juſtus judex eſt æquus*, ergo, *juſtus judex eſt quadrupes.* 4 Cùm variatur modus pronunciandi. v. g. *qui dicit heus bone vir curaſti probe! agnoſcit viri probitatem, ſed qui deridet aut increpat dicit heus*, &c. ergo, *qui deridet aut increpat, agnoſcit viri probitatem*: hic locum habent locutiones ironicæ & hypocriticæ, &c.

5 *Fallacia Accentûs.*

Solvitur

Solutio. Solvitur hæc fallacia, subſtituendo verum accentum, ſpiritum, vocalem, & pronunciandi modum, in locum falſi accentûs, ſpiritus, &c. & oſtendendo quæ ſit diverſitas inter plures voces & ſententias ratione diverſorum accentuum, &c.

6 *Fallacia Figuræ Dictionis.* 6 Fallacia *Figuræ dictionis*, eſt quoties propter ſimilitudinem & cognationem terminationis vel ſignificationis duarum vel plurium vocum, colligitur eandem eſſe ſignificandi rationem. Contingit 1 ratione attributi Grammatici. v. g. *Similis eſt ratio Poëtæ & Muſæ, at poëta eſt maſculini generis*, ergo, *ſic Muſa.* 2 ratione attributi Dialectici. v. g. *par eſt ratio inter ſecari & operari, at ſecari eſt pati*, ergo, *operari eſt pati.* 3 ratione ἀνοιγλογίας ſeu locutionis nimium abuſivæ. v. g. *quod non amiſiſti illud habes, at non amiſiſti cornua*, ergo, *habes cornua.* Hæc fallacia minimam habet ſpeciem probabilitatis: ideòque rariùs occurrit inter Sophiſtarum rixas.

Solutio. Solvitur hæc fallacia, oſtendendo tranſitum à genere ad genus, ab uno prædicamento ad aliud eſſe illicitum: & dicendo ſimilem eſſe rationem harum vocum quoad Accidens quoddam, ſcil. *ſonum* & terminationem, ſed non quoad ſubſtantiam, ſenſum, ſignificationem, & attributa.

Hæc de Fallaciis in Dictione.

CAP. 3.

De Fallaciis extra Dictionem.

FAllacia in re ſive extra *Dictionem* oritur tribus de cauſis. 1 quòd vitioſè *interrogatur*, & tum eſt fallacia *plurium Interrogationum.* 2 quòd vitioſè *ſumitur.* 1 *Accidentale prædicatum* pro eſſentiali. 2 *Non Cauſa* pro cauſa. 3 *Principium* idem de quo eſt quæſtio. 4 *Non Conſequens* pro conſequente. 3 quòd vitioſè

tiosè *concluditur*, vel à *dicto simpliciter* ad dictum secundum quid; & contra: vel à confusâ conjunctione diversorum respectuum, & est *Ignoratio Elenchi:* de quibus sigillatim nunc dicendum.

1 Fallacia *Accidentis* est, quando id quod convenit tantùm per accidens uni terminorum in Syllogismo, attribuitur alteri quasi esset prædicatum per se. Contingit 1 cum proceditur ab accidente ad subjectum, & contra. v. g. *Causa ebrietatis est tollenda, vinum est causa ebrietatis*, ergo, *vinum est tollendum.* 2 Cum transitus sit à rebus ad voces, & contra. v. g. *animal est genus, homo est animal*, ergo, *homo est genus.* 3 Cum transitus sit à divisis ad conjuncta, & contra v.g. *Theseus erat appropinquans Græciam occiso Mino-tauro, at pater Ageus novit filium Theseum*, ergo, *Ageus novit appropinquantem Theseum.* Falsa erat conclusio ab eventu: nam quia non novit illum qui appropinquavit esse filium ejus à Mino-tauro liberatum, in mare se præcipitem dedit: inde dictum, *mare Ageum. Coriscum novi, advenientem non novi*, ergo, *eundem novi & non novi.* 1 *Fallacia Accidentis.*

Solvitur hæc fallacia 1 ostendendo non esse necessarium ut quod conveniat Accidenti conveniret Subjecto; aut contra. 2 asserendo argumentum esse infirmum à sensu diviso ad sensum compositum; aut contra. 3 contendendo illicitum esse transitum à genere ad genus, à rebus ad notiones: aut contra. 4 monstrando disputationem non esse ad idem. Nam hæc fallacia participat aliquid de fallaciis Compositionis, Divisionis, Consequentis, & Ignorationis Elenchi. *Solutio.*

2 Fallacia à *Dicto secundum quid ad dictum simpliciter est*, quando infertur illud simpliciter quod à *dicto secundum* est tantùm secundum quid; vel quando dictum *quid*. 4 *Fallacia*

ctum simpliciter infertur à dicto secundum quid quod minuit vel tollit significata dicti simpliciter. Contingit itaque 1 ubi dictum secundum quid est destructivum ejus cui adjungitur. v. g. *Socrates est homo mortuus*, ergo, *homo est.* 2 Cum dictum secundum quid est tantùm in opinione. v. g. *vacuum traditur à Philosophis*, ergo, *vacuum est.* 3 Cum additum illud significat partem. v.g. *Æthiops est albus dentes*, ergo, *Æthiops est Albus.* 4 Cum determinatio illa denotat circumstantiam magni momenti. v. g. *expedit merces in mare projicere ad salutem conservandam*, ergo, *expedit merces in mare projicere.* 5 Cum particula necessariò restringens omittitur. v.g. *Lex non est data justo ad condemnationem*, ergo, *lex non est data justo*, ut sic regula obedientiæ.

Solutio. Ignoratio Elenchi. Solvitur hæc fallacia, ostendendo propositiones diverso modo sumi; alteram simpliciter, alteram secundum quid.

3 Fallacia ab *Ignoratione Elenchi* est, cum ea sumuntur ut contradictoria negatis quæ non contradicunt. Contingit si disputatio 1 non sit ad idem. v.g. *Socrates est dives si cofratus cum Codro, pauper si cum Cræso*, ergo, *Socrates est dives & pauper.* 2 Si non sit secundum idem. v. g. *Nullus Æthiops est albus, omnis Æthiops est albus dentes*, ergo, *Æthiops est albus, & non est albus.* 3 Si non sit eodem modo sumpta. v.g. *Socrates currit ponte, Socrates non currit celle*, ergo, *Socrates currit & non currit.* 4 Si non sit idem tempus. v. g. *Fideles sub lege credebant Christum venturum, fideles sub Evangelio non credebant Christum venturum sed exhibitum*, ergo, *fideles credunt & non credunt Christum venturum.* Sophista in his omnibus vel nescit vel consultò tacet diversam hanc medii acceptionem: hæc fallacia latissimè omnium patet & complectitur quodammodo cæteras omnes. Solvitur

Solvitur hæc fallacia, oſtendendo nullam in diſputatione præſenti eſſe contradictionem, ob defectum alicujus ex quatuor conditionibus quam nominare debet reſpondens. *Solutio.*

4 Fallacia *petitionis principii* eſt, quoties illud ſumitur pro principio quod non eſt conceſſum, aut receptum, aut alium à quæſito, ſed æquè ignotum aut controverſum. Contingit 1 cum quæſitum ſumitur ſub iiſdem terminis. v. g. *omnis homo eſt viſibilis, omnis homo eſt homo*, ergo, *omnis homo eſt viſibilis.* 2 Cum ſumitur vox ſynonyma, v. g. *Socrates eſt doctus*, ergo, *Socrates eſt eruditus.* 3 Cum quæſitum & principium ſunt termini reciproci quoad ambitum prædicationis. v. g. *animal in genere non prædicatur de homine tantum, quia ſenſibile non prædicatur de homine tantum.*. 4 Cum principium ſit æquè ignotum vel ignotius quæſito. v. *cælum eſt immobile, quia terra eſt mobilis.* *4 Petitio Principii.*

Solvitur hæc fallacia oſtendendo, identitatem ſimpliciter, ſynonymiam, reciprocationem, æqualemque eſſe obſcuritatem & incertitudinem quæſiti & principii: & proinde vanam eſſe hanc argumentationem; cum vera omnis procedat à notioribus, prioribus, aliiſque à quæſito (& non iiſdem) mediis. *Solutio.*

5 Fallacia *Conſequentis* eſt, quoties infertur ut conſequens ab antecedente, quod revera non conſequitur. Contingit 1 quoties peccatur in regulas converſionis, quas legas. *cap. 5. lib. 3.* 2 quoties nulla eſt dependentia terminorum inter ſe: ut, *baculus eſt in angulo, ergo, rex eſt ſolio.* *5 Fallacia conſequentis.*

Solutio.

Solvitur hæc fallacia, oſtendendo vel nullam eſſe inter terminos dependentiam, vel magnam eſſe inconſequentiam & peccatum in ſuprad dictas Converſionis regulas.

6 Fallacia

6 Non causa pro causa.

6 Fallacia *non causa pro causa* est, quoties adfertur pro vera causa quod vel nulla est, vel tantùm causa per accidens, aut dissimilis effectui. Contingit 1 ubi ex perversa dispositione illud interpretamur causam esse quod non est. v.g. *Agnus bibit me bibente* (inquit lupus in fabula) ergo, *intorbat mihi aquam.* 2 ubi abusus rei usurpatur loco legitimi, usus. v.g. *ebrietas est tollenda*, ergo, *vites & vinum sunt tollenda.* 3 ubi causa quovis modo per accidens adhibetur loco causæ per se. v. g. *quidam juvenes insurgunt in monitores*, ergo, *omnis admonitio est omittenda.* 4 Cum causa dissimilis usurpatur ad probandum effectum esse similem. v.g. *Deus qui mundum condidit est æternus*, ergo, *mundus est æternus.*

Solutio.

Solvitur hæc fallacia ostendendo, quæ & qualis sit causa adducta, & substituendo veram & germanam.

7 Fallacia plurium interrogationum.

7 Fallacia *plurium interrogationum* est, quoties Sophista unam interrogat vel expectat responsionem ad prolatam quæstionem voce simplicem, reipsâ multiplicem. Contingit ubi quæruntur 1 plura de uno, v.g. *estne terra mare vel cœlum.* 2 ubi unum de pluribus. v. g. *num bonum & malum sunt fugienda.* 3 ubi plura de pluribus v.g. *num temperantia & intemperantia sunt virtus & vitium.*

Solutio.

Solvitur hæc fallacia plures adhibendo responsiones secundum numerum interrogationum, quæ in unica prolata latuerunt.

Atque hæc de Syllogismo Sophistico.
Præceptorum Logicorum finis.

Μόνῳ σοφῷ δόξα καὶ ἀχαριστία.

FINIS.

γυλιέλμος. τῶ. Μαϊου

1670